

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Kristýna Šmakalová

**Odras doby a ideologické projevy v českých časopisech
pro děti a mládež
1945–1948**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.
Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací na téma Odras doby a ideologické projevy v českých časopisech pro děti a mládež 1945–1948 vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

Bc. Kristýna Šmakalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc. za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky. Děkuji svým blízkým za podporu v průběhu studia a při psaní závěrečné práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Šmakalová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury – Pedagogická fakulta UP Olomouc
Vedoucí práce:	doc. PhDr. VLASTA ŘEŘICHOVÁ, CSc.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Odras doby a ideologické projevy v českých časopisech pro děti a mládež 1945-1948
Název v angličtině:	The reflection of period and ideological features in the Czech magazines for children and youth 1945–1948
Anotace práce:	Diplomová práce <i>Odras doby a ideologické projevy v českých časopisech pro děti a mládež 1945–1948</i> se zabývá analýzou článků periodik <i>Český domov</i> , <i>Klas: časopis mladých</i> , <i>Radostné mládí</i> , které vycházely v druhé polovině 40. let. V úvodu se práce zaměřuje na politický a kulturně-společenský vývoj let 1945–1948 s důrazem na posilující postavení Komunistické strany Československa. Hlavní část práce se věnuje analýze konkrétních článků.
Klíčová slova:	Český domov, druhá světová válka, Edvard Beneš, Klas: časopis mladých, Radostné mládí, Sovětský svaz, T. G. Masaryk,
Anotace v angličtině:	Diploma thesis <i>The reflection of period and ideological features in the Czech magazines for children and youth 1945–1948</i> focuses on analysis of the articles which was published in the second half of the '40s in periodicals <i>Český domov</i> , <i>Klas: časopis mladých</i> , <i>Radostné mládí</i> . The first part of thesis is focused on the political and cultural-social development in 1945–1948, with an emphasis on strengthening the position of the Communist Party of Czechoslovakia. The main part is devoted to analysis of selected articles.
Klíčová slova v angličtině:	Český domov, Edvard Beneš, Klas: časopis mladých, Radostné mládí, Sovětský svaz, T. G. Masaryk, World War II,
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Fotografie prezidentů na titulních stranách periodik <i>Český domov</i> , <i>Radostné mládí</i> Příloha č. 2 Kreslená mapa Masarykových cest Příloha č. 3 Doprovodný obrazový materiál časopisů
Rozsah práce:	65 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

ÚVOD	6
1. POLITICKÝ A SPOLEČENSKO-KULTURNÍ VÝVOJ V ČESKOSLOVENSKU V LETECH 1945–1948.....	8
1.1 KULTURNĚ-POLITICKÁ SITUACE V OSVOBOZENÉ REPUBLICE	8
1.2 CESTA K ÚNOROVÉMU PŘEVRATU.....	15
2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH ČASOPISŮ V LETECH 1945–1948	21
2.1 ČESKÝ DOMOV (VLASTIVĚDNÝ ČASOPIS PRO MLÁDEŽ).....	22
2.2 KLAS: ČASOPIS MLADÝCH.....	24
2.3 RADOSTNÉ MLÁDÍ.....	25
3. ODRAZ DOBY A POLITICKÉ IDEOLOGIE VE VYBRANÝCH ČASOPISECH...27	
3.1 ČESKÝ DOMOV.....	27
3.1.1 Válka skončila	27
3.1.2 Osobnost T. G. Masaryka	33
3.1.3 Osobnost Edvarda Beneše	36
3.1.4 Čtenáři, pomáhej budovat stát	37
3.1.5 Obraz Sovětského svazu	40
3.1.5.1 Generalissimus Stalin	42
3.2 KLAS: ČASOPIS MLADÝCH.....	44
3.2.1 Válka skončila	44
3.2.2 Osobnost T. G. Masaryka	47
3.2.3 Osobnost Edvarda Beneše	49
3.2.4 Smrt Jana Masaryka.....	53
3.2.5 Obraz Sovětského svazu	54
3.3 RADOSTNÉ MLÁDÍ.....	57
3.3.1 Osobnost T. G. Masaryka	57
3.3.2 Osobnost Edvarda Beneše	59
3.3.3 Válka a svoboda	61
3.3.4 Předzvěst konce	62
ZÁVĚR.....	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ.....	68
SEZNAM PŘÍLOH	71

Úvod

Časopisy pro děti a mládež jsou médiem, jehož vliv na rozvoj a formování osobnosti dítěte nelze opomíjet. Periodika by měla sloužit nejen k zábavě, ale i k informovanosti a ke vzdělávání dětí. A právě kvůli jejich vlivu na rozvoj dítěte se stávaly časopisy prostředkem k manipulaci jejich názorů.

Cílem práce *Odras doby a ideologické projevy v českých časopisech pro děti a mládež 1945–1948* je analýza a interpretace článků, které vyšly ve vybraných časopisech pro děti a mládež, jež byly vydávány ve druhé polovině 40. let. Skrze analýzu článků reflektujeme i změny v politickém a společenském dění. Zhodnocujeme také ideovou orientaci zvolených periodik, jejich výchovného a vzdělávacího zaměření. Diplomová práce je strukturovaná do tří kapitol, které jsou dále členěny na subkapitoly.

První kapitola se zaměřuje na problematiku společensko-kulturního vývoje v letech 1945–1948. Úvodní část se zabývá obdobím těsně po skončení druhé světové války do květnových voleb v roce 1946, kdy v osvobozené republice převládaly pocity radosti a naděje v lepší budoucnost. Na pozdější dění ve státě je v diplomové práci nahlíženo jako na cestu k únorovému převratu. Zde došlo k výrazným politickým a společenským změnám. Komunistická strana posilovala své postavení a v únoru 1948 slavila úspěch.

Druhá část práce se věnuje obecné charakteristice vybraných časopisů, měsíčníku *Český domov*, čtrnáctideníku *Klas: časopis mladých* a čtrnáctideníku *Radostné mládí*. V této pasáži se opíráme nejen o poznatky, které jsme získali na základě analýzy periodik, ale také o publikaci Štefana Švece *Česky psané časopisy pro děti (1850–1989)*. Jedná se o jedinou souhrnnou studii časopisů pro děti a mládež, která u nás vyšla, neboť starší časopisy pro mládež nebývají tak častým předmětem zkoumání. Při vymezování charakteristiky periodik se zaměříme nejen na názvy časopisů, periodicitu, ale také na obsah a grafickou úpravu periodik.

Podnětem k výběru těchto časopisů, a tím i tématu diplomové práce, byl jejich nález v rodinné pozůstalosti. Při následném zkoumání nezůstal nepovšimnut fakt, že redakce *Českého domova*, *Klasu: časopisu mladých* a *Radostného mládí* reflektovaly dění ve státě svým osobitým způsobem, který odpovídal profilu periodik. Jejich různorodost nám tedy umožnila nahlédnout na měnící se poměry v osvobozené republice ze tří odlišných hledisek.

Třetí a poslední část práce se zabývá analýzou a interpretací vybraných článků, které na stranách časopisů vyšly. Oddíl je členěn na tři subkapitoly *Český domov*, *Klas: časopis mladých* a *Radostné mládí*. V jednotlivých subkapitolách se věnujeme konkrétním textům, jež jsme rozčlenili podle nejčastějších témat, která byla mladým čtenářům opakovaně představována, avšak pokaždé jinak. A právě na případné změny, které v uchopení témat nastaly, se zaměříme.

U všech subkapitol se vyskytují sekce, které se věnují válce a osobnostem prezidentů Tomáše Garriguea Masaryka a Edvarda Beneše. V *Českém domově* a *Klasu: časopisu mladých* se taktéž věnujeme obrazu Sovětského svazu, který svým čtenářům periodika poskytla.

V závěru práce shrneme získané poznatky.

V diplomové práci budeme citovat z dobových pramenů, proto citace ponecháme v původním znění bez úprav pravopisu a slovosledu.

1. Politický a společensko-kulturní vývoj v Československu v letech 1945–1948

Období od května 1945 do únorového převratu 1948 v Československu lze charakterizovat jako období změn. Obyvatelé státu se vyrovnávali s důsledky druhé světové války. Šok z dění ve válečné Evropě, nadšení ze znovuzískané samostatnosti i kritika předválečného politického systému vedly společnost k přesvědčení, že je potřeba vystavět na nových základech nejen politický a hospodářský systém, ale i veřejný život. V době změn se ve všech společenských vrstvách vyskytovaly silné tendence ke kolektivismu, vycházejícího ze socialistické ideologie, a příklon k Sovětskému svazu.

1.1 Kulturně-politická situace v osvobozené republice

Již v březnu 1945 na jednání v Moskvě došlo mezi prezidentem Edvardem Benešem a moskevským vedením Komunistické strany Československa v čele s Klementem Gottwaldem k domluvě o podobě znovuoobnověného československého státu. Jednání bylo potvrzeno v dubnu téhož roku stanovením národního a demokratického Košického vládního programu (oficiální název zněl *Program nové Československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků*), jenž určoval zásady budoucí politiky. Zajistil postupnou orientaci a závislost Československa na Sovětském svazu. Z tohoto důvodu československá vláda a parlament dodatečně legitimizovaly zábor Podkarpatské Rusi, a tak z geopolitické mapy státu zmizela část předválečného Československa, která se stala inspirací Karlu Čapkovi, Ivanu Olbrachtovi aj.

Ve společnosti převládala euforická atmosféra naplněná vírou a iluzemi v lepší budoucnost, ve spravedlivější společnost. Docházelo k prolínání demokratických ideálů se socialistickými principy, čemuž napomáhala i skutečnost, že zemi osvobodila nejen vojska Rudé armády, ale i západních spojenců. Právě tento fakt „*umocňoval naději v pokračující spolupráci vítězů nad fašismem i v pevné mezinárodní postavení malého státu, který se už svou polohou jevil být předurčen k tomu, aby tvořil most mezi Východem a Západem. Výsledkem předpokládané symbiózy mělo být odstranění vad, jimiž trpělo meziválečné Československo, a zajištění brzké prosperity.*“¹

---

¹ JANOUŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, 1. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 15.

Na novém upořádání společnosti se podílela i umělecká sféra. Právě v letech 1945–1948 dochází k výraznému propojení politiky a umění. „*Prorůstání kultury, umění a veřejného zájmu se tak v prvních poválečných letech zdálo být logické a organické. Umělce, zvláště pak spisovatele, vnímalo české společenství už od obrozenské epochy jako mravní arbitry a přímo očekávalo, že v přelomových historických chvílích dají před vlastní tvorbou přednost věcem veřejným.*“² Umělec, spisovatel se tedy stal nositelem nejen politických idejí, ale i strážcem mravních hodnot a spolubudovatelem národního sebevědomí. V roce 1945 vzniká titul Národní umělec. Tento dříve čestný titul po nástupu komunistického režimu sloužil jako prostředek k usměrňování umělecké tvorby.

Nový politický i společenský život měl stát na principu národní jednoty. V politické sféře se na základě již výše zmiňovaného jednání v Moskvě na jaře 1945 vytvořila Národní fronta Čechů a Slováků, v níž byli zastoupeni zástupci povolených politických stran (*Komunistická strana Československa, Komunistická strana Slovenska*³, *Národně socialistická strana, Československá strana sociálně demokratická, Československá strana lidová, Demokratická strana*). Národní fronta tedy sdružovala všechny povolené politické strany. Jejím úkolem bylo řešit stěžejní politické otázky a případné spory, zasahovala taktéž do hospodářského vývoje.⁴ Brzy se však v Národní frontě začala projevovat názorová nerovnost v otázce směru politického vývoje. Prokazovala se neslučitelnost idejí sovětského pojetí socialismus s evropskou demokracií. Tento střet názorů zasahoval nejen do politické sféry, ale také i do umělecké, potažmo celospolečenské. Neklidné období 1945–1948 je charakteristické proklamacemi, polemikami v uměleckém prostředí. „*Účastníci nejrůznějších diskusních fór se vyslovovali k otázkám směřování kulturního vývoje, funkce umění, vztahu umělce k společnosti i k veřejnému dění.*“⁵

---

² JANOUŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, 1. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 16.

³ Komunistická strana Slovenska vznikla sloučením dvou stran: slovenských komunistů a sociálních demokratů. Díky působení Komunistické strany Československa s Československou stranou Slovenska měli komunisté posílené postavení v Národní frontě a prakticky ovládali politickou sféru. Komunistické strany v Československu podléhaly vedení Moskvy.

⁴ Fenomémem doby se stalo národní hospodářství. Koncem roku 1945 byl většinově (3/4) zestátněn průmysl. Zestátnění se dále týkalo také bank a pojišťoven. Ve snaze obnovit válkou postižené hospodářství se lidé dobrovolně účastnili brigád v továrnách, zemědělství a dolech. Úsilí odstranit válečné škody se projevovalo i v organizování brigád ve městech a na vesnicích. V roce 1946 byl vytvořen dvouletý plán (1947–1948) pro obnovu hospodářství (více viz s. 15).

⁵ JANOUŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, 1. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 17.

Většina společnosti i tvůrců vstřícně přijímala socialistické principy, je však třeba říct, že v československém prostředí se vyskytovaly značně zkreslené představy o podobě těchto principů a jejich hlavním nositeli, Sovětském svazu. Po šoku a bolesti, které přinesla druhá světová válka, se zdála být levicová orientace logickým krokem.

Jedním z důsledků války, s nímž se musela společnost vypořádat, se stala palčivá otázka německého obyvatelstva. Protiněmecké nálady obyvatelstva byly podporovány projevy politiků, včetně prezidenta Edvarda Beneše. Na ustavujícím sjezdu národních socialistů 17. května 1945 vystoupil člen strany politik Prokop Drtina⁶ se svou řečí, v níž podporoval vládu v nařízeních proti německé kultuře. „*Vyčistit republiku a úplně od Němců, to je příkaz chvíle pro každého z nás, to je dějinný úkol naší generace! Nedocílíme-li toho, nedovedli jsme využít již druhé vítězství, kterého jsme jako stát a národ nad Německem dosáhli⁷, a budoucí naše pokolení nám právem budou klnout. Naše nová republika nemůže být budována jinak než jako stát Čechů a Slováků, to je první samozřejmý důsledek našeho totálního vítězství v německé totální válce. Ale abychom tohoto cíle dosáhli, musíme začít s vyháněním Němců z našich zemí ihned, teď okamžitě, všemi způsoby, před ničím nesmíme se zarazit a zaváhat. Těžká odpovědnost tu ovšem spočívá na domácí vládě republiky. My, národní socialisté, budeme ji všemi silami podporovat v splňování tohoto úkolu. A to je jedna z prvních příčin, proč naše strana se obnovuje, aby hájila tyto vrcholné zájmy.*“⁸

Nařízení nové vlády proti německému obyvatelstvu se setkala ve společnosti s přijetím. Již v červnu 1945 vešel v platnost dekret prezidenta republiky „*o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*“⁹, následoval odsun Němců, který probíhal ve dvou fázích.

První vlna transferu německého obyvatelstva, která proběhla krátce po ukončení války v roce 1945, vešla do dějin pod názvem „divoký“ odsun Němců. V tomto období nebyl přesun řádně organizován státní správou, a proto docházelo k řadě násilných excesů ze stran

---

⁶ Prokop Drtina byl český právník a politik, v letech 1945–1948 ministr spravedlnosti. Roku 1936 se stal tajemníkem prezidenta Edvarda Beneše. V prosinci 1939 emigroval do zahraničí. V únoru 1948 byl jedním z ministrů, kteří podali demisi v reakci na jednání komunistické strany. Následně se pokusil o sebevraždu skokem z okna. Po převezení do vazby byl roku 1953 odsouzen k 15 letům vězení.

⁷ Drtina odkazuje na porážku Německa a Rakouska-Uherska v první světové válce. Naším vítězstvím se stalo založení samostatného československého státu.

⁸ KOCIAN, Jiří. *Československá strana národně socialistická v letech 1945-1948: organizace, program, politika*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002, s. 176.

⁹ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 32.

českého obyvatelstva. Zvláště v oblasti Sudet pocítovali Češi potřebu oplatit Němcům jejich činy z období po Mnichovské dohodě. Němci byli na veřejnosti ponižováni, brutálně bití, ženy znásilňovány.

Druhá vlna vysídlování německého obyvatelstva proběhla od ledna do podzimu roku 1946. Zaštitěna byla mezinárodním jednáním v Postupimi v srpnu 1945. Přesun organizovala státní správa. Během poválečných let tak došlo k vysídlení téměř 3 000 000 Němců. Tímto krokem se vytratila z československé kultury koexistence české a německé literatury.

Do protiváhy německého vlivu byla stavěna kulturní slovanská soudržnost, podporována československou vládou. Vznikaly akce, jež proklamovaly vzájemné propojení slovanských států. „*U příležitosti svátku slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje proběhl 7. července 1945 Všeslovanský den na Děvině s účastí delegací slovanských států. Ustavil se tu Slovanský výbor (v čele se Zdeňkem Nejedlým), jenž měl mimo jiné připravit jubilejní Všeslovanský sjezd v roce 1948.*“¹⁰

V doznívající euforii nad osvobozením Československa se velkému obdivu těšila sovětská kultura, zvláště pak umělecký směr socialistický realismus. Zapomínalo se na události let 1918–1920, občanskou válku a politické emigranty, kteří v oné i pozdější době přišli do Československa, aby se uchránili před perzekucí sovětské vlády. Již ke konci roku 1945 se začaly projevat tendence potlačovat význam osvobození vlasti americkou armádou. Naopak se zdůrazňovalo hrdinství sovětských vojáků i lidu. Postupně se vytvářel kult Josifa Vissarionoviče Stalina, vítěze nad fašismem.¹¹ Novinové a časopisové články se věnovaly propagaci Sovětského svazu, nejen jeho vývoji, ale i kultuře a umění.

Z hlediska československé kultury se projevovaly snahy zcelit českou a slovenskou kulturu. Prostředkem k dosažení cíle se staly centralizační regulativy, týkající se mimo jiné i školství, v jehož čele stanul jako ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý.¹² Významnou

---

¹⁰ JANOUŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, I. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 20.

¹¹ Prezident Edvard Beneš se v roce 1945 vrátil vlakem do Prahy s obrazem J. V. Stalina na lokomotivě. V předvolební komunistické manifestaci roku 1946 vyšli do ulic komunisté s velkoformátovými fotografiemi nejen Gottwalda, ale i Stalina.

¹² Zdeněk Nejedlý byl český historik a politik, v letech 1945–1955 ministr školství a osvěty. Patřil mezi ústřední ideology poválečné Komunistické strany Československa, do níž vstoupil v roce 1929. Druhou světovou válku prožil v Sovětském svazu, kde působil jako profesor na Moskevské státní univerzitě. V letech 1945–1952 byl prezidentem České akademie věd a umění.

roli v propojení obou národností hrála i literatura. Od roku 1946 vydávala nakladatelství překlady slovenských děl do českého jazyka a naopak.

Komunistická strana Československa již od jednání v Košicích věnovala značnou pozornost vlivu kultury na společnost, proto obsadila své osobnosti do významných postů orgánů řídících kulturu. Jak již bylo výše zmíněno, Zdeněk Nejedlý získal post ministra školství a osvěty. „*Ministerstvo školství a osvěty, řízené v letech 1945–46 Nejedlým, vedlo odbory lidovýchovný, literární, hudební a divadelní.*“¹³ Václav Kopecký¹⁴ stál v čele nově vzniklého ministerstva informací, které mělo dohled nad rozhlasem, filmem, tiskem i nad vnitřními informačními službami. Do čela ministerstva vnitra byl jmenován komunist Václav Nosek.¹⁵ Ministerstvu podléhaly orgány státní správy a bezpečnosti, čímž získalo dozor nad veřejným životem a tiskem. Obsazení těchto postů členy Komunistické strany Československa se stalo zásadním krokem pro přípravu centrálního řízení jednotlivých uměleckých oborů a později i veřejného života. Václav Kopecký ve svém projevu v květnu 1945 deklaroval umělecké svobody. „*Ať se nikdo neobává, že budeme jakkoli omezovat tvůrčí volnost českých umělců. Budeme jen žádat umění čisté a pravdivé. A budeme žádat především umění české, ryze národní a původní, které by vyjádřilo duši národa a dalo světu poznat výši naší národní kultury.*“¹⁶ Jak je patrné, komunistická strana nejen sledovala vlastní zájmy, ale dokázala se naladit na postoje společnosti, která v danou chvíli pociťovala touhu po české kultuře. Kultuře, jež je přístupná všem vrstvám obyvatelstva.

Jedním z důsledků války, který ovlivnil produkci knih a periodik v letech 1945–1948, byl nedostatek papíru a tiskařského materiálu. Stát musel přistoupit k regulaci knižního trhu. Dělo se tak na základě vyhlášky o přidělovém hospodaření s papírem. Dohled nad řízeným hospodařením s papírem převzalo ministerstvo průmyslu, v jehož čele stál sociální demokrat

---

¹³ JANOUŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, 1. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 21.

¹⁴ Václav Kopecký byl český komunistický novinář a politik, v letech 1945–1953 ministr informací a později ministr kultury. Patřil mezi hlavní komunistické ideology a propagandisty. Do Komunistické strany Československa vstoupil krátce po jejím založení v roce 1921, od roku 1928 pracoval jako redaktor *Rudého práva*. Za druhé světové války žil v exilu v Sovětském svazu.

¹⁵ Václav Nosek byl český komunistický politik, v letech 1945–1953 ministr vnitra, později ministr pracovních sil. Roku 1921 vstoupil do Komunistické strany Československa a stal se funkcionářem Rudých odborů. Za války působil v komunistickém odboji ve Velké Británii.

¹⁶ JANOUŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, 1. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 23.

Bohumil Laušman.¹⁷ Již od června 1945 nesměla být vytištěna v Československé republice kniha, aniž by měla předběžné povolení ministerstva informací.¹⁸ Knihy byly posuzovány z hlediska jejich literární a poznávací hodnoty, významu pro národní kulturu. Je zcela jasné, že cílem regulace byla podpora domácí tvorby a snaha vést čtenáře k četbě hodnotné literatury, včetně poezie. Velký důraz byl kladen na výchovnou funkci literatury, zvláště v literatuře pro děti a mládež. Braková literatura, za kterou byly považovány zejména dívčí romány, detektivky, kovbojky, měla být vytlačena z knižního trhu.

Regulační nařízení nemohla nezasáhnout i tisk periodik. Z nařízení tiskového oboru ministerstva informací vyplynulo, že tisknout periodika mohou jen korporace a instituce, které prokáží veřejný zájem, neboť časopisy jsou duchovním vlastnictvím celého národa. Výnosem z října 1945 došlo k pozastavení činnosti vycházejících periodik, výjimkou byla periodika vydávaná povolenými politickými stranami a několik dalších deníků. Redakce musely žádat o novu registraci. Ministerstvo tak mohlo rozhodovat o nákladech tisku, o tom, zda daný časopis bude vycházet. Toto opatření mělo za cíl získat nejen přehled o vydávaných periodikách, ale zbavit se i nežádoucích pravidelně vycházejících publikací.

Ačkoli byla svoboda tisku ústavně zajištěna, „*tisk byl jednoznačně svázán se systémem politické moci (jako v Protektorátě), nebyl protiváhou moci (jako tomu bývá ve fungující demokracii), ale byl zprostředkovatelem, spojencem a pomocníkem nového režimu, výjimek bylo málo.*“¹⁹ Tabuizována byla některá témata, týkající se spojení se Sovětským svazem. Kritika politických kroků, zvláště činnosti ministerstev, obsazených komunisty, se stala takřka nepřipustnou. Komunistický tisk získal nepochybně lepší podmínky než periodika opozičních stran (*Obzory* a *Vývoj*²⁰ lidové strany či *Dnešek*²¹ Ferdinanda Peroutky), která se dostávala do střetů s ministerstvem informací.

---

¹⁷ Bohumil Laušman byl český politik, v letech 1945–1947 ministr průmyslu. Ve třicátých letech se stal poslancem Národního shromáždění. Druhou světovou válku strávil v exilu ve Francii a Velké Británii. V letech 1947–1948 byl předsedou Československé sociální demokracie. V roce 1949 odešel do exilu do Jugoslávie, později do Rakouska, odkud byl roku 1953 unesen a převezen zpět do Československa. Zde byl odsouzen k 17 letům vězení, kde zemřel za nevyjasněných okolností.

¹⁸ V čele publikačního odboru ministerstva informací stál spisovatel František Halas a jeho výkonný zástupce Bohumil Novák.

¹⁹ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 40.

²⁰ *Obzor* i *Vývoj* nahlížely na socialistické ideje skepticky. Kladly důraz na křesťanské hodnoty. Orientovaly se na angloamerickou kulturu.

²¹ *Dnešek* navazoval na prvorepublikové periodikum *Přítomnost*. Zaměřoval se na kulturně-politickou oblast. Zde se objevovaly články, které kritizovaly komunistické praktiky.

Důležitým mezníkem pro obnovující se republiku se staly demokratické parlamentní volby do Ústavodárného Národního shromáždění republiky Československa 26. května 1946. Věková hranice pro voliče byla snížena na 18 let. Zákonem z dubna 1946 byla ustanovena, pod hrozbou vězení či pokuty, účast ve volbách povinná. Období před volbami se neslo v duchu agitací, propagandy a volebního boje. Snaha vyhrát volby hnala komunisty vpřed. Rozvíjeli naplno svou agitační politiku, v níž hrál velkou roli i jejich tisk. *Rudé právo* pravidelně informovalo veřejnost o stavu členů Komunistické strany Československa a volebním programu strany s heslem *Jdeme do voleb pod praporem práce pro republiku!* Do ulic vyšli komunisté s přihláškami do strany, neštíteli se občanům vyhrožovat, poškozovat jim majetek, dokonce je i fyzicky napadat. Své propojení s veřejností demonstrovala strana oslavami 1. máje 1946 či sjezdy mládeže.

V květnových volbách zvítězili komunisté. Spolu se sociálními demokraty získali ve volbách 152 mandátů z 300 (93 komunisté, 55 sociální demokraté),²² tedy měli minimální většinu dvou hlasů. Toto postavení jim umožnilo znesnadňovat budoucí jednání parlamentu. Výsledek voleb napomohl komunistům pokračovat v jejich politice. Uplatnili nárok na získání postu předsedy vlády a nadále stáli v čele „klíčových“ ministerstev.

Své vítězství komunisté triumfálně proklamovali 27. května palcovými titulky v *Rudém právu*: „*KSČ daleko největší vládní stranou v českých zemích*“²³. *Komunisté vedoucí silou národa. Ještě žádná politická strana neobdržela tak velkou důvěru – V nejdemokratičtějších volbách lid potvrdil a rozšířil mandát komunistů – Radostná nálada lidu – Jen nepatrný počet hlasoval bílými lístky*²⁴ *proti lidově-demokratickému režimu a proti Národní frontě.*“²⁵

---

²² VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 51.

²³ Na Slovensku vyhrála volby Demokratická strana.

²⁴ Pomocí bílých (prázdných) lístků hlasovali ti, již nesouhlasili s politikou Národní fronty. Tento druh volebního lístku prosadili komunisté se sociálními demokraty

²⁵ Zvláštní vydání. *Rudé právo. Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 27. 5. 1946. Praha: ÚV KSČ, 1946, č. 124, titulní strana.

1.2 Cesta k únorovému převratu

Koncem června 1946 začala koaliční jednání o sestavení vlády. Komunisté měli jasnou představu o podobě budoucí vlády, jak již bylo výše zmíněno, obsadili „klíčová“ ministerstva. Krátce se diskutovalo o možnosti vyřadit nestraníky (např. Jan Masaryk²⁶) z vlády, tento návrh byl však zamítnut. Nová vláda, v čele s Klementem Gottwaldem, byla jmenována prezidentem 2. července 1946. „Komunisté v ní měli devět křesel (sedm za KSČ²⁷ a dvě za KSS²⁸, národní socialisté, lidovci a slovenští demokraté po čtyřech, sociální demokraté tři zástupce a dva (Masaryk, Svoboda²⁹) byli bez politické příslušnosti.“³⁰

Komunisté tedy získali ve vládě převahu. Nový program vlády: *Budovatelský program třetí vlády Národní fronty Čechů a Slováků* přijalo Ústavodárné shromáždění 11. července 1946. Ústředním bodem programu se stal dvouletý hospodářský plán, první pokus o řízené hospodářství. Klád si za cíl dosáhnout předválečného stavu v zemědělství i v průmyslu, zde se dokonce předpokládalo zvýšení průmyslové výroby až o deset procent. V souladu s národní politikou Čechů a Slováků měla být zahájena industrializace Slovenska.

Již v průběhu roku 1947 se vnitropolitické klima výrazně zhoršilo. Sílily obavy z rostoucí moci komunistů. Ze stran nekomunistických politiků se ozývaly hlasy, jež nesouhlasily s jednáním komunistů ve vládě. Nejčastěji vytýkaly komunistům jejich ignorování parlamentu, potlačování svobody projevu, snahy zdiskreditovat jejich odpůrce aj. Spory ve vládě souvisely také s vývojem hospodářství, s probíhající pozemkovou reformou, zestátnováním, či milionářskou daní.³¹ Po odmítnutí Marshallova plánu v červenci 1947 se Československo zařadilo do tzv. východního bloku.

---

²⁶ Jan Masaryk, syn T. G. Masaryka, byl ministrem zahraničních věcí v letech 1945–1948. Ve dvacátých letech zastával funkci osobního tajemníka ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše. Za druhé světové války žil v exilu v Londýně, zde od roku 1940 zastával funkci ministra zahraničí exilové vlády. Zemřel za nevyjasněných okolností v noci z 9. na 10. března 1948. Dne 10. března se měla představit parlamentu nově rekonstruovaná vláda premiéra Klementa Gottwalda.

²⁷ Komunistická strana Československa

²⁸ Komunistická strana Slovenska. Více viz s. 9.

²⁹ Ludvík Svoboda byl český generál a ministr národní obrany v letech 1945–1950. Během první světové války bojoval v československých legiích. Po první světové válce byl vojákem československé armády. Za druhé světové války se zapojil do bojů proti Německu na straně Sovětského svazu. Do komunistické strany vstoupil na podzim 1948.

³⁰ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 58.

³¹ Také jako milionářská dávka. Jednalo se o mimořádnou daň, jenž měla být uvalena na milionáře. Získané peníze by sloužily k pokrytí škod v zemědělství, vzniklých během extrémního sucha v létě 1947.

Opět se také otevřela otázka zavedení oficiální cenzury na místo „divoké“, již komunisté využívali. Pro zavedení oficiální cenzury se vyjadřovaly nekomunistické strany. Ke konci roku 1947 se situace s tiskem vyostřila. *„Na poradě komunistických funkcionářů ministerstva vnitra a ministerstva informací 5. prosince 1947 byla přijata směrnice, jejímž smyslem bylo sledovat tisk a podávat na autory, píšící proti zájmům komunistické strany, trestní oznámení. Pokud by došlo k ‚porušení zákona hrubým způsobem‘, měl být dotyčný tisk zastaven.“*³² Tímto krokem však postup komunistů proti odpůrcům v tisku nekončil. Koncem roku byl dle nařízení ministerstva informací zřízen kontrolní odbor, sledující média. Tento kontrolní odbor úzce spolupracoval se Státní bezpečností, již předával „závadné“ texty. Začátkem roku 1948 zesílila razance požadavků pro zavedení oficiální cenzury. Tyto požadavky však zůstaly nevyslyšeny.

Vstup do roku 1948 se tedy nesl v duchu trvalého napětí ve vládě i v Národní frontě. Rok 1948 měl být rokem oslav důležitých dějinných událostí, ale také i rokem, v němž byly plánovány parlamentní volby a vypracování nové ústavy. Oslavou národní samostatnosti a svébytnosti se měl stát Všesokolský slet v červnu 1948.

Od léta 1947 se komunistická strana připravovala na převzetí moci, hledala možnosti, jak jej dosáhnout. *„Od srpna 1947 téměř tři měsíce vypracovávalo komunistické vedení taktický postup svého boje o mocenský monopol. Jeho členové nebyli zcela jednotni a počítali s pěti variantami: 1. se získáním většiny národa ve volbách; 2. s přípravou provedení ‚převratu‘ v nekomunistických stranách; 3. se změnou poměru mocenských sil ještě před volbami; 4. se změnou mocenského systému vytvořením nové struktury Národní fronty; 5. s úřednickou vládou.“*³³ Aby komunisté dosáhli svých cílů, věnovali rozsáhlou pozornost snaze získat nové členy strany. Náborové akce slavily úspěch. K 1. lednu 1948 Komunistická strana Československa evidovala téměř jeden a půl milionu členů.

Rostoucí tlak komunistů vedl opoziční strany ke snaze sjednotit se. Koncem roku 1947 vznikl blok tří stran (národní socialisté, lidovci, slovenští demokraté). Svým počtem členů se blok vyrovnal komunistům. Cílem politického seskupení bylo oslabit vliv komunistů a obrana parlamentní demokracie. Vytvoření bloku reflektovali komunisté ve svém tisku, považovali jej za jeden z důvodů vlastní agrese. Navíc z předvolebního průzkumu veřejného mínění v lednu 1948 vyplynulo, že klesl počet potenciálních komunistických voličů o deset

---

³² JANOUŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, I. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 43.

³³ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993, s. 96.

procent ve srovnání s rokem 1946. Komunisté tedy zvýšili svou aktivitu. Ve vládě i v Národní frontě vyvolávali konflikty. Komplikovali jednání o návrzích nekomunistických stran na zvýšení platu státních a veřejných zaměstnanců. Prosazovali vlastní návrh. Právě tato jednání se měla stát prostředkem k závěrečnému střetnutí. Vítězný návrh sociálních demokratů se setkal s nesouhlasem komunistů, kteří již naplno rozběhli svůj plán k převzetí moci. Ve svém prohlášení hovořili o krizi ve vládě, obviňovali některé strany ze sabotování Budovatelského programu. Na 22. února byl svolán do Prahy sjezd závodních rad. V polovině února představitelé okresních rolnických komisí rozhodli o svolání celostátního sjezdu rolnických komisí ve dnech 28. a 29. února do Prahy.

Stěžejním pro nadcházející dění se stalo jednání vlády 13. února 1948. Zde ministři národních socialistů vystoupili se svou kritikou nepřítomného komunistického ministra vnitra Noska. Vyjadřovali se k jeho krokům a požadovali vysvětlení. Nosek prováděl značné personální změny ve Sboru národní bezpečnosti.³⁴ Odvolával nekomunistické policejní velitele a nahrazoval je komunisty. V Praze byla oblastní policejní velitelství obsazena členy komunistické strany. Tímto krokem získali komunisté pod kontrolu skladiště zbraní a střeliva. Ministři rovněž upozorňovali na skutečnost, že je na příslušnicích SNB vynucován vstup do komunistické strany. I přes protesty komunistů přijala vláda usnesení, v němž požadovala po ministru vnitra zastavení personálních změn.

Vládní krize naplno propukla 17. února. Ministr vnitra Nosek se nedostavil na očekávané jednání vlády, tudíž nemohla být projednána otázka zneužití SNB komunisty. Jednání předseda vlády Gottwald ukončil, aniž by byl vyřešen hlavní bod. Po zasedání vlády se rozhodli představitelé tří nekomunistických stran bojkotovat další jednání vlády, dokud nebude usnesení vlády z 13. února projednáno.

Následující dny se nesly ve znamení horečné aktivity. Představitelé stran vyjednávali mezi sebou a přinášeli informace prezidentovi. Vládní krize vyvrcholila 20. února, kdy se rozhodli ministři tří nekomunistických stran podat demisi. O jejich kroku byl zpraven prezident republiky Edvard Beneš. Při návštěvě prezidenta doporučoval předseda vlády Gottwald přijmout demisi a nahradit uvolněné posty dle jeho návrhu. Ještě týž večer zahájili komunisté v médiích svou kampaň, v níž ostře vystupovali proti ministrům, kteří podali demisi. Vyzývali lid k podpoře kroků předsedy vlády Klementa Gottwalda.

---

³⁴ Dále jako SNB.

Vedení komunistické strany se pozdě večer usneslo na svolání velké demonstrace pracujících na Staroměstské náměstí. Bylo rozhodnuto, že demonstrace proběhne nadcházející den. Zde byly zdůrazněny kroky pro řešení situace: přijetí demise ministrů a doplnění vlády navrhovanými osobami. Gottwald vystoupil se svým projevem, v němž vyzýval k tvorbě akčních výborů Národní fronty.³⁵ K pražské demonstraci se připojily demonstrace v dalších městech (Brno, Most, Plzeň, Ostrava).

Tlak komunistů neustával. V neděli bylo na Sjezdu závodních rad rozhodnuto o zahájení generální stávky 24. února. Přijatá rezoluce rovněž obsahovala vyjádření podpory komunistickému řešení vládní krize. Bouřlivou situaci vyostřilo nejen ozbrojení Lidových milic³⁶, které pochodovaly ulicemi Prahy a demonstrovaly svou sílu, ale také domovní prohlídky a zatýkaní členů opozičních stran.

Komunisté již otevřeně odmítali přistoupit na možné vyjednávání se členy Národní fronty. Po generální stávce, již se účastnilo téměř 2 500 000 pracujících, a obsazení sekretariátů opozičních stran bylo již prakticky rozhodnuto o vítězství komunistů. Avšak prezident Edvard Beneš na jednání s Klementem Gottwaldem stále trval na spolupráci stran Národní fronty. Nechtěl vystupovat proti komunistům, ale také s nimi nesouhlasil.

Konečné rozhodnutí padlo 25. února. Komunisté ovládli tisk, zamezili vydání novin demokratických stran, pokud již dříve nezastávaly prokomunistický postoj. „*Ve většině těchto redakcí došlo k zásadním kádrovým změnám, z funkce šéfredaktora Svobodných novin byl z rozhodnutí akčního výboru tohoto listu odvolán i Ferdinand Peroutka, jenž se kupodivu po celou dobu vládní krize nijak neangažoval, nahradil ho předseda tohoto akčního výboru komunistický spisovatel Jan Drda.*“³⁷ Represivní tažení vůči odpůrcům komunistické strany nabývala na intenzitě. Podporu komunistické straně vyjádřila veřejná proklamace s názvem *Kupředu, zpátky ni krok!*, která zřejmě vznikla z iniciace ministerstva informací. Podepsalo ji na 170 předních československých umělců, spisovatelů i vědců. Mezi nimi byli mj. Zdeněk Nejedlý, Jan Drda, František Halas, Jarmila Glazarová, herci František Filipovský, Vlastimil Brodský, Ladislav Pešek i režisér Otakar Vávra.

---

³⁵ Jednalo se o zvláštní politické orgány, které převzaly vedení v továrnách, školách, obcích, na úřadech aj. Jejich úkolem bylo zbavit se jedinců opozičně smýšlejících a dosadit na uvolněné posty členy komunistické strany.

³⁶ Lidové milice je označení pro ozbrojené složky komunistické strany. Nevznikly na základě zákona. Jejich hlavním úkolem byla nejen ochrana továren a závodů, ale i zastrasování politických odpůrců.

³⁷ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 326.

Finální jednání o budoucí podobě vlády mezi komunistickou delegací v čele s Klementem Gottwaldem a prezidentem proběhlo na Pražském hradě. Prezident Edvard Beneš se v souvislosti s děním v předchozích dnech rozhodl přijmout demisi ministrů a vyhovět požadavku Klementa Gottwalda na obsazení uvolněných postů.³⁸ O svém rozhodnutí správil předsedu vlády odpoledne. Úspěch komunistické strany ve vyjednávání proklamoval Gottwald před sročeným davem na Václavském náměstí. Jeho krátký projev se zapsal do historie. *„Právě se vracím z Hradu. Dnes ráno jsem podal návrh na přijetí demise ministrů, kteří odstoupili dne 20. února t. r.; a současně jsem panu prezidentovi navrhl seznam osob, kterými má být vláda doplněna a rekonstruována. Mohu vám sdělit, že pan prezident všechny mé návrhy tak, jak jsem je podal, přijal. Soudruzi a soudružky, dekrety, jak propouštěcí, tak i jmenovací, jsou panem prezidentem podepsány a za chvíli budou mnou kotrasignovány.*

Panu prezidentu rozhodování o tomto návrhu nepřišlo lehkou, jak vidno z toho, že trvalo dosti dlouhou dobu, než věci uvážil a rozvážil. Pan prezident přes to všechno pak nakonec uznal nutnost a nezbytnost takového opatření a hlavně proto uznal, poněvadž viděl, že to bylo přání, vůle a hlas lidu...“³⁹

Jediným veřejným projevem odporu proti komunistickému převzetí moci se stala demonstrace vysokoškolských studentů a jejich následný pochod k Pražskému hradu. Avšak poté, co došli k Hradu, jim bylo sděleno kancléřem prezidenta, že se již rozhodlo. Příslušníci SNB studenty násilně rozehnali.

Nová vláda složila ústavou daný slib 27. února. V následujících dnech posilovali komunisté své postavení. S pomocí Akčních výborů Národní fronty ovládli státní správu. Počátkem března, po vyloučení asi 70 nekomunistických poslanců z parlamentu, byl Ústavodárným Národním shromážděním přijat vládní program nové vlády. Následně vláda přijala návrh ministra informací Kopeckého, jímž došlo k oficiálnímu započetí likvidace nezávislého tisku. *„Ministerstvo vnitra jako na běžícím pásu zabavovalo domácí i dovážená zahraniční periodika a ministerstvo informací stejně rychle zakazovalo tisk většiny listů a časopisů dosud vydávaných nekomunistickými stranami a řadou tradičních institucí*

---

³⁸ Dopoledne podali demisi další dva členové vlády, čímž počet odstoupivších členů vlády činil 14. Tedy nadpoloviční část vlády podala demisi. Následujícím krokem prezidenta mělo být, dle ústavy, odvolání celé vlády a vyhlášení nových voleb. K čemuž nedošlo. Nová vláda byla tedy tvořena 13 komunistickými ministry, třemi sociálními demokraty, třemi nestraníky, dvěma národními socialisty, jedním zástupcem lidovců a jedním slovenským sociálním demokratem.

³⁹ GOTTWALD, Klement. *Výbor z díla*. 2. Vyd. 1. Praha, 1971, s. 262.

*a organizací. (...) Jen během prvních čtrnácti dnů bylo jenom v Čechách a na Moravě takto zakázáno 31 novin a časopisů.*⁴⁰ Oficiálním důvodem těchto kroků byla tzv. reorganizace tisku, k níž došlo ve snaze dosáhnout snížení spotřeby tiskařského papíru a zjednodušit časopisecké poměry. Počet zakázaných periodik rostl. Rozšířil se o církevní periodika včetně časopisů pro děti a mládež.

Únorovými událostmi komunisté převzali moc ve státě. Následným ovládnutím květnových parlamentních voleb jen potvrdili své vítězství. Po odstoupení Edvarda Beneše z funkce prezidenta republiky začátkem června 1948 byl jmenován prezidentem Československé republiky Klement Gottwald. V dalších čtyřiceti letech zavládla rudá totalita.

---

⁴⁰ BYSTROV, Vladimír. *Svobodná nesvoboda. Některé příklady postupující komunizace a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945–1948.* Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006, s. 79.

2. Obecná charakteristika vybraných časopisů v letech 1945–1948

Po skončení druhé světové války se snažily některé časopisy pro děti a mládež navázat na předválečnou tradici (*Klas*, *Český domov*), vznikaly i nové časopisy (*Radostné mládí*). Periodika reagovala na nové podmínky ve společnosti, musela se vypořádat s nedostatkem papíru a tiskárenského materiálu.

Právě v letech 1945–1948 se otevřel prostor k obnovení diskuze o podobě nejen dětské literatury, ale i časopisů pro děti a mládež. V roce 1946 v prvním čísle prvního ročníku časopisu *Štěpnice*⁴¹ formuluje požadavky na tvorbu literatury pro děti a mládež ministr informací Kopecký. V souladu s kulturní politikou v osvobozené republice upozorňuje na důležitost práce tvůrců dětské literatury. Ti by měli vyložit nejen naši minulost, včetně útrap německé okupace, ale vést děti k optimistickému pohledu do budoucnosti, kterou on sám, jako věrný komunista, spatřuje v novém uspořádání společnosti. „*Ano, oni mají vyjádřit, že v naší zemi již prožíváme přechod do nového sociálního řádu a že se před námi otevírá cesta k tomu vyššímu socialistickému řádu lidské společnosti, v němž již národy SSSR žijí, na němž si založily národní slávu ve válce a na němž si zakládají své blaho a štěstí v míru.*“⁴²

V témže roce se ve *Štěpnici* J. M. P. ve svém článku *O dobrý časopis pro mládež 10 – 14 letou*⁴³ zamýšlí nad vhodným obsahem periodik pro děti a mládež, konkrétně jako příklad uvádí časopisy *Junák* a *Vpřed*. Autor ostře vystupuje proti kýči a pseudoumění v časopisech pro mládež. Kritizuje obrázkovou seriálovou tvorbu, která se stala v dané době velmi populární. Dle jeho slov tyto obrázkové seriály s nedostatkem textu odvádí děti od čtení hodnotné literatury. Autor neskrývá zklamání z nového trendu *Rodokapsů* a *Poledních listů*. Prohlašuje: „*České mládeži dávejte jen hodnotné časopisy, které budou důstojné vyspělosti našeho státu a které půjdou s vývojem vpřed, jako jde i náš stát i v jiných oborech lidské práce! Nedopusťte, aby byla duše mladého českého člověka otravována, jako jste nedopustili za celou dobu těžké okupace. Neboť od špatného vkusu, který se dnes v mládeži pěstuje, od Rodokapsů a Poledních listů je k fašismu jen krok!*“⁴⁴ Můžeme říct, že autor článku patří

---

⁴¹ Časopis *Štěpnice* vycházel v letech 1946–1952, s přestávkou v roce 1948. V kritickém měsíčníku byly otiskovány teoretické statě a úvahy o podobě literární tvorby pro děti a mládež, články s umělecko-kritickým zaměřením, medailonky autorů, recenze knih.

⁴² KOPECKÝ, Václav. K výstavě „Krásné české knihy pro mládež. *Štěpnice*. Praha: Práce, 1946, **1**(1), s. 3.

⁴³ J. M. P. O dobrý časopis pro mládež 10 – 14 letou. *Štěpnice*. Praha: Práce, 1946, **1**(5), s. 169–172.

⁴⁴ Tamtéž, s. 172.

k zastáncům koncepce, která viděla literaturu pro děti a mládež jako nástroj k občanské výchově.

Shledáváme se však i se zastánci druhé koncepce, která pojímá literaturu pro děti a mládež jako plnohodnotnou uměleckou literaturu, která se mění v souvislosti s potřebami dětského čtenáře. Autoři tedy propagovali umělecky náročnou literaturu, která se měla objevit i v časopisové tvorbě. Redakce periodik pro děti a mládež zastávaly myšlenku esteticko-výchovného působení, dětského čtenáře vnímaly v procesu zrání k přípravě na dospělost. Za zástupce tohoto směru můžeme považovat námi vybraná periodika *Klas: časopis mladých* a *Radostné mládí*. I tato periodika do svých výtisků zařazovala dětmi oblíbenou dobrodružnou literaturu, včetně kritizovaných komiksů.

Popularita dobrodružných příběhů v časopisech spočívala v tom, že dětské hrdinové v nich napomáhali vychovávat čtenáře, budovat jeho vlastní identitu. Protagonisté oslňovali čtenáře svým důvtipem, spolehlivostí, schopností zachraňovat situace a odhalovat záporné hrdiny, taktéž prožívali stejné či podobné radosti i problémy jako děti. Na počátcích většiny příběhů měli hrdinové výborný prospěch ve škole, ale také zažívali nedorozumění s dospělými.⁴⁵ Toto napomáhalo chlapcům a dívkám ztotožnit se se svými oblíbenci.

Pohled na literární tvorbu pro děti a mládež změnil únor 1948. Důraz byl kladen na výchovnou funkci a užitečnost literatury pro novou socialistickou společnost. Děti měly být vedeny k socialistickému uvědomění. Literatura pro děti a mládež tedy spadala pod přísný dozor režimu. Jak již bylo dříve zmíněno, nařízení proti tisku zasáhlo i do časopisecké tvorby pro děti a mládež. Nejvíce postihlo tisk dětských církevních periodik.

2.1 Český domov (Vlastivědný časopis pro mládež)

Časopis vydávaný Státním nakladatelstvím v Praze po druhé světové válce začal od nového ročníku v roce 1945 vycházet jako měsíčník⁴⁶ pod změněným názvem *Český domov* v ceně 2,50 Kčs. Navazoval na tradici svého předchůdce *Naše republika*. Věnoval se hlavně přibližování různých koutů Československé republiky čtenářům. Jelikož se jednalo o vlastivědný časopis, nechyběly zde ani reportáže zaměřující se na přírodu, průmysl, prostředí továren, meteorologii aj. Jednotlivé články byly hojně doprovázeny dobovými

---

⁴⁵ Konzervativní časopisy pro děti a mládež, hlavně katolické, zůstávaly u staršího pojetí dětství a vztahů v rodině. Děti projevovaly svým rodičům bezpodmínečnou úctu.

⁴⁶ Vždy 20. v měsíci mimo červenec a srpen. Změna nastala v posledním pátém ročníku, kdy začal časopis vycházet vždy prvního v měsíci.

fotografiemi, ilustracemi, grafy a tabulkami. I když se v časopise vyskytovalo minimum beletrie, nacházely se zde i rubriky věnované básním (Petra Bezruče, Svatopluka Čecha, Josefa Tomana aj.), ukázky beletrie byly řazeny do sekce *Různé* (Božena Němcová, Karel Polák aj.). Redakce časopisu nemohla vynechat oblíbenou rubriku *Otazník: okénko přátel duševního sportu*, jež začala vycházet od třetího čísla druhého ročníku v roce 1945. V témže ročníku od sedmého čísla byly otiskovány i články věnující se sportu. Od třetího ročníku 1946–1947 zařadila redakce do časopisu rubriku věnovanou lidové tvořivosti, jež se zaměřovala hlavně na lidové písně, přísloví, básně a říkadla. Ve stejném ročníku začal vycházet koutek *Nebojme se práce ani politiky*, který se zaměřoval na osobnosti soudobé politiky a na rozvoj hospodářství. Mladým čtenářům zprostředkovával dění v politické a hospodářské sféře, čímž je pasivně zapojoval do obnovy státu.⁴⁷

Úvodníky čísel byly psány významnými osobnostmi (Václavem Černým, Marií Majerovou či Janem Hostáněm⁴⁸). Na posledních stranách časopisu vycházel *Přehled dat a událostí*, v němž byly časově, podle dnů, seřazeny historické i soudobé události, jež se vázaly k uplynulému měsíci. Například v již zmiňovaném sedmém čísle druhého ročníku bychom v sekci *Přehled dat a událostí v únoru 1946* našli datum 2. února 1836, kdy se hrála první česká opera Františka Škroupa *Dráteník*. V týž den v roce 1946 „*přišlo 13 španělských malířů, kteří mají svá díla na výstavě současného španělského umění v Praze, dělníkům do Holešovic pomoci skládat uhlí pro republiku.*“⁴⁹ Od třetího ročníku došlo ke změně názvu rubriky na název *Co si připomeneme v...?*

Od konce druhé světové války časopis řídil Oldřich Kryštofek, který aktivně přispíval svými recenzemi a literárními kritikami do řady literárních časopisů (např. *Doba*⁵⁰, *Generace*⁵¹, *Kulturní politika*⁵², *Štěpnice* aj.). Předposlední čtvrtý ročník redigoval spisovatel

---

⁴⁷ Tento sloupek byl ve čtvrtém ročníku nahrazen rubrikou s výstižným názvem *Budujeme!*, v němž byly reflektovány události, jež se vztahovaly k budovatelskému plánu vlády.

⁴⁸ Na rozdíl od Václava Černého se pedagog a spisovatel dětské literatury Jan Hostáň ztotožnil s marxistickou ideologií.

⁴⁹ *Přehled událostí a dat v únoru 1946. Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 2(7), s. 111.

⁵⁰ Literární časopis *Doba* vycházel v letech 1945–1947 (celkem 10 čísel), redigovali jej Marie Pujmanová a Karel Nový. Věnoval se překladové a domácí poezii, próze i literární kritice.

⁵¹ Kulturní a společenský měsíčník *Generace* byl vydáván v letech 1945–1947. Vycházející statě reflektovaly dění v umělecko-politické sféře. Periodikum otiskovalo i domácí poezii.

⁵² Jak název napovídá, týdeník *Kulturní politika* se zaměřoval na politické a kulturně-politické články, včetně zahraničněpolitických komentářů. Beletrie zde byla zastoupena minimálně. List sympatizoval s politickými idejemi Komunistické strany Československa.

Karel Černý, jenž se podílel i na tvorbě časopisu *Kytice*⁵³. V časopise publikovali autoři Václav Černý, Václav Řezáč, Marie Majerová, Josef Hora, Jindřich Hořejší, Marie Pujmanová, Václav Kaplický aj.

Ročníkem 1949–1950 došlo ke sloučení *Českého domova* s periodikem *Karavana*⁵⁴ do populárně-naučného titulu *Domov a svět*, jenž měl zeměpisné zaměření a byl určen pro středoškolskou mládež.

2.2 Klas: časopis mladých

Časopis *Klas: časopis mladých*⁵⁵ v letech 1945–1946 vydávalo Ústřední učitelství nakladatelství jako měsíčník v Praze. V letech 1946–1948 začalo periodikum vycházet v pražském KOMENIU, učitelství již jako čtrnáctideník⁵⁶ v ceně 3 Kčs. Jeho výchovně-vzdělávací zaměření se odráželo v příspěvcích. Publikoval nejen naučné články (o umění, přírodě, cizích zemích), ale věnoval se i domácí a překladové literární tvorbě. Otiskoval verše (Františka Halase, Kamila Bednáře, Karla Havlíčka Borovského aj.), ukázky beletrie (Marie Pujmanové, Karla Čapka, E. T. Setona, Vladimíra Durova, Gustava Flauberta aj.). Svě místo měl v časopise i oddíl *Dětské příspěvky*. Jak název napovídá, i děti měly možnost přispívat do časopisu vlastní tvorbou, většinou se jednalo o dobrodružné povídky. Oddíl *Stálé hlídky* obsahoval rubriky *Čtenáři sobě* (zařazen na první stranu), *Hovory se čtenáři* aj., které se zaměřovaly na komunikaci se čtenáři. Součástí *Stálých hlídek* byly i dětmi oblíbené soutěže o hodnotné ceny⁵⁷ vycházející pod rubrikou *Liga hádankářů*, ta však byla v 13. čísle 22. ročníku z roku 1947 zrušena a nahrazena novým soutěžním koutkem s názvem *Mozečku, trap se!*⁵⁸ V oddíle *Stálé hlídky* nesmělo chybět *Sportovní okénko*. Tipy na nejlepší knihy nabízela rubrika *Co číst?*, doprovázená články s návrhy *Jak číst?*, *Kdy číst?*

---

⁵³ *Kytice: měsíčník pro literaturu a umění* vycházel v letech (1945–1948). Svou koncepcí, jež se zaměřovala na literárněhistorické statě, se časopis hlásil k obrozeneckým tradicím a hlavně k práci Karla Jaromíra Erbena. Periodikum se ohrazovalo proti tendencím podřizovat umění politice. Kladlo důraz na tvorbu pro široké, lidové publikum.

⁵⁴ *Karavana* (první vydání pod názvem *Svět*) byl populárně-naučný časopis pro děti a mládež. Vycházel v letech 1947–1949. Čtenářům zprostředkovával cestopisné reportáže a zajímavosti ze světa, z oblasti vědy. Články byly hojně doprovázeny ilustracemi a fotografiemi.

⁵⁵ Dále jako *Klas*.

⁵⁶ Vycházel vždy prvního a 15. v měsíci, kromě prázdnin (červenec, srpen).

⁵⁷ Jednalo se převážně o knihy z rubriky *Co číst?*

⁵⁸ Ve 23. ročníku *Klasu* se již hádankářský koutek nenachází. Posíleny jsou naopak ve *Stálých hlídkách* rubriky věnované čtení knih. Vznikla nová rubrika *Knížky do knihovničky*.

Svou vazbu s mladými čtenáři upevňoval časopis i soutěžemi, v nichž se čtenáři mohli zapojit do výběru podoby odznaku klubu čtenářů Klasu mladých (KČK), či do soutěže o nejlepší dobrodružnou povídku aj. Konkrétně výše zmíněná soutěž návrhů na odznak klubu čtenářů Klasu mladých byla vyhlášena na zadní straně třetího čísla 22. ročníku v roce 1946. Čtenář hlasoval pro jeden pěti návrhů podoby odznaku. (viz příloha č. 3, obrázek č. 1) Svoji volbu vyplnil do hlasovacího kuponu a ten odeslal do redakce. Účastníci hlasování mohli získat hmotnou odměnu v podobě knihy z rubriky *Co číst?*, plnicí pero v hodnotě 150, 100 a 80 Kčs, soupravu kreslicích potřeb v hodnotě 300, 200 a 100 Kčs. Výsledky hlasování a výherci byli zveřejněni na poslední straně sedmého čísla 22. ročníku se slovy „*V den výročí Velké ruské revoluce jsme slavnostně soutěž uzavřeli a vylosovali...*“⁵⁹

Klas se mohl pyšnit bohatě ilustrovaným obsahem, včetně titulních stran. Na zadní straně časopisu se objevovaly reprodukce známých uměleckých děl v černobílém či barevném provedení (Josef Mánes: *Česká píseň, Domov*⁶⁰). Články v časopise byly doprovázeny černobílými fotografiemi a ilustracemi.

Charakteristickým rysem časopisu se po druhé světové válce stala i tematicky zaměřená čísla (např. ve 22. ročníku vyšlo páté číslo pod tématem *Dvouletý plán 1946–1948*), jejich zaměření již prozrazovaly ilustrace na titulní a zadní straně.

Od konce druhé světové války byl časopis veden dvojicí Jaroslav Jelínek a Pravoslav Hykeš. Oba publikovali i v časopise *Štěpnice*.⁶¹ Dalšími přispěvateli byli Miloš Malý, J. P. Blažek, Jaroslav Langr, Libuše Banzetová aj.

2.3 Radostné mládí

Časopis *Radostné mládí* s podtitulem *Zábavný a poučný obrázkový čtrnáctideník katolických dětí* byl vydáván Svatováclavskou ligou v Praze, nakladatelstvím Atlas od roku 1945 do března 1948 v ceně 3 Kčs. Od června do prosince 1948 časopis vydávala sama Svatováclavská liga v Praze jako dvojčíslo. Cena zůstala zachována. Poslední čísla časopisu svým vzhledem a nízkým počtem stran předznamenávala brzký konec periodika. Jak již bylo výše zmíněno, komunistická strana začala potírat „nepřátelský tisk“. V důsledku této politiky přestal být časopis vydáván.

---

⁵⁹ Soutěž o odznak. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, 22(7), poslední strana.

⁶⁰ *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1946, 22(4), zadní strana.

⁶¹ Hykeš byl jedním z řídících časopisu. Jelínek odpovídal za redakci.

Periodikum úspěšně navázalo na tradici kvalitních katolických dětských časopisů. Jeho rubriky se věnovaly české i překladové tvorbě, básním (Karla Tomana, Josefa Václava Sládka, Alexandra Sergejeviče Puškina aj.), románům na pokračování (Vladimíra Šustru, Antoina Huondréeho), povídkám (Charlese Dickense, Boženy Němcové, Jaroslava Janoucha aj.), výchovné beletrii (*Statečná Tonička*, *Frantíkovo obrácení*), náboženským článkům (*První česká mučednice*), zajímavostem ze světa a sportu. Pozornost byla upřena i na dění ve skautských oddílech.

Jako i v předchozích časopisech ani zde nesměl chybět *Hádankářský koutek*, který se od pátého čísla druhého ročníku v roce 1946 rozšířil z původní půl strany na celou poslední stranu čísla. V periodiku bychom také našli rubriku věnující se tvorbě čtenářů (*Koutek našich dětí*). Nejen milovníky sportu pak mohl oslovit *Sportovní slovníček*. Na rozdíl od předchozích dvou časopisů se však *Radostné mládí* věnuje soudobému politickému dění sporadicky. Dětem připomíná důležité události nejen z dějin křesťanství, ale i z českých dějin, zvláště středověkých, jež jsou s křesťanstvím úzce spjaty.

Stejně jako *Klas* i *Radostné mládí* mělo svůj klub čtenářů. Jednalo se konkrétně o junácké družiny Radostného mládí (RDM), k jejichž vzniku vyzýval časopis již v prvním čísle druhého ročníku.

I v tomto časopise byly články, do podzimu 1948, bohatě doprovázeny černobílými ilustracemi, které vytvářely kontrast k barevným obálkám čísel. Na obálce byly otiskovány ukázky uměleckých děl (Josef Mánes: Svatý Václav⁶²), dobarvované fotografie, barevné tematické ilustrace. Na zadní straně obálky vycházelo na pokračování komiksové zpracování křesťanských legend či příběhů z Bible.

Radostné mládí po dobu vydávání vedl spisovatel a překladatel Jaroslav Janouch. Dalšími přispěvateli byli Josef Hora, František Jeřábek, Růžena Svobodová, Marie Tomanová aj.

---

⁶² *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1946, 2(2), titulní strana.

3. Odraz doby a politické ideologie ve vybraných časopisech

3.1 Český domov

Časopis *Český domov* pro své vlastivědné zaměření reflektuje soudobé dění ve společnosti a v politice více než další dvě vybraná periodika. A snad právě z tohoto důvodu je v jeho člancích patrný levicový příklon.

3.1.1 Válka skončila

Již v úvodníku prvního čísla se vedoucí redaktor časopisu Oldřich Kryštofek vyjadřuje k pochmurnému období, v němž časopis vychází. Ačkoli válka skončila a obyvatelé Československa se zbavili hrůzovlády, žal nad ztrátami se prolíná s euforií a radostným očekáváním z budování nové svobodné republiky. „*Na prostých památkách padlých bojovníků na barikádách ještě neuschly květiny, Praha a jiná města i vesnice nesou dosud památky bojů, Staroměstská radnice smutně hledí do náměstí jako svědek nacistické zběsilosti. Z věznic a koncentračních táborů stále se vracejí příslušníci našeho národa, na dlouhou dobu poznamenaní. Desetitísíce rodin dávno ještě neoplakalo otce, syna, bratra, kteří se již nevrátí – a přece se rozjždíme my zbylí již s novou chutí do práce ve veliké výstavbě osvobozené vlasti. Vzдор překážkám pracuje se plným tempem ve všech oborech lidské práce. Tolik je nutno dohánět, tolik je třeba začít od začátku!*“⁶³ Kryštofek dále zdůrazňuje potřebnou spolupráci dospělých a dětí, jež samy válku prožily a díky ní i vyspěly. V době nedostatku učebnic má časopis svým vlastivědným zaměřením napomoci ve vzdělávání dětí. S tím souvisí i fakt, že veškeré názory, jež autoři článků zastávají, ať jsou vyjádřeny přímo, nebo skrytě, mohou ve větší míře formovat postoje dětí, jejichž mysl je tvárnější než mysl dospělého jedince.

Válku *Český domov* reflektuje na svých stranách v průběhu druhého ročníku periodika několikrát. Avšak pozornost na právě ukončený válečný střet není upírána tak často, jak by se dalo předpokládat. První článek prvního čísla nese název *Mír*⁶⁴ a je v něm čtenářům v nejstručnějších datech zopakován vojenský vývoj války, počínaje obsazením Rakouska na jaře 1938. Při líčení průběhu války autor za agresora označuje hlavně Německo.⁶⁵ Sovětský

---

⁶³ KRYŠTOFEK, Oldřich. První školní rok v osvobozeném státě. Mladí přátelé! *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(1), s. 2.

⁶⁴ KRYŠTOFEK, Oldřich. Mír. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(1), s. 3–5 .

⁶⁵ Na roli Itálie a Japonska ve válce autor neklade důraz.

svaz jako aktér druhé světové války je zmiňován až v souvislosti s napadením Německem. Dřívější zapojení Sovětského svazu do konfliktu je zřejmě, s ohledem na výsledek války, přehlížen, což napomáhá budovat jeho obraz velkého slovanského bratra, jenž osvobodil Československou republiku. Kryštofek se tedy o útoku na Sovětský svaz vyjadřuje následovně: „22. června 1941 napadl Hitler bezdůvodně Sovětský svaz. To je rozhodující pro celou válku.“⁶⁶ Při líčení bojů na východní frontě neopomínají zdůraznit soudržnost a sílu Rusů, kteří dokázali vyhnat Němce ze svého území, zatímco západní fronta a tamní ozbrojené střety jsou popisovány velmi stručně.

Tento postoj, jenž upozaduje význam západních spojenců pro osvobozené Československo, se projevuje i v závěru článku. „Zvítězily mocnosti, které si daly do štítu hesla rovnosti, spravedlnosti a svobody. Zvítězily Amerika a Anglie, země starých, lidových svobod a – což je pro nás v Evropě nejdůležitější – Sovětský svaz, představující dnes jedinou mocnost naší země. Sovětský svaz, který také nám zaručuje do budoucna svobodný rozvoj a vývoj po všech stránkách a který svým slovanským bratrstvím je nám a naší svobodě záštitou nejpevnější.“⁶⁷ Obrat k Sovětskému svazu je jedním z důsledků války. Západní spojenci neuchránili Československo na konci 30. let a rovněž to byla vojska Rudé armády, jež osvobodila převážnou část republiky a napomáhala vytvářet obraz Sovětského svazu, ochránce Československé státní.

Výše zmíněný článek je jediným přehledem průběhu války, který na stranách analyzovaných časopisů vyšel. Zbylé články v *Českém domově*, jež se věnují problematice války, se spíše zaměřují na převyprávění těžkého života za války, zvláště pak při osvobozovacích bojích, a mají poučný charakter. Příkladem tohoto typu příspěvků je článek *Z utrpení k nové slávě (Dětem o Slezsku)* prozaika A. C. Nora⁶⁸, v němž autor líčí útrapy života v pohraniční, jež bylo zabráno Němci a které bylo značně poškozeno při osvobozování. „Až jednou přijedete do hlavního města slezského Opavy, zhrozíte se smutného pohledu na toto město, v němž vyhořelo plných 1200 domů, které Němci před útekem z Opavy zapálili. Celý střed města vyhořel, jen několik budov se tam zachovalo. Celé ulice jsou v troskách. (...) Opava měla před válkou přes čtyřicet tisíc obyvatel, a víte,

---

⁶⁶ KRYŠTOFEK, Oldřich. Mír. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(1), s. 4.

⁶⁷ Tamtéž, s. 5.

⁶⁸ A. C. Nor, vlastním jménem Josef Kaván, později Josef Kaván-Nor, přispíval také do kulturně-politického týdeníku *Lidová kultura* (vycházel v letech 1945–1950) a do kulturního měsíčníku *Růst* (vycházel v letech 1947–1949).

*kolik obyvatel napočítali v ní osvoboditelé, když tam přišli? Padesát šest! Představte si: padesát šest obyvatel v celém městě! Bylo to město liduprázdné, mrtvé, hořící!*⁶⁹

Představa, kterou čtenáři autor nabízí, je děsivá, v dětech, které si válku samy prožily, jistě vzbudila vlastní vzpomínky na hrůzy války. Avšak ponurý ráz líčení osudu Slezska na konci války a krátce i po ní je nahrazen pocitem nadšení ze vzájemné spolupráce, jež vedla k pozvednutí této oblasti „z popela“. Na konci článku se tedy objevuje následující odstavec: *„Právě na osudu slezském jsme drahé děti, poznali, že všichni v celé republice jsme jedna rodina, bratr vedle bratra, sestra vedle sestry. A věříme, že bratrská a sesterská láska mezi námi neutuchne a že na toho slezského Benjaminka jeho větší bratři v Čechách a na Moravě nikdy nezapomenou. Tím jej nejlépe odmění za jeho věrnost a lásku republice.“*⁷⁰ Zde nacházíme charakteristické rysy dobových nálad a myšlenek. Důraz je kladem na soudržnost národa, jehož občané společně pracují bok po boku ve jménu osvobozené republiky. Svou usilovnou prací prokazují vlasti věrnost a lásku.

K článku A. C. Nora odkazuje i příspěvek s úderným názvem *To nám udělali Němci!*⁷¹, který v prosincovém čísle, tedy v době očekávání prvních Vánoc ve svobodné zemi, přináší připomínku na válku, její důsledky, a vyzývá čtenáře, aby si u vánočního stromečku vzpomněli na ty, jejichž domy byly zničeny, i na ty, kteří válku nepřežili ve zdraví. *„Až u vás zaplanou světla na stromečku, až se rozezní písně, věnujte aspoň vzpomínku těm, kdo nemají teplého domova. A kde můžete, pomáhejte jim, přijímejte trpící s opravdovou bratrskou láskou. Nikdo z nás by se nemohl radovat, dokud druzí trpí.“*⁷² Pro zdůraznění poselství článku je příspěvek doprovázen fotografií trosk domů z Hrabyně ve Slezsku a tučně otištěnou prosbou o pomoc dětí z obecné školy v Podvihově u Opavy, která byla za války zničena bombami a granáty. (viz příloha č. 3, obrázek č. 2)

„POMOZTE!

My, slezské děti obecné školy v Podvihově, obracíme se na Vás s prosbou. Naše vesnička Podvihov u Opavy byla válkou téměř zničena. (...) Téměř všechny naše domky byly těžce poškozeny, mnohé úplně rozbity. V troskách našich domečků byly zničeny všechny knihy

⁶⁹ NOR, A. C. Z utrpení k nové slávě (Dětem o Slezsku). *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(3), s. 41.

⁷⁰ NOR, A. C. Z utrpení k nové slávě (Dětem o Slezsku). *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(3), s. 42.

⁷¹ To nám udělali Němci! *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(4), s. 55.

⁷² Tamtéž.

a psací potřeby, šatstvo, prádlo a boty nám buď shořely nebo je němečtí vojáci ukradli. Jen takřka polonahé zachránily jsme si holé životy. 8 našich spolužáků a spolužaček při bombardování zahynulo, 5 z nich za živa uhořelo v rodinném domečku. (...) Proto se obracíme k Vám šťastnějším s prosbou na Vaše štedrá srděčka, zda byste nám nemohly nějakým dárkem pomoci v našem neštěstí. Budeme Vám vděční.⁷³ Tato prosba o pomoc je napsaná velmi emotivně, zdůrazňuje útrapy dětí, které bojovaly o holý život. Můžeme se jen domnívat, jaké pocity zanechala v mladém čtenáři, který měl to štěstí, že si mohl koupit časopis, měl střechu nad hlavou a chystal se oslavit vánoční svátky. Pokud tedy článek *To nám udělali Němci!* vybízí čtenáře, aby pomohli trpícím, výzva dětí ze Slezska nabízí cestu, jak očekávání redakce naplnit.⁷⁴

V dvojčísle 9/10 třetím ročníku vyšel článek, který poodhaloval českým dětem život polských dětí v Osvětimi.⁷⁵ Redakce cituje z knihy polské autorky Severyny Szmaglewské, která prožila část války v Osvětimi. Je zde líčen život varšavských chlapců, kteří v táboře pracují, navzájem se podporují. Tento článek měl dětem připomenout, že vzájemná soudržnost a láska slovanských národů je zárukou do budoucna, aby se okupace neopakovala.

Jak již bylo řečeno, válku reflektuje *Český domov* v průběhu druhého ročníku. V nadcházejících ročnících už články, jejichž ústředním tématem by byla válka, vychází ve velmi nízkém počtu.⁷⁶ Většina článků je zaměřena na obnovu státu. Výjimku tvoří dva články v sedmém čísle třetího ročníku, které se zabývají poválečným uspořádání Evropy. První z článků *O mírových smlouvách a dohodách*⁷⁷ se věnuje otázce porušování předválečných smluv Hitlerem. Zdůrazňuje fakt, že Německo „porušovalo všechny mezinárodní zásady o vedení války, zabíjelo zajatce, potápělo neutrální lodi, nedbalo

---

⁷³ To nám udělali Němci! *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(4), s. 55.

⁷⁴ O zaslání knih a dalších potřebných věcí již další články v *Českém domově* nehovoří. Avšak na poslední straně dvojčísla 8/9 21. ročníku *Klasu* je otištěn dopis třináctiletého chlapce, který píše o sbírce knih, jíž se účastnil. Zároveň chlapec vyzývá, aby se i ostatní zapojili. „Kdo má knih mnoho snáze dává, ale dává je s láskou, jako i ten, který jich má málo. Proto nesmíme zapomenout na naše kamarády ve Slezsku. Musíme si je vzít na starost a vychovat z nich dobré a uvědomělé Čechoslováky. A pamatovat! Kdo rychle dává, dvakrát dává!“ HAŠEK, Petr. Pomozte slezským dětem! *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství, 1946, 21(8/9), poslední strana.

⁷⁵ Polské děti v Osvětimi. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 3(9/10), s. 134–135.

⁷⁶ Zmínku o významných událostech, jež se váží k válce, se objevují sporadicky v sekci *Co si připomeneme?*

⁷⁷ MÁČEK, J. O mírových smlouvách a dohodách. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 3(7), s. 98.

na *Mezinárodní Červený kříž atd.*“⁷⁸ Nové mírové smlouvy mají tedy zajistit, aby se situace neopakovala. Na tento článek navazuje autor příspěvkem *Jak budou vypadat hranice*⁷⁹, který rozvíjí text konečného ustanovení mírových smluv rámci jednání, jež proběhlo v Paříži v únoru 1947. Mladým čtenářům autor stručně vysvětluje obsah jednotlivých smluv, jaké reparace a územní změny byly nařizeny poraženým státům a jaké nároky vznášelo Československo na Maďarsko⁸⁰ a na Německo, se kterým ještě nebyla mírová smlouva podepsána. „*I my máme nároky vůči Německu. Hlavní je již splněn – odsun 3 miliónů sudetských Němců do Německa. Vedle zaplacení válečných škod žádáme ještě na Německu malá pohraniční území – zarovnaní našich hranic tak, abychom je měly navždy zabezpečeny proti případnému německému útoku.*“⁸¹ Při formulaci požadavků republiky na Německo se autor několika slovy zmiňuje o masivním vysídlování německého obyvatelstva, které již proběhlo v letech 1945–1946. Přestože se jednalo o přesun obyvatelstva, jenž neměl v našich dějinách obdoby, na stránkách vybraných časopisů pro děti a mládež mu překvapivě pozornost věnována nebyla.

Ačkoli se *Český domov* vyjadřoval k válce a poválečnému dění z analyzovaných časopisů nejvíce, je zajímavé, že se nezabývá v samostatném článku otázkou Mnichova. K mnichovskému dění se krátce navrácí v úvodníku druhého čísla, který připomíná význam oslav 28. října. „*Roku 1938 jsme se chystali, že uctíme 20. výročí československé samostatnosti, avšak v září 1938 začalo naše utrpení. Hitler si v Mnichově vynutil přivtělení všech pohraničních krajů našeho státu a počátkem října je obsadil.*“⁸² Obsazení pohraničí Německem a následný Protektorát Čech a Moravy znemožňovaly oficiální oslavy 28. října.

Jediný časopis, který před únorem 1948 kriticky nahlíží na dění v Mnichově v roce 1938 a označuje západní spojence za zrádce, je *Klas*. První zmínka o Mnichově jako zradě

---

⁷⁸ MÁČEK, J. O mírových smlouvách a dohodách. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 3(7), s. 98.

⁷⁹ MÁČEK, J. Jak budou vypadat hranice. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 3(7), s. 98.

⁸⁰ Máček zdůrazňoval zájem Československa na požadavek vystěhování zhruba 200 000 maďarských obyvatel z území republiky, tento požadavek byl však zamítnut a ponechán na vyjednávání Československa s Maďarskem. V rámci mírové smlouvy tak Maďarsko podstoupilo Československé republice vesnice u Bratislavy a bylo mu uloženo zaplatit 33 milionů dolarů.

⁸¹ MÁČEK, J. Jak budou vypadat hranice. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 3(7), s. 99.

⁸² HOŘEJŠ, J. K 28. říjnu. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(2), s. 18.

se objevuje v odstavci článku *Vojáci, vojáci...*⁸³ „*Francie a Anglie nedbaly závazků k naší republice, nedbali varovného hlasu Sovětského svazu, který byl ochoten přispět na pomoc proti Německu, a tak přišel Mnichov.*“⁸⁴ Silnější kritika západních spojenců zaznívá v druhém čísle 22. ročníku. Zde je vyzdvihována statečnost českých mužů, kteří byli ochotni bojovat za svou vlast. „*Nedočkali se. Neupřímnost a slabošství tehdejších spojenců vedly ke zradě, jež bude navždy spojena se jménem Mnichov. Tam vůdcové Francie a Anglie, Daladier a Chamberlain, opustili cestu cti a zradili Československo.*“⁸⁵ Zatímco jsou západní mocnosti označovány za slabochy, Sovětský svaz vystupuje jako ochránce a hrdina. „*Sovětský svaz nám nabídl pomoc. Jediný stát, jemuž bylo dané slovo dražší než vlastní pohodlí, jediný stát, který se nabídl k pomoci se zlem. Avšak ani této pomoci nesmělo Československo užítí. Západní mocnosti hrozily, že zakročí mocí, jestliže Československo nepřijme potupnou ‚dohodu‘ mnichovskou. (...) Evropské národy platily za svou slabost v r. 1938, krvavou daň. Hitler se blížil k svému cíli: být pánem Evropy. V cestě mu stála už jediná překážka – Sovětský svaz.*“⁸⁶

Po převzetí moci komunisty v únoru 1948, po vítězných květnových volbách a po smrti Edvarda Beneše v září téhož roku se kritika mnichovského dění objevuje v říjnovém čísle *Českého domova* při příležitosti oslav 30. výročí vzniku samostatného Československa. „*Z první světové války jsme měli spojence a přátele, s kterými jsme společně za války bojovali proti Německu a Rakousku. Ukázalo se však, že nám své přátelství jenom předstírali. Když na nich Hitler žádal naše pohraniční kraje, ochotně k tomu svolili. Sovětský svaz nám tenkrát chtěl pomoci v boji proti Němcům. Naši páni však pomoc odmítli a vydali pohraničí Hitlerovi a ten brzy na to (15. března 1939) obsadil Čechy a Moravu a ze Slovenska zřídil Slovenský stát.*“⁸⁷ Stejně jako v *Klasu* v článku nalezneme zradu západních spojenců a pomoc Sovětského svazu. Avšak změnil se náhled na možnost přijetí podpory od Sovětského svazu. Zatímco v *Klasu* nemohlo Československo pomoc přijmout, zde ji již odmítli „naši páni.“ V článku se tedy nově objevuje kritika jednání zástupců republiky, kteří Mnichovskou dohodu přijali.

---

⁸³ *Vojáci, vojáci...* *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství, 1945, **21**(2/3), s. 31. Odstavec je doplněn o úryvek z básně Zpěv úzkosti Františka Halase.

⁸⁴ Tamtéž. Citace je ponechána s pravopisnou chybou.

⁸⁵ 1938. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství, 1945, **22**(2), s. 17.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ PETŘÍČEK, Oldřich. Pro vítězství za praporem ku předu. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, **5**(2), s. 18.

3.1.2 Osobnost T. G. Masaryka

Osobnost Tomáše Garriguea Masaryka, prezidenta Osvoboditele, se stala během války symbolem demokracie a samostatného československého státu, jenž byl nacisty potírán. Po osvobození republiky byl význam T. G. Masaryka pro národ opětovně vyzdvihován. V průběhu druhého až čtvrtého ročníku *Českého domova* vyšly články a příspěvky o T. G. Masarykovi vždy v měsíci výročí jeho narození a smrti, tedy v březnu a v září.

Již první číslo *Českého domova*, jež bylo vydáno v září 1945, otisklo na titulní straně černobílou fotografii T. G. Masaryka (viz příloha č. 1, fotografie č. 1) včetně kopie jeho podpisu, která byla doprovázena slovy: „*Věrní zůstaneme! Dne 14. září 1937 zemřel T. G. Masaryk, president Osvoboditel. Celých sedm let se nesměl tento den připomínat. Jméno Masarykovo mělo být vyrváno z mysli národa. Zvláště pak mládež je nesměla ani znát. A nevyrvali je! Jméno Masaryk žije. Žije i Masarykův duch a bude žít stále i v českých dětech. České děti přísahají: ‚Věrní zůstaneme!‘ Prísahají to svou prací, každým svým činem, svou touhou, aby Československá republika byla na věky svobodná, aby byla státem šťastných, pilných a hrdinných lidí, aby vždy zkvétala.*“⁸⁸ Tato veřejná proklamace měla dětem připomenout osobnost zesnulého prvního prezidenta Československa, ale zároveň ukázat veřejnosti, že se periodikum veřejně hlásí k odkazu Masaryka a věří, že soudržnost a píle národa udrží svobodu státu a napomůže jeho rychlé obnově.

V témže ročníku také vyšla na titulní straně sedmého čísla fotografie usměvavého Masaryka v klobouku.⁸⁹ (viz příloha č. 1, fotografie č. 2) Samotný úvodník čísla dětem stručně představuje život prezidenta Osvoboditele, aby byla jeho osoba dětem bližší, je text hojně doprovázen fotografiemi. Autor úvodníku spisovatel Donát Šajner⁹⁰ skrze postavu Masaryka promlouvá k dětem slovy: „*Co chci od vás, milé děti? Učte se, buďte hodné a pracovitě, ať jste ozdobou celého národa!*“⁹¹ Opět tedy nabádá děti k uvědomění si významu jejich práce pro blaho národa, republiky. Úvodník Šajner zakončuje pobídkou: „*Když zemřel T. G. Masaryk, zaplakal celý národ a slíbil si, že nikdy na svého presidenta*

---

⁸⁸ *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(1), titulní strana.

⁸⁹ Fotografie Masaryka se na titulní straně *Českého domova* objevuje potřetí a naposledy v sedmém čísle třetího ročníku v roce 1947.

⁹⁰ Vlastním jménem Jaroslav Šajner, své básně publikoval v časopise *Literární noviny* (vycházely 1946–1951) a redigoval kulturní měsíčník *Růst* (vycházel 1947–1949).

⁹¹ ŠAJNER, Donát. T. G. M. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(1), s. 98.

*Osvoboditele nezapomene. K prvnímu výročí jeho narozenin v osvobozené republice, o kterou se on tolik zasloužil, si to slíbí s námi jistě každý z vás.*⁹²

Na sloupek Šajnera navazuje v témže čísle ukázka z knihy Jana Herbena *Chudý chlapec, který se proslavil*, jež se věnuje Masarykovu dětství, zdůrazňuje jeho úctyplný vztah k rodičům a lásku k vlasti.⁹³ Ačkoli měl Masaryk v průběhu života možnost poznat cizí kraje, za svůj domov považoval vesnici Čejkovice. Článek je doprovázen velmi zdařilou kreslenou mapou Masarykových cest světem. (viz příloha č. 2)

Na povídání o dětství Masaryka navazuje v zářijovém prvním čísle třetího ročníku úryvek z knihy Karla Čapka *Hovory s T. G. Masarykem*. V textu je líčeno Masarykovo mládí a jeho studie, během nichž si uvědomil význam češství.⁹⁴

O rok později v březnovém sedmém čísle čtvrtého ročníku vyšel tento úryvek znovu. Uveden je mimo jiné těmito slovy o T. G. Masarykovi: „*Nenáviděl bezpráví a lež. Vždycky se proti nim statečně postavil do boje.*“⁹⁵ Příspěvek se však od předchozího textu liší v některých částech obsahu. Redakce zvolila jiné části kapitoly z knihy *Hovory s T. G. Masarykem*. Rozdílnost výběru úryvků se projevuje například v líčení Masarykova útěku z učení na uměleckého zámečníka. Zatímco v prvním čísle třetího ročníku Masaryk prohlašuje: „*Když jsem to dělal den dva, nu dobrá; ale když jsem to dělal týden, dva týdny, tři týdny – za tři týdny jsem utekl domů. Vždycky jsem rád pracoval, ale ta pořád stejná práce v továrně, pořád ten jeden nebo dva pohyby, to jsem nevydržel...*“⁹⁶ V sedmém čísle čtvrtého ročníku je tato pasáž naopak vynechána a důvod odchodu je popsán v následující části: „*Vždycky jsem rád pracoval, ale ta pořád stejná práce, to jsem nevydržel. A snad bych to byl i vydržel, ale jeden spoluúčedník mi ukradl knížky z reálky. Vždycky po práci jsem ty knížky popadl a četl v nich. Když jsem o ně přišel, bylo mě tak teskno, že jsem utekl domů do Čejč.*“⁹⁷

---

⁹² ŠAJNER, Donát. T. G. M. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(1), s. 98.

⁹³ HERBEN, Jan. Tomášovo dětství. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 2(7), s. 104–105.

⁹⁴ Jediný ucelený přehled na život T. G. Masaryka vyšel v datech na stránkách *Českého domova* v sedmém čísle třetího ročníku na straně 98.

⁹⁵ Vzpomínky z mládí T. G. M. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 4(7), s. 98.

⁹⁶ T. G. M. o svém dětství a mládí. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 3(1), s. 4.

⁹⁷ Vzpomínky z mládí T. G. M. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 4(7), s. 98.

V první ukázce vystupuje Masaryk jako jedinec, kterému nevyhovuje práce v továrně, a proto se rozhodne učení ukončit. Masaryk bez příkras popisuje, jak se v danou dobu cítil a že lajdačil. V druhé ukázce je již Masaryk učněm, který by u práce, ač jej nebavila, vydržel. Avšak krádež knih a stesk po domově jej donutily vrátit se z Vídně. Text ukázky vyznívá takřka omluvně.

Taktéž se ve čtvrtém ročníku, na rozdíl od třetího, vyskytuje pasáž, v níž Masaryk líčí svůj první konflikt s církevní vrchností, když na škole v Čejkovicích jako praktikant vyprávěl dětem, že se země točí okolo slunce, což se nesešlo s pochopením matek dětí. Ty považovaly toto učení za neslýchané, neboť je v rozporu s Písmem svatým. Naopak zde byla opomenuta osobnost kaplana Satory, který učil Masaryka latině a na nějž Masaryk s úctou vzpomíná. Díky jeho pomoci se mladík dostal na německé gymnázium do Brna. Tuto skutečnost však líčí třetí ročník.

Pokud tedy redakce ve čtvrtém ročníku použila výše zmíněnou část z *Hovorů s T. G. Masarykem*, je Masaryk vyobrazen jako kritik církve. Pomínutí významu kaplana Satory v Masarykově dopívání se může, na základě politického dění ve státě, jevit jako účelové. Článek vyšel po převzetí moci komunisty a dnes v něm spatřujeme snahu diskreditovat církev, kterou komunistická strana považovala za nežádoucí.

Obě čísla v závěru nevynechala Masarykovo pojetí češství, redakce třetího ročníku jej však zkrátila. „*My vždycky budeme maličká minorita ve světě, ale když něco pořídí malý národ se svými malými prostředky, má zvláštní nesmírnou mravní cenu jako ten vdoví groš. (...) To nevdá, že jsme národ malý; má to své přednosti, můžeme se líp znát a žít intimněji; můžeme se víc cítit doma.*“⁹⁸ Redakce čtvrtého čísla naopak tuto pasáž upravila tak, aby byla pro mladé čtenáře srozumitelná. „*My vždycky budeme maličká země ve světě, ale když něco dokáže malý národ se svými malými prostředky, má zvláštní a nesmírnou cenu. (...) To nevdá, že jsme národ malý. Má to své přednosti: můžeme se líp znát a spolu žít; můžeme se víc cítit doma.*“⁹⁹

V posledním, pátém ročníku, který vycházel od září do prosince 1948, již příspěvek o Masarykovi nevyšel. Absenci článku o Masarykovi k výročí jeho úmrtí považujeme za jeden z doprovodných projevů získání moci komunisty, kteří pomocí cenzury a snahy

---

⁹⁸ T. G. M. o svém dětství a mládí. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 3(1), s. 4.

⁹⁹ Vzpomínky z mládí T. G. M. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 4(7), s. 99.

nepřítahovat pozornost k významným osobnostem první republiky, upevňovali své postavení ve státě.

3.1.3 Osobnost Edvarda Beneše

Článků, jež se zcela věnují osobnosti stávajícího prezidenta Edvarda Beneše¹⁰⁰, není příliš.¹⁰¹ V *Českém domově* vyšly pouze dva v ročnících tři a čtyři, vždy k příležitosti květnových narozenin prezidenta. Jedná se o krátké články, z nichž první¹⁰² přibližuje Benešovo působení v exilu během druhé světové války a druhý článek¹⁰³ je tvořen citáty Beneše, jež vychází z jeho projevu k mladým. Tento příspěvek vyšel v květnu 1948, tedy po únorovém převratu, v době očekávaných voleb, kdy již prezident zvažoval odstoupení z funkce kvůli svému podlomenému zdraví. Při přečtení průvodního slova k článku však nic nenaznačuje, že se konec působení Beneše blíží. „Dne 28. května 1948 bude už 64 let panu prezidentovi naší republiky Dr. Edvardu Benešovi, nejvyššímu kapitánovi lodi Československa! Víme o něm, jak pevně, houževnatě a bez bázně dovedl řídit kormidlo té lodi, aby proplouvala zlými úskalími, která na ni čekala mezi lety 1938–1948. Milujeme ho pro jeho statečnost a lásku, kterou má k lidu Československa. Věříme, že nás ještě dlouho povede na plavbě k nejkrásnějším přístavům!“¹⁰⁴

Za zajímavý považujeme fakt, že první a poslední fotografie Edvarda Beneš, jež byla otištěna na titulní straně periodika, vyšla v dubnovém dvojčísle *Českého domova* ve druhém ročníku k příležitosti nejen narozenin Edvarda Beneše, ale i připomenutí květnové revoluce 1945, prvního výročí osvobozeného Československa. V květnu 1946 se také konaly očekávané volby. Fotografie svou úpravou tudíž může evokovat volební kandidátku, ačkoli upozorňuje na 5. květen. (viz příloha č. 1, fotografie č. 3)

Do článku dvojčísla druhého ročníku, jenž se věnuje Mužům revoluce, zvolila redakce čtyři představitele bojovníků za svobodu republiky. Překvapivě mezi nimi prezidenta Edvarda

---

¹⁰⁰ V tisku označován také jako prezident Budovatel.

¹⁰¹ Zmínku o Edvardu Benešovi nalezneme samozřejmě ve více člancích, pokud jeho osoba souvisí s daným tématem, ale není jí věnována hlubší pozornost. Příležitostně informace o událostech spjatých s prezidentem podávala rubrika *Přehled událostí a významných dat*, později *Co si připomeneme v...?*

¹⁰² Dr. Edvard Beneš. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 3(9/10), s. 130.

¹⁰³ Věty z projevu prezidenta dr. Edvarda Beneše k mladým. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 4(9/10), s. 131.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Beneše nenalezneme. Čtenáři si tak mohli přečíst stručné životopisy Alberta Pražáka¹⁰⁵, Jana Masaryka, Zdeňka Nejedlého a Ludvíka Svobody. Důraz je kladen na jejich aktivity během války.

A tak ve výše zmiňovaném dvojčísle z roku 1946 nebyl otištěn článek, který by oslavil osobu prezidenta, jak tomu bylo zvykem při výročí narození T. G. Masaryka. Aby dala redakce najevo, že na výročí narozenin prezidenta Beneše nezapomněla, věnovala jednu stranu koláži fotografií, na nichž je prezident zachycen od studií v Paříži po návrat v květnu 1945.

Velmi krátké vyjádření o smrti Edvarda Beneše 3. září 1948 vyšlo v říjnovém čísle pátého ročníku a znělo následovně: „*Ve chvíli, kdy jsme dávali tisknout toto číslo, dostali jsme smutnou zprávu: dne 3. září 1948 zemřel Dr Edvard Beneš, druhý president republiky. Československý národ v něm ztrácí velkého bojovníka za demokracii proti fašismu, který vedl boj lidu za druhé světové války. Jeho dílo zůstane v dějinách!*“¹⁰⁶ Je však velmi nepravděpodobné, že by redakce periodika nevěděla o smrti prezidenta dříve, než šel časopis do tisku. Státní pohřeb proběhl v Praze 8. září 1948.

3.1.4 Čtenáři, pomáhej budovat stát

Dobové ideály o společném budování nového poválečného státu se odrážely i v člancích časopisů pro děti a mládež. Již od roku 1945 se v časopisech objevovaly výzvy ke čtenářům, které je oslovovaly, aby nezháleli a také se zapojili do všeobecného rozvoje.

Ve třetím čísle druhého ročníku vyšel následující úderný, krátký sloupek:

„REPUBLIKA STAVÍ!

Chceme silnou, krásnou republiku! Zahájili jsme národní soutěž v dopravě. 60 až 80.000 zaměstnanců soutěží na stanicích, v dílnách a topárnách. Slyšíte tu velkolepou hymnu práce? Horník Karel Škuta z Dolní Suché nakopal dne 30. X. 1945 za směnu 2085 q uhlí. Co tomu říkáte, vy mladí? Mládež nemůže a nesmí zůstat pozadu.“¹⁰⁷

Osoba horníka, jež se zde objevuje, se stává pro druhý ročník *Českého domova* typickou postavou, která pracuje na rozvoji státu. V průběhu ročníku se informace o tom, kolik nakopal jistý horník, objevuje například v rubrice *Přehled událostí od 11. října*

¹⁰⁵ Albert Pražák byl literární historik a politik. V květnu 1945 stál v čele České národní rady. Po osvobození Prahy se navrátil na akademickou půdu Univerzity Karlovy, odkud byl nucen na začátku 50. let odejít.

¹⁰⁶ *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 5(2), s. 31.

¹⁰⁷ *Republika staví! Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(3), s. 42.

do 30. listopadu 1945¹⁰⁸. Zde za informaci, že dne 19. října došlo k slavnostnímu obnovení československé koruny, byla otištěna událost: „22. října: Horník Bělíček nakopal s dvěma pomocníky za osm hodin 414 q uhlí.“¹⁰⁹ V lednu v téže rubrice, jež se věnovala prosincovému dění, otiskla redakce následující příhodu: „31. prosince: V posledním dnu roku sfáral známý horník V. Gach¹¹⁰ a překonal zatím nejlepší výkony, kdy se mu podařilo narubat s dvanácti pomocníky za 8 hodin 4550 q uhlí.“¹¹¹

Informace o dělnících, kteří pracují nadprůměrně, jsou charakteristickým rysem propagandy sovětské, odkud ji zřejmě vedení československých dolů převzalo.¹¹² Při srovnání výkonu horníka Bělíčka s horníkem Škutou a Gachem je zcela patrné, že Škuta nemohl sám za směnu nakutat 2085 metrických centů. Avšak ani hodnoty, které redakce u Bělíčka a Gacha uvádí, nejsou reálné. Vytvářením těchto hrdinů se snažila propaganda přesvědčit ostatní pracující k následování uvedených příkladů. Zařazení informací tohoto charakteru do časopisu pro mládež mělo povzbudit čtenáře k lepším výkonům ve škole, ale také je mělo vést k zapojení se do budování státu.

Kromě příběhů horníků, kteří kráčí dětem příkladem, byly v periodiku otiskovány dopisy čtenářů, v nichž se pisatelé svěřovali s vlastními zážitky, při nichž přiložili ruce k dílu. V *Českém domově* například nalezneme článek o cukrovarnictví, k němuž je přidán úryvek z dopisu dívky s komentářem redakce, který oslovuje čtenáře. „Jedna z našich čtenářek z Moravy nám poslala dopis, v němž nám vyličila, jak žákyně pomáhaly při sklizni cukrovky ‚Pracovala jsem poprvé na poli‘ psala M. K. z Prostějova, ‚dva dni jsme měly slunce, třetí den pršelo. Jsem ráda, že jsem poznala práci našich zemědělců a že jsem aspoň nepatrně přispěla při sklizni jedné z nejdůležitějších našich plodin.‘ (...) Pozorovali jste práci na polích? Přiložili jste také ruku k dílu? Na každém dnes záleží!“¹¹³

---

¹⁰⁸ Přehled událostí od 11. října do 30. listopadu 1945. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(4), s. 63.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Stál v čele stachanovského (údernického) hnutí, které se vyznačovalo úsilím dosáhnout mimořádných pracovních výkonů.

¹¹¹ Přehled událostí a významných dat od 1. XII.–31. XII. 1945. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 2(5), s. 80.

¹¹² Dne 28. srpna 1947 se v týdeníku *Dnešek* opět objevuje postava hornického hrdiny Viktora Gacha, když je připomínán jeho rekord z roku 1945, který vytvořil se dvěma pomocníky. Za směnu nakopali 1120 q uhlí, čímž pokořil rekord sovětského hrdiny Stachanova, který v roce 1935 se dvěma pomocníky nakopal 1020 q uhlí.

¹¹³ Výroba cukru v Evropě 1927-8. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(3), s. 43.

Zvláště po vyhlášení dvouletého plánu v hospodářství v roce 1946 se v tisku objevují články, jež vyzývají čtenáře ke spolupráci. Článek *O budovatelském programu třetí vlády Národní fronty Čechů a Slováků*¹¹⁴ přináší dětem stručné shrnutí obsahu dvouletky a zároveň neopomíjí zdůraznit, že se i mládež může zapojit. „*Od vás bychom chtěli, abyste si, každý jednotlivý kluk a holka, pro sebe udělali také takový dvouletý plán. Některý si může třeba zlepšit vysvědčení o 20, 25 proc. Ten, který má samé jedničky, ovšem už vysvědčení nezlepší, ale může si třeba vytknout takový cíl, že do konce roku 1948 bude plyně číst a psát rusky. Ovšem že bez slovníku. (...)*

Čili vy mladí stejně jako my dospělí: všichni pěkně táhnout za jeden provaz, zbytečně se neškorpit – a hurá do práce pro lepší budoucnost všech!“¹¹⁵

Jak mládež realizuje spolupráci na dvouletém plánu, reflektují reportáže o činnosti Svazu české mládeže, jehož členové se aktivně zapojovali do pracovních brigád. V květnovém dvojčísle třetího ročníku byl otisknut článek, který vyzdvihuje práci Svazu české mládeže. Ten se po vyhlášení dvouletky zapojuje, po vzoru svazů mládeže Sovětského svazu a Jugoslávie¹¹⁶, do výstavby státu. Uplatnění našel ve výstavbě bytů pro dělníky. Svaz mládeže si dokonce, dle slov redakce, vytvořil pro dvouletku komisi, která řídila plnění plánu. Brigádníci ze Svazu mládeže přijížděli do Litvínova na Mostecku z celé země. Měli zde pracovat čtyři měsíce za plný plat. Jejich denní režim vypadal následovně: „*Budíček je ráno v šest hodin, snídaně a nástup ke vlajkám, denní rozkaz a odchod na pracoviště. Zatím se pracuje do čtyř hodin odpoledne, ale brigádníci se připravují na práci přesčasovou a v největším výkonu.*“¹¹⁷

Práce slovenské mládeže, která se rovněž zapojuje do rozvoje státu, je oslavována v rámci rubriky *Budujeme!* v pátém čísle čtvrtého ročníku.

„Mladí vybuodovali celou obec

Svaz slovenské mládeže se rozhodl, že ve dvouletce postaví spolu s partyzány obec Balaze, kterou Němci při ústupu vypálili. 15. května 1947 se pustila do práce první četa a 28. října se stěhovali obyvatelé do 38 nových domků. Mladí vykonali velký kus práce,

---

¹¹⁴ O budovatelském programu třetí vlády Národní fronty Čechů a Slováků. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 3(1), s. 6–7.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 7.

¹¹⁶ Titově Jugoslávii a činnosti tamní mládeže je věnováno šest stran v osmém čísle třetího ročníku *Českého domova*.

¹¹⁷ Česká mládež staví domy pro dělníky. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 3(9/10), s. 133.

zabetonovali 2336 m³, přivezli 92000 cihel, 58 vagónů cementu, 30 q železa, 2000 m³ škváry, nalámali 50 m³ kamene a mnoho jiného. Čísly se jich krásný výkon ani nedá zachytit. Není to též rekord?¹¹⁸ Stejně jako v případě horníků mají zcela jistě čísla, která v článku figurují, mladé čtenáře ohromit a snad i přivést k zamyšlení, jak oni sami přispívají k rozvoji státu.

Časopisy *Klas* a *Radostné mládí* na trend zapojení čtenářů do budování státu reagovaly taktéž, ne však v takové míře jako *Český domov*. V *Radostném mládí* byla v průběhu druhého ročníku několikrát otištěna výzva *Pomozme našemu průmyslu a sbírejme tkaniny*. V pátém čísle třetího ročníku, které je věnováno českým lesům, redakce vyzývá čtenáře, zvláště družinkáře *Radostného mládí*, aby se zapojovali při sázení a opatrování lesů. „Napište nám, co jste udělali a jak jste si vedli. Náš národ potřebuje statečných lidí, kteří dovedou nezištně pracovat ve prospěch naší vlasti.“¹¹⁹

V *Klasu* vyšlo v dvojčísle 18/19 22. ročníku¹²⁰ vyprávění o žácích čtvrté třídy, kteří se rozhodli taktéž zapojit do dvouletky. A protože se žáci nemohou podílet na budování státu ve stejné míře jako dospělí, rozhodli se učit se tak, aby z toho měli radost rodiče i učitelé. Za heslo své dvouletky zvolili *S chutí do dvouletky – bez jediné pětky*.¹²¹

3.1.5 Obraz Sovětského svazu

Ačkoli se Oldřich Kryštofek v úvodníku prvního čísla druhého ročníku vyjadřuje o časopisu *Český domov* jako o pomocníku, který „při zatím nedostatku učebnic chce přinášet vlastivědné i kulturní zajímavosti z domova i ze světa, potřebné k rozšíření obzorů, bude přinášet ukázky z četby, příklady k recitaci, seznamovat s životem Sovětského svazu i ostatních spojenců“,¹²² články, jež by se podrobně věnovaly západním spojencům tolik jako Sovětskému svazu, bychom hledali marně. Jak již bylo dříve zmíněno, redakce časopisu se jednoznačně orientuje na Sovětský svaz, jehož velikost a politický význam vyzdvihuje.

Nejčastěji vychází články o Sovětském svazu v souvislosti s oslavami výročí ruské revoluce, jež proběhla v říjnu 1917. Již v říjnovém čísle druhého ročníku byla v *Českém domově* otisknuta kratičká stať o oslavách 7. listopadu, který je připodobňován

¹¹⁸ O nejkrásnějších rekordech. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 4(5), s. 78.

¹¹⁹ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1947, 3(5), s. 71.

¹²⁰ Na obálce dvojčísla došlo k tiskové chybě. Na místo XXII. ročníku byl otištěn XII. ročník.

¹²¹ *S chutí do dvouletky – bez jediné pětky*. *Klas: časopis mladých*. KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, 22(19/20), s. 243.

¹²² KRYŠTOFEK, Oldřich. První školní rok v osvobozeném státě. Mladí přátelé! *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(1), s. 2.

československým oslavám 28. října. „*Letošního roku budou v Sovětském svazu zvlášť velkolepé oslavy, poněvadž Sovětský svaz projeví svou radost z velkého vítězství nad Němci. V druhé světové válce SSSR velmi trpěl, jeho oběti byly strašlivé. (...) Svými velkými obětmi zachránil Sovětský svaz i nás. Sovětští občané nyní pilně pracují, aby rychle odstranili škody způsobené válkou. Svou odvahou a neobyčejnou houževnatostí v boji i v práci jsou vzorem i nám.*“¹²³ V článku se setkáváme s již dříve zmiňovanou glorifikací Sovětského svazu, která je pro danou dobu typická. S postupující politickou závislostí na Moskvě se rozšiřuje počet článků, v nichž je Sovětský svaz oslavován.

Třetí číslo třetího ročníku, které vyšlo v listopadu 1946, se věnuje Sovětskému svazu. Na titulní straně je otištěna fotografie mladé dívky v šátku s básní S. K. Neumanna Pozdrav Sovětskému svazu. První článek s názvem *Co je to SSSR*¹²⁴ vysvětluje čtenářům význam písmen ve zkratce SSSR (Svaz sovětských socialistických republik). Opěvuje význam sovětů, rad, které „*vládnou lidu, ale jsou mu také za svá rozhodnutí zodpovědny.*“¹²⁵ Sověty tedy činí rozdíl od předešlého ruského státu, jemuž vládl car, kterého článek připodobňuje Hitlerovi. „*Car vládl všemu ruskému lidu. Ale vládl-li špatně, nebylo nikoho, kdo by mu byl odňal jeho moc. Vládl si klidně dál a jeho syn po něm. Podobně v Německu vládl Hitler všem, ale odpovědný nebyl nikomu a podle toho to také, jak všichni víme, dopadlo.*“¹²⁶

Důraz je taktéž v článku kladen na pojem sovětský socialismus, jenž je dětem vysvětlen následovně: „*To je takové hospodaření, při kterém každý, kdo chce jíst, musí také pracovat. Ten, kdo pracuje víc a lépe, má se také lépe. Ten, kdo pracuje méně nebo hůře, má se také hůře. Nikdo se nemůže mít dobře jen proto, že třeba zdědil továrnu, nebo podíl (akcie) na továrně, nebo velkostatek, nebo dokonce doly. Protože všechny doly, továrny i velkostatky tam patří ne jednotlivcům, ale všemu lidu.*“¹²⁷

O rok později ve třetím čísle čtvrtého ročníku vyšel další oslavný článek o Sovětském svazu. Autor článku Jan Hostáň zdůrazňuje rozlehlost jeho území, díky čemuž považuje tamní život za barvitý. Opomíjena nezůstává ani důležitost říjnové revoluce a osobnost Vladimíra

---

¹²³ Sovětský svátek. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1945, 2(2), s. 27.

¹²⁴ Co je to SSSR. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 3(3), s. 34.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž. S vyobrazením cara Mikuláše II. jako krvežíznivého, mocí pohlčeného vládce se setkáváme i v článku Jana Hostáně *O podivuhodné zemi – SSSR*, který vyšel ve třetím čísle čtvrtého ročníku.

¹²⁷ Tamtéž. V době vydání článku docházelo, na základě dekretů prezidenta Beneše, ke znárodnění dolů, bank, pojišťoven a podniků klíčového průmyslu, které však patřily státu, nikoli lidu. Tento krok byl čistě politický a neměl za cíl vést k socialismu.

Илjiче Lenina. „*Nový Svaz sovětských socialistických republik se pustil s nadšením do obrovské práce za Leninova vedení. A co dokázal, to byl zázrak: z nejzanedbanější země v Evropě rychle vyrůstal moderní pokrokový stát s mohutným průmyslem.*“¹²⁸

Leninovi se věnuje jeden článek v již zmiňovaném třetím čísle třetího ročníku. Převážná část článku se zabývá jeho boji proti carskému režimu, obzvláště se také zaměřuje na dění v roce 1917. Činnost Lenina je vnímána jako první krok k nastolení svobody ruského národa. Lenin svou politickou a ideologickou aktivitou položil základy, na nichž mohl jeho nástupce Stalin budovat velký ruský stát.

3.1.5.1 Generalissimus Stalin

Pokud se v *Českém domově* objevují články, které se zabývají Sovětským svazem, nemohla redakce nepředstavit čtenářům i nejvýznamnější osobnost Svazu, Josifa Vissaronoviče Stalina. Jeho osobě se věnují dva články.

První článek vyšel ve třetím čísle čtvrtého ročníku a stručně čtenáře seznamuje s osobností Stalina.¹²⁹ Již o samotném narození Stalina se píše jako o jiskřičce, která přibyla do ohníčku vzpoury, jenž se později přeměnil na rudý plamen revoluce. Stalin je popisován jako jediný, pravý pokračovatel Lenina, který se nemohl smířit s nespravedlností, jež v carském Rusku vládla. Dále je zdůrazňován těžký úděl Stalina jako revolucionáře, který se statečně zapojoval do aktivit namířených proti carskému režimu. Jeho houževnatost a zapálení pro revoluci se projevuje i v době, kdy je poslán do vyhnanství. „*Šestkrát je poslán na Sibiř. Pětkrát z vyhnanství utíká! Z posledního vyhnanství ho v r. 1917 vysvobozuje únorová revoluce.*“¹³⁰

Význam osobnosti Stalina vzrostl po smrti Lenina, v době kdy se zaměřil na výstavbu země i na spojenecké svazky a hlavně porazil Německo v druhé světové válce. „*Přichází první pětiletka. A je splněna po čtyřech letech! Industrializace země (zřizování továren), zakládání kolchozů (společných hospodářství), budování spojovací sítě, mechanizace polních prací! Kolik práce nutno udělat! Druhá pětiletka je splněna za čtyři roky a tři měsíce! Nová hospodářská politika je upevněna! Sovětský svaz se teď může podívat také trochu ven, za hranice! Zapojuje se do evropské politiky. Stává se členem Společnosti národů. V roce*

---

¹²⁸ HOSTÁŇ, Jan. O podivuhodné zemi – SSSR. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 4(3), s. 34.

¹²⁹ Josef Vissarionovič Stalin. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 3(3), s. 37.

¹³⁰ Tamtéž.

1935 podepisuje Stalin spojeneckou smlouvu s ČSR! Je to smlouva nutná! Hrozí nebezpečí fašismu!(...) Německo musí být poraženo! Německo bude poraženo! Německo je poraženo!

Stalin dovršuje své životní dílo! Komu z politiků bylo kdy dopřáno korunovati životní práci takovým triumfem?

Znamená to však konec práce? Ne! Je nutno ještě vybudovat mír! A za to ručí s demokraty celého světa Josef Vissarionovič Stalin. ¹³¹

Zatímco v prvním článku vnímáme počínající tendence glorifikovat osobnost Stalina, ve druhém článku, který vyšel v prosinci 1948,¹³² tedy v době, kdy v Československu vládne komunistický režim, se již zcela projevuje kult Stalina, člověka z lidu, který dosáhl velikých úspěchů. *„Stejně jako Lenin i Stalin je jedním z nás. Je prostý, přímý. Je to člověk, který složí svému národu a svobodě lidu celého světa. V jeho řeči není slova zbytečného. Mluví bez vytáček, přímo, prostě všem srozumitelně. Nepotřebuje mluvit s příkrasami. Za něho mluví dílo.*“¹³³

Pokud bylo v předešlém článku Stalinovo narození vnímáno jako předzvěst revoluce, v tomto příspěvku je vyzdvižováno narození Stalina jako Gruzince, neboť *„Gruzínci jsou jedním z nejstarších národů žijících v Rusku. Jsou to stateční lidé, vynikají tělesnou krásou a silou, šlechetností a odvahou, moudrostí a houževnatostí – vlastnostmi, které si vypěstovali tisíciletým zápasem s přírodou a dlouhým bojem o svobodný život.*“¹³⁴ A právě zdejší život přinesl Stalinovi *„statečné srdce bojovníka a myslitele.*“¹³⁵ Tento dar se měl projevovat v úsilí, jež Stalin vložil do osvobození národů Ruska a budování státu.

V článku se již naplno projevuje komunistická ideologie, která vystupuje proti západnímu tržnímu hospodářství a soukromým vlastníkům. Nejvíce se tento postoj odráží ve vnímání občanské války v Rusku. *„Kapitalisté (majitelé továren, dolů, velkostatkáři, bankéři) ve všech ostatních zemích se báli o svůj blahobytný zahálčivý život. Báli se, že Sovětský svaz se stane příkladem pro pracující lid i v jiných státech, a proto zahájili proti SSSR intervenční válku. Poslali do Sovětského svazu vojenské jednotky, důstojníky, válečný*

---

¹³¹ Josef Vissarionovič Stalin. *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1946, 3(3), s. 37. Použitím vykřičníků dosáhla redakce zdůraznění textu o významnosti Stalina a Sovětského svazu, který měl čtenáře ohromit.

¹³² Článek vyšel k příležitosti oslav Stalinových 69. narozenin.

¹³³ Velikému budovateli nového světa je 69 let! *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 5(4), s. 62.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

*materiál a spojili se s těmi, kteří v Sovětském svazu nepřáli nové vládě...*¹³⁶ A v této situaci měl opět zasáhnout ku prospěchu Svazu Stalin, protože na základě jeho rozhodnutí Rudá armáda vyhrála důležité boje občanské války.

Stalin je v článku líčen jako jediný, upřímný obránce světového míru, jenž stojí proti západním zemím, které neprojevují zájem zabezpečit klid zbraní. Tisk v USA, Anglii a Francii se dle *Českého domova* slovům a snahám Stalina o potrestání možných narušitelů míru vysmívá. „*Avšak pracující lid i v těchto státech si přeje mír a nenávidí válečné štváče z vlastního národa.*“¹³⁷

3.2 Klas: časopis mladých

Jak již bylo v předešlé kapitole zmíněno, periodikum *Klas* se zaměřovalo převážně na literární tvorbu. Články, jež by se zaměřovaly na dění v republice, nebyly otiskovány tak často, jako v *Českém domově*.

3.2.1 Válka skončila

Časopis *Klas* válku reflektuje hlavně v 21. ročníku, který byl jeho prvním ročníkem vydaným v osvobozené republice. V prvním čísle ročníku vyšla krátká stať *Revoluční Praha*¹³⁸, která připomínala květnové utrpení a osvobození Prahy. Článek vyšel v souvislosti s blížícími se oslavami 28. října a vybízel čtenáře k tomu, aby si při vyvěšení státních vlajek v tento den vzpomněli i na květen, kdy po šesti letech „německého otrokářství“ zavlály státní vlajky poprvé, svobodně. Článek také vyzdvihoval statečnost lidu, který stavěl barikády a bojoval proti německé přesile po tři dny. Pozornost byla upřena i na Rudou armádu, jež město osvobodila. „*Raněná, ale šťastná Praha uvítala ruské bratry – a vítala je tak, že se jistě žádné armádě nedostalo přivítání upřímnějšího, srdečnějšího a radostnějšího.*“¹³⁹ K článku redakce připojila báseň Vladimíra Holana Dík Sovětskému svazu.

V následujícím ročníku k příležitosti ročního výročí od osvobození Prahy vychází v 17. čísle stručná reportáž o průběhu bojů v ulicích, která je doplněna přepisem hlášení československého rozhlasu. I zde je oslavováno odhodlání obyvatelstva bránit se nacistům.

---

¹³⁶ Velikému budovateli nového světa je 69 let! *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 5(4), s. 62–63.

¹³⁷ Tamtéž, s. 63.

¹³⁸ *Revoluční Praha. Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství, 1945, 21(1), s. 8–9.

¹³⁹ Tamtéž, s. 9.

Příchod Rudé armády vyplnil proroctví, „že Praha bude zachráněna, až ruský voják napojí z Vltavy svého koně.“¹⁴⁰ Sovětský svaz se zde mění z osvoboditele na spasitele.

Přehledové zpracování průběhu války v časopise, na rozdíl od *Českého domova*, otisknuto samostatně nebylo. Avšak v příspěvku *Vojáci, Vojáci...*¹⁴¹, který projevuje uznání českým vojákům již od dob Habsburské monarchie, je skrze vojenský vývoj sledován i vývoj českého státu, potažmo Československé republiky od jejího vzniku po konec druhé světové války. V souvislosti s Mnichovskou dohodou je zde připomenut pocit zrady, který vojáci zažívali. „Českoslovenští vojáci, připravení na hranicích republiky hájit vlast, museli bez boje ustoupit. Byli zrazeni, ale ne poraženi. Je hrozné vidět vojáka se slzami v očích.“¹⁴²

Článek oslavuje statečnost a věrnost mužů, kteří bránili stát, a zdůrazňuje, že nová osvobozená republika potřebuje takové vojáky. V navazující stati redakce otiskla přísahu, kterou nad praporem Československé republiky složili armádní nováčci 28. října 1945.

„Přisaháme při všem, co je nám svato, a v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, že budeme poslušni presidenta a vlády republiky Československé a všech svých velitelů, presidentem a vládou ustanovených; přísaháme, že budeme bez odmluvy plniti jejich nařízení vždy a všude, i v nebezpečí, bez váhání a odporu, že svých vojsk neopustíme, ale i životy své ochotně dáme na ochranu vlasti a za její svobodu; přísaháme, že budeme druh druhu milovati, k sobě věrně státi, v nebezpečí se neopouštěti, ale až do konce se brániti tak, jak nám káže mužná čest a vědomí povinnosti občanských. Tak přísaháme.“¹⁴³

Nejvíce se v *Klasu* setkáváme s uměleckým zpracováním uplynulé války a života během ní. V průběhu 21. ročníku vycházely ukázky z beletristické tvorby či poezie. Hrdiny příběhů se stali stateční civilisté či vojáci. A tak byl čtenářům otištěn úryvek popisu cely 267 z Fučíkova díla *Reportáž psaná na oprátce*. Vyhláška z doby Protektorátu doplňovala povídku Františka Langera Gestapo na Kladně z knihy *Děti a dýky*.

„Žádný obyvatel nesmí opustit svůj byt posedmé hod. večerní. Od této hodiny musí být všechna okna a dveře zavřeny. Záclony nesmějí být spuštěny nebo okenice zavírány. Jakékoli shromažďování více než tří osob je zakázáno.

---

¹⁴⁰ Povstání českého lidu. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, 22(17), s. 203.

¹⁴¹ Vojáci, vojáci... *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelské nakladatelství, 1945, 21(2/3), s. 29–31

¹⁴² Tamtéž, s. 31.

¹⁴³ Tak přísaháme. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelské nakladatelství, 1945, 21(2/3), s. 32–33 .

Přechovávání výbušnin a zbraní i pouhá vědomost o tomto skutku se trestá smrtí na místě. Kdo však oznámí, kde jsou ukryty, je beztrestný a bude odměněn.“¹⁴⁴

Ukázky prózy a poezie odrážely atmosféru doby, plnou strachu a nejistoty. Němci byli popisováni jako bezcitná monstra, otrokáři, kteří vraždili a kradli. V opozici proti nim stáli srdnatí hrdinové, kteří se dočkali svobody z rukou ruských vojáků.

K pohledu na Němce jako na tyrany se postupem doby přidal humor. Již v posledním čísle 21. ročníku v červnu 1946 se v časopise objevuje první karikatura příslušníka SS, která doprovází báseň Zatykač z knihy Miloše Malého *Křest českého národa*¹⁴⁵. Autor básně se zřejmě inspiroval Borovským a jeho *Křtem svatého Vladimíra*. Avšak na rozdíl od originálu je zde zesměšňována nacistická snaha zbavit se Peruna, tedy představitele slovanských národů.

Ve 14. čísle 22. ročníku redakce poskytla čtenářům možnost pobavit se čtyřmi krátkými dobovými vtipy o Němcích, které vyšly se ve sloupku *Vítězný smích*. *Klas* byl jediným z analyzovaných časopisů, který zaznamenal tento společenský jev, jenž odrážel pocity euforie z osvobození a zesměšňoval Němce.

„Jak Rusové naučili Němce číst

Učitel v německé škole kreslí na tabuli čtverec.

„Co je to!“ ptá se jednoho žáka.

„Čtverec!“ odpovídá tázaný.

Učitel kreslí trojúhelník.

„A co je tohle?“

„Trojúhelník!“ odpovídá druhý žák.

Učitel kreslí kruh.

„A co je tohle?“

„Obklíčení!“ odpovídají žáci sborem.

Jasná odpověď

„Umíte německy?“

„Ne, já mluvím pravdu.“

Jak koho

„Vojíne Drapene, jak pozdravíte poručíka?“

„Když to bude poručík německý, zvednu jednu ruku, když to bude poručík ruský, zvednu obě.“

¹⁴⁴ LANGER, František. Gestapo na Kladně. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelské nakladatelství, 1945, 21(6/7), s. 87.

¹⁴⁵ Publikace byla připravena během nacistické okupace ilegální organizací „V boj, družstvo v 1. sledu.“

Přesně podle plánu

,Věříš tomu, Hansi, že ustupujeme podle plánu?

,Samo sebou, že věřím. Jenže ten plán nebyl

sestaven v Berlíně, ale v Moskvě... ‘‘¹⁴⁶

3.2.2 Osobnost T. G. Masaryka

S články, které se věnují osobnosti T. G. Masaryka, se setkáváme i v časopise *Klas*. V zářijových a březnových číslech vycházely statě, které citovaly¹⁴⁷ ze slov zesnulého prezidenta, když se vyjadřoval k různorodým záležitostem, či líčily příhody z Masarykova života. Prezident byl prezentován jako moudrý muž se smyslem pro humor, na jehož slova je třeba dbát. Zdůrazňován zůstal fakt, že Masaryk nikdy nezapomněl na svůj prostý původ. Jeho cestu na vrchol označil Zdeněk Nejedlý v článku *T. G. Masaryk*¹⁴⁸ za moderní pohádku. *„Masaryk si to vysloužil, vydobyl sám a sám dlouhou, několik desetiletí trvající velkou prací. A nejen prací, ale i bojem, často proti všem. Dlouhá léta zápolení a strádání předcházela, než zvítězil, než došel nahoru, na první místo mezi námi. Je-li tedy Masarykův život pohádka, je to velmi moderní pohádka, v níž se nic nedaruje, nic se člověku neprostitává čarovným proutkem neb kouzelnými mocnostmi, nýbrž vše se těžce vydobývá vlastním úsilím, vlastní zásluhou.‘‘¹⁴⁹*

Již první článek v 21. ročníku, který cituje Masarykova slova, se vyjadřuje k demokracii. Válka skončila a je nastolen mír. V čem tedy spočívá princip demokracie? Slovy Masaryka je demokracie *„názor na život, spočívá na důvěře v lidi, v lidskost a v lidství, a není důvěry bez lásky, není lásky bez důvěry. Řekl jsem jednou, že demokracie je diskuze. Ale pravá diskuze je možná tam, kde si lidé navzájem důvěřují a poctivě hledají pravdu. Demokracie, to je hovor mezi rovnými, přemýšlení svobodných občanů před celou veřejností – slovo ‚parlament‘ má krásný smysl, jen je učinit tělem.‘‘¹⁵⁰* Stejný citát z knihy *Hovory*

---

¹⁴⁶ Vítězný smích. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, **22**(14), poslední strana.

¹⁴⁷ Častým zdrojem citací se stala pro redakci již dříve zmiňovaná publikace Karla Čapka *Hovory s T. G. Masarykem*.

¹⁴⁸ NEJEDLÝ, Zdeněk. T. G. Masaryk. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelské nakladatelství, 1945, **21**(5), s. 69.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ TGM. Mluví k nám president Osvoboditel. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelské nakladatelství, 1945, **21**(1), s. 3.

s T. G. Masarykem byl otištěn o dva roky později v prvním čísle 23. ročníku.¹⁵¹ Zde je však věta, která hovoří o parlamentu, vypuštěna. O demokracii se dále hovoří jako o nutnosti nejen politické, ale i sociální a hospodářské. Demokracii považoval Masaryk za zárukou míru.

Masarykovo pojetí demokracie se odráží i v řeči dětem, kterou prezident pronesl 27. října 1928. Projev byl otištěn v *Klasu* ve čtvrtém čísle 22. ročníku v roce 1946 k příležitosti oslav 28. října. Masaryk v něm klade dětem na srdce, aby se poctivě činily v každé činnosti, do které se zapojí, počínaje školou. Zdůrazňuje, aby nahlížely s úctou na všechna povolání, neboť jejich různorodost je účelná a slouží ku prospěchu státu. Avšak nejvíce upozorňuje prezident na fakt, že v republice jsou lidé svobodní a je třeba akceptovat jejich rozdílnost. „*Musíte žít v přátelské shodě se všemi občany, ať se různíte povoláním, ať náboženstvím. Jsme si všichni rovni, musíme všichni být stejně svobodni, nesmíme nikoho v ničem znásilňovat.*“¹⁵²

V dvojčísle 9/10 22. ročníku byla s nadpisem *Jak pracovati pro národ*¹⁵³ otištěna slova Tomáše G. Masaryka, která vyzývala mládež, aby i ona nezůstávala nečinná. Nejlépe národu prospěje, pokud se bude svědomitě připravovat na své budoucí povolání. Neboť svou práci bude jistě vykonávat pilně a tím prospěje i národu. Mládež se má taktéž zajímat o celkové dění ve státě. „*Česká mládež zajisté přestane společenský život posuzovati s takového mrtvého stanoviska, zato zajímati se bude sociálními otázkami, nejen hospodářskými, ale i mravními, a vůbec všemi.*“¹⁵⁴ Použitá Masarykova slova měla tedy podpořit dobové ideály, jež kladly důraz na zapojení se všech obyvatel do rozvoje státu.

Pokud měly Masarykovy myšlenky, které byly citovány, vzdělávat čtenáře, vést je k uvědomění, kratičké historicky, jež líčily příhody ze života Masaryka a vycházely k příležitosti výročí jeho narozenin, se rovněž staly prostředkem pro výchovu občana nové osvobozené republiky, neboť poskytly čtenářům obraz ideálu, ke kterému mohli vzhlížet a jehož rady mohli následovat. Z vyprávění vystupuje prezident jako prostý, skromný člověk, který se nenechal svým postavením svést z cesty a neměl potřebu se chovat či oblékat honosně. „*V oblékání byl prezident Masaryk velmi skromný. Jednoduchost a účelnost bylo*

---

¹⁵¹ TGM mluví. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelství nakladatelství, 1947, **23**(1), s. 1.

¹⁵² TGM. Z řeči presidenta T. G. Masaryka k dětem dne 27. října 1928. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelství nakladatelství, 1946, **22**(4), s. 41.

¹⁵³ Jak pracovati pro národ. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelství nakladatelství, 1947, **22**(9/10), s. 112.

¹⁵⁴ Tamtéž.

jeho heslo. Když přijel roku 1919 jako prezident republiky do Hostišova k Herbenům, měl na sobě tytéž anglické šaty, které nosíval jako profesor a poslanec před první světovou válkou. Vysoké jezdecké boty měl ještě z Washingtonu. Už byly odřené a rozšlapané, ale po desíti letech se s nimi nechtěl za nic na světě rozloučit.“¹⁵⁵

Tím, že byla hlavně použita slova prezidenta a doprovodné fotografie, se stala osobnost Tomáše G. Masaryka pro děti reálnější. Příhody ze života prvního prezidenta mohli čtenáři propojit s vlastním životem. Například pokud měl Masaryk osobní vztah ke starému slaměnému klobouku či starým botám, mohl být skrze tento vztah dítěti bližší, neboť jistě i ono si uchovávalo své oblíbené boty či kusy šatstva.

Jak již bylo dříve zmíněno, stručný životopis či přehled dat a událostí ze života Masaryka v časopise otištěn nebyl. Taktéž, na rozdíl od *Českého domova*, vyšlo jen jediné číslo *Klasu* s fotografií Masaryka na titulní straně. Konkrétně se jedná o 13. číslo 23. ročníku. Již dříve v témže ročníku na zadní obálce prvního čísla vyšla reprodukce dřevorytu Karla Svolinského T. G. Masaryk.

3.2.3 Osobnost Edvarda Beneše

Ačkoli o prezidentu Edvardu Benešovi vyšly v *Klasu* pouze tři články, rozsah těchto statí byl obsáhlejší než v *Českém domově*. Jednalo se o oslavné texty, které vyzdvihovaly Benešovy zásluhy pro československý stát. Benešova fotografie se dokonce k příležitosti jeho narozenin dvakrát objevila na titulní straně květnových čísel. Jednalo se o dvojčíslo 8/9 21. ročníku a dvojčíslo 18/19 23. ročníku. Ročník 23. byl taktéž posledním ročníkem periodika a tudíž od září 1948 *Klas* nevycházel. Z tohoto důvodu nemohlo být otištěno oznámení o smrti Edvarda Beneše.

První zmíněná fotografie, otištěná v květnovém čísle 1946, doprovázela citace z projevu Edvarda Beneše, který pronesl 16. května 1945 na Staroměstském náměstí v Praze. Vyzývá v něm k úctě k tradicím, českým i slovenským. Taktéž vyjadřuje myšlenku pospolitosti se slovanskými národy. Tato vzájemná slovanská politika, pod záštitou velkého ruského národa, stojí na krvi vykoupených základech.

„A pro svou budoucnost si znovu přisáhejme: zůstaneme vždycky věrni svým velikým tradicím českým a slovenským, zůstaneme věrni svým lidovým, demokratickým a svým sociálním ideálům naší revoluční doby a zůstaneme věrni své družbě, své spolupráci a svým

---

¹⁵⁵ TGM. Tomáš Garrigue Masaryk, prezident Osvoboditel. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1946, 22(14), s. 166.

ideálům naší nové a společně prolitou krví posvěcené slovanské politiky s velkým národem ruským a ostatními národy slovanskými. ¹⁵⁶

Následující čtyři strany čísla se věnují zásluhám Edvarda Beneše pro československý stát za druhé světové války. Jeho odchod do exilu po mnichovských událostech je vnímám jako správná cesta, neboť právě zde se mohl naplno věnovat mezinárodnímu jednání o svobodě země. Připomínána je věrnost, již pociťovali občané státu k nepřítomnému prezidentovi, jehož svými slovy předseda revoluční národní rady Dr. Albert Pražák připodobňuje Spasiteli. „...věrnost se stále stupňovala, láska k nepřítomnému velkému bojovníku za naši svobodu vzrůstala a zachvacovala nejširší zástupy, víra v Beneše se podobala náboženské víře v Spasitele. Muž, který nás r. 1919 po prvé osvobodil a osvobodil, byl osudem vyvolen i roku 1939, aby nás osvobodil a osvobodil po druhé, jedinečný to případ v dějinách.” ¹⁵⁷

Oslava prezidenta Beneše a vnímání jeho osobnosti jako boží předurčení pokračuje i v následujících příspěvcích. Fotografie návratu prezidenta Beneše v květnu 1945 je doprovázena slovy: „Československá demokracie se vrátila její uznaná hlava a její nejspolehlivější pilíř. Jak nemyslit v této jásavosti na Masaryka! Prst Boží byl v tom, když nachýlen v hrob, vzkázal svému lidu: ‚Doporučuji vám Beneše, znám ho.‘” ¹⁵⁸

Tento pohled na odchod Beneše a jeho roli za druhé světové války se nezměnil ani ve 22. ročníku. Opět je považován za bojovníka, který s těžkým srdcem opouštěl svou vlast pro boj o její svobodu a zachování důstojnosti. Ke splnění nadlidského úkolu Benešovi pomohl, dle slov redakce, jeho obdivuhodný charakter. Vyzdvihována je jeho skromnost, poctivost, pevné mravní zásady, sebekázeň a hlavně, stejně jako Masaryk, Edvard Beneš nezapomněl na svůj prostý původ, který dal základ jeho životnímu, sociálnímu a politickému nazírání. „Jsem z rodiny chudého domkáře, a ač jsem svým úřadem za války a po ní se stýkal s vrcholnými špičkami světa, mohl bych se zítra, já i moje žena, s klidem vrátit do malé domkářské rodiny, v které jsem vyrostl. Po této stránce v mém životě nebylo a nebude přelomu. To je pro mne otázkou lidské cti. A zde je důvod, proč jsem demokrat.” ¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství nakladatelství, 1946, **21**(8/9), titulní strana.

¹⁵⁷ PRAŽÁK, Albert. Edvard Beneš 1919–1945. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství nakladatelství, 1946, **21**(8/9), s. 114.

¹⁵⁸ KLÁTIL F. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství nakladatelství, 1946, **21**(8/9), s. 115.

¹⁵⁹ První občan republiky. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelství nakladatelství, 1947, **22**(18), s. 211.

V článku se setkáváme s dobovým pohledem na vztah Masaryka a Beneše, jako na vztah učitele a žáka, Osoboditele a Budovatele. Oba byli vnímáni jako velcí muži, zástupci malé země, kteří svými činy ovlivnili i světové dějiny.

Oslavný podtext statě je zakončen následujícím emotivními slovy, jež odráží celkové ladění článku. „*Kolébko, v světnici chudého kožlanského domkáře, všechen lid československý na tebe v těchto dnech vděčně vzpomíná – a děkuje ti!*“¹⁶⁰

Poslední květnový článek z roku 1948 zaujme svým zpracováním výkladu činnosti Edvarda Beneše za druhé světové války. Článek je stylizovaný jako dopis matky synovi, v němž líčí události bolestných let 1938–1945 a zároveň přináší stručný přehled o mezinárodním působení prezidenta v době jeho exilu.¹⁶¹ Oproti předchozím dvěma článkům je značná pozornost upírána právě k mnichovskému dění, první ráně, jež občany zasáhla. „*Žádný československý člověk do nejdelší smrti nezapomene na slovo Mnichov, protože tam to bylo, kde hrstka lidí zničila v několika hodinách život československého národa. Tam naši zemi zmrzačili, tam nás osekali, tam nám vzali překrásné kusy země a ještě si přitom řekli: Zachránili jsme mír pro svět tím, že jsme obětovali Československo.*“¹⁶²

Druhou ránou bylo rozhodnutí Edvarda Beneše vzdát se úřadu prezidenta, o němž zpravil národ prostřednictvím rozhlasu. Matka synovi líčí bolest, kterou svými slovy způsobil, ale na oplátku poskytl občanům naději. „*Koruna stromu naší vlasti je poněkud osekaná, ale kořeny národa, tkví pevně v jeho zemi. Sestupme ke kořenům a soustředme všechnu svou rodovou sílu do nich, jako jsme to učinili ve svých dějinách již tolikrát, a koruna opět po čase vyrazí novými ratolestmi.*“¹⁶³ Tato naděje, již Beneš svému lidu poskytl, se stala jedním z důvodů, proč jej milovali.

Ačkoli článek vyzdvihuje osobnost a počiny Edvarda Beneše, ve své nepřítomnosti se věnoval snahám zvrátit osud Němci okupovaného národa, při hlubším náhledu na text si nelze nepovšimnout, že je odchod Beneše několikrát zdůrazněn. Nebyl u národa při vyhlášení Protektorátu ani při zahájení druhé světové války. Avšak vždy, když matka píše

---

¹⁶⁰ První občan republiky. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, 22(18), s. 211.

¹⁶¹ Matka píše synovi dopis, aby mu vysvětlila, proč ji předcházející den rozrušilo, když vypožil rádio. Rádio pro ni bylo pojátkem, skrze něž se dozvěděla o Mnichovu, o odchodu Beneše a v nadcházející době i o činnosti zahraničního odboje.

¹⁶² List o našem prezidentovi. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1948, 23(18/19), s. 246.

¹⁶³ Tamtéž.

o prezidentově nepřítomnosti, nezapomíná zdůraznit, že byl v jejich myšlenkách, stejně jako jistě oni v jeho. „*Odešel, a přece zůstal s námi. Dva od nás odešli a oba s námi byli, žili v nás. Tomáš Masaryka a Edvard Beneš. Žádná nenávist a žádné pusté řeči o tom, že nás prezident opustil v nejtěžší chvíli, nás nezmatly.*“¹⁶⁴

Poslední slova výše citovaného textu dávají čtenáři tušit, že se mezi občany vyskytovala nenávist vůči prezidentovi, který po mnichovském dění emigroval. Odsuzován byl i za svůj odchod. Tento postoj je na rozdíl od předchozích článků nový. Skrytá kritika, která zde zaznívá, se vztahuje i na odchod T. G. Masaryka před první světovou válkou. Můžeme se jen domnívat, zda článek neměl za cíl zdiskreditovat obraz prezidenta „Spasitele“, který v předcházejících dvou ročnících předkládala redakce svým čtenářům. Dopis je velmi emotivní, v celkovém vyznění plný víry v kroky prezidenta. V dětech je však také vzbuzována představa opuštěné, smutné, trpící, matky, která čeká, až bude opět nastolen mír.

Poslední část dopisu je již věnována přehledu diplomatické činnosti Beneše mezi léty 1939–1945, o nichž se matka dozvíдалa z rádia, když probíhal přenos z Londýna. „*Pro náš klid a víru nebylo třeba slov o jeho úspěších. My jsme potřebovali jen jeho. Slyšet jeho hlas, vědět, že tam někde daleko je a že je zdrav a silný. (...) Vědět, že na nás myslí a že nám také věří, jako věříme my jemu. To jsme potřebovali – a v tom vědomí byla naše víra*“¹⁶⁵

Za dopis o prezidentovi redakce zařadila politický článek, který se věnoval poúnorovému dění, konkrétně třem novým zákonům: nové ústavě, školskému zákonu a zákonu o národním pojištění. Při líčení únorových událostí je zdůrazňována úloha pracujících lidu, který poznal, že vláda zaostala za jeho budovatelskou činností. Toto zpomalení bylo přičítáno ministrům, kteří se pokoušeli rozvrátit vládu mimo jiné i tím, že podali demisi. Lidu došla trpělivost a žádali přijetí demise. Jejich žádosti prezident vyhověl a jmenoval nové členy vlády. A tak mohla obnovená vláda plnit svůj program. „*A teď to konečně jde. Vláda vyrovnala krok s pracujícími, stejně tak i Národní shromáždění, dokonce kráčeji teď v čele pracujících, vedou je a odměňují za jejich práci tím, že urychleně vypracovávají nové zákony, které zajistí lepší a radostnější život celého národa.*“¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ List o našem prezidentovi. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1948, 23(18/19), s. 247.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 248.

¹⁶⁶ MACHÁČEK, Mír. Tři zákony pro lepší a radostnější život. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1948, 23(18/19), s. 249.

Únorové dění 1948 autor popisuje v článku *Lid je zdrojem veškeré moci*, který vyšel v dvojčísle 14/15 23. ročníku. Zde jsou odstupující ministři nařčeni z pokusu o převrat, neboť odmítali nový lidově-demokratický

3.2.4 Smrt Jana Masaryka

Klas byl jediným z analyzovaných periodik, který na svých stránkách zaznamenal smrt ministra zahraničí Jana Masaryka, jenž tragicky zahynul.¹⁶⁷ Na čtyřech stranách dvojčísla 14/15 23. ročníku redakce otiskla kratičké statě, jež nejen zdůrazňují Masarykovy zásluhy o český stát, ale věnují se i jeho slavnostnímu pohřbu. Okolnostem smrti¹⁶⁸ Jana Masaryka se ze zřejmých důvodů časopis nevěnoval, pouze shrnul jeho smrt jako tragickou událost.

„*Jan Masaryk byl, přes nesporný politický a mravní kredit dr. Edvarda Beneše, nejuznávanější a nejoblíbenější levicově a demokraticky orientovanou osobností prvních poválečných let, zejména v českých zemích.*“¹⁶⁹ Význam osobnosti Jana Masaryka zdůrazňoval i text článku *Klasu*. Při líčení Masarykovy práce pro stát bylo poukazováno na jeho aktivity v londýnském odboji za druhé světové války, zvláště pak na jeho projevy v londýnském rozhlasu, skrze který promlouval k občanům Československa. „*Povzbuzoval nás a ještě dnes slyšíme jeho: ‚Hlavy vzhůru a dej vám Pánbůh dobrou noc.‘ Tak totiž končil své hovory k domovu.*“¹⁷⁰

Jana Masaryka článek popisuje i jako mírotvůrce, jehož si vážili jak západní, tak i východní spojenci. Z textu článku však vyplývá, že inklinoval spíše k Sovětskému svazu, neboť pomáhal budovat pevná pouta mezi slovanskými státy. „*Je samozřejmé, že tento svazek národů slovanských není namířen proti nikomu, to by byl Masaryk nikdy nepřipustil, ale utkal by se s každým, kdo by se odvážil napadnout kterýkoli slovanský stát.*“¹⁷¹ Článek vyšel po únorovém převratu, a proto je v něm kladen důraz na slovanské bratrství v čele se Sovětským svazem.

Masaryk je taktéž prezentován jako ten, který neobyčejně dobře rozuměl mládeži. Článek o jeho smrti redakce zakončila stručným příspěvkem *Mládeži, bojuj za mír!*, který se zabývá odkazem Jana Masaryka mládeži. Masaryk byl přesvědčen, že by se nevyskytovaly

---

stát. Záminku pro demise, tedy transformace v řadách SNB, vysvětluje článek jako nutné změny, jelikož se u vyměněných příslušníků zjistilo, že za války spolupracovali s Němci a poválečnou lidovou demokracii odmítali. Přijetím demise ministrů vyslyšel prezident volání všeho lidu českého.

¹⁶⁷ Jeho tělo bylo nalezeno v časných ranních hodinách 10. března 1948.

¹⁶⁸ Jeho smrt byla již 10. března 1948 prohlášena za sebevraždu. Případ úmrtí Masaryka byl v minulosti otevřen několikrát (1968–1969, 1993–1996, 2001–2003). Poslední zmiňované vyšetřování kvalifikuje smrt Jana Masaryka jako vraždu, přičemž pachatel je neznámý.

¹⁶⁹ SUM, Antonín et al. *Jan Masaryk: (úvahy o jeho smrti)*. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2005. s. 21.

¹⁷⁰ † Dr. JAN MASARYK. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1948, 23(14/15), s. 183.

¹⁷¹ Tamtéž.

války a konflikty, kdyby o míru a válce rozhodovala právě mládež. Poselství, které redakce v jeho projevu dospívajícím našla, shrnula nejen do názvu statě, ale také jej více rozvedla. Mládež má střežit mír, neboť „*lid netouží po válce, lid miluje mír, práci, radost, štěstí. Také mládež musí milovat práci, pravdu a musí si vážit a věřit slušným lidem. Nejspravedlivější boj je boj za světový mír.*“¹⁷²

Oznámení o slavnostním pohřbu Jana Masaryka, který proběhl 13. března 1948, je uvedeno slovy: „*Od pohřbu presidenta Osvoboditele se neloučil československý lid s nikým tak bolestně, jako s Janem Masarykem.*“¹⁷³ Stat' popisuje atmosféru, jež v Praze zavládla, když ulicemi procházel smuteční průvod. Obchody do svých výkladů umístily fotografie zesnulého, někde plápolaly i svíce. Davy v ulicích se mlčky se slzami v očích loučily se synem prvního prezidenta, když je mījela rakev pokrytá státní vlajkou. „*S milovaným zesnulým ministrem se přišel opravdu rozloučit lid. (...) Slzy měli v očích prostí lidé, měli je v očích legionáři i členové SNB, kteří byli ve službě.*“¹⁷⁴

3.2.5 Obraz Sovětského svazu

V letech 1945–1948 bylo v časopise otisknuto několik článků, které se týkaly Sovětského svazu. Stejně jako v *Českém domově* i zde články, jež se zabývaly Sovětským svazem, vycházely k příležitosti oslav říjnové revoluce či oslav československého 28. října. Avšak článek, jenž by se celý věnoval osobě Josefa Vissarionoviče Stalina, v *Klasu* vydán nebyl.

Při připomenutí oslav 28. října v roce 1945 redakce *Klasu* otiskla stat', která oslavovala výročí Velké ruské revoluce.¹⁷⁵ Upozorňovala čtenáře na fakt, že právě Rudá armáda osvobodila Československo. Bez říjnové revoluce by však žádná Rudá armáda na pomoc Československu nepřišla. „*Uvidíte-li tedy, děti, vedle našich presidentů T. G. Masaryka a Dr. E. Beneše obraz Stalina, vedle československé vlajky vlajku sovětskou a zazní-li po naší velebné hymně i slavná hymna sovětská, vězte, že si tím připomínáme a budeme připomínat jedno: že bez Sovětského svazu by nebylo svobodné Československé*

---

¹⁷² † Dr. JAN MASARYK. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1948, 23(14/15), s. 185

¹⁷³ Tamtéž. Jan Masaryk vytvářel pro československý národ jisté pojítko s milovaným prvním prezidentem.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ KVIAL, Bohumír. Výročí velké ruské revoluce. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelské nakladatelství, 1945, 21(2/3), s. 24–25.

republiky, že bez 7. listopadu 1917 by nikdy nebylo ani 5. ani 9. května 1945 a nikdy 28. října 1945. “¹⁷⁶

Revoluce v Rusku tedy byla podle autora nutná nejen proto, aby se ruský lid vymanil z moci šlechty a velkostatkářů, přísluhovačů cara, kteří utlačovali prostý lid i ostatní slovanské národy, ale i pro pozdější vývoj, jenž učinil ze Sovětského svazu osvoboditele. Ač mělo Rusko úrodnou zemi, pracovitý lid, patřilo k nejzaostalejším zemím. Revoluce však, slovy autora článku, přinesla rovnost. Začalo budování Sovětského svazu, který se brzy pozvedl ze své bídy. „*S pýchou a hrdostí ukazoval brzy světu chloubu svého snažení: nejen Dněprostroj, Magnitogorsk a podzemní dráhu v Moskvě, ale četné nové podniky, vzorné kolchozy, moderní školy, dětské sady, krásné knihy, filmy a mnoho jiného. Nakonec však udivil svět v nejstrašnější válce dějin. Přinesl největší oběti, jeho podíl na vítězství nad fašismem je největší.*“¹⁷⁷

Pro zdůraznění potřeby slovanské pospolitosti článek odkazoval na jména významných českých literátů i politiků, jako byli Palacký, Kollár či Šafařík, kteří již v minulosti věřili v soudržnost českého národa s největším ze slovanských národů. A tak by tato spolupráce na základě nových poměrů v osvobozené zemi měla vzkvétat. Důkazem víry společnosti v pospolitost slovanských národů pod ochranou Ruska se stala provolání typu „*kdo nyní napadne jediný slovanský stát, bude mít proti sobě všechny slovanské státy se Sovětským svazem v čele,*“¹⁷⁸ která se objevovala i na stranách *Klasu*.

K říjnové revoluci se vrací článek *Dvě revoluce* v dvojčísle 4/5 23. ročníku, jež vyšlo k příležitosti oslav 28. října a 7. listopadu. Zde redakce poskytla čtenářům nejen stručné shrnutí významu revolucí, ale také navzájem obě revoluce porovnála. Zatímco český národ stál na rozcestí a rozhodoval se, zda setrvat pod vládou Rakouska a Německa, nebo bojovat za svobodu, ruský národ na rozcestí nestál. „*Viděl před sebou jasnou cestu: odrazit útok Germánů, zajistit vítězství Slovanům.*“¹⁷⁹ Avšak dosažení cíle mu znemožňovala nesvoboda, která v carském Rusku panovala. Na porobu byl ruský národ zvyklý, ale důsledky, které přinášelo neúspěšné zapojení Ruska do první světové války, se staly neúnosnými „*A v té chvíli promluvil ruský lid ústy Leninovými: Do revoluce proti vlastním utlačovatelům,*

---

¹⁷⁶ KVIAL, Bohumír. Výročí velké ruské revoluce. *Klas: časopis mladých*. Praha: Ústřední učitelství nakladatelství, 1945, **21**(2/3), s. 25.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ 1946. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelství nakladatelství, 1946, **22**(2), s. 18.

¹⁷⁹ Dvě revoluce. *Klas: časopis mladých*. KOMENIUM, učitelství nakladatelství, 1947, **23**(4/5), s. 37.

za osvobozením lidu! Také tato cesta, plná obětí a krve, skončila šťastným dnem: 7. listopadem 1917. Vláda lidu se stala skutkem, zrodil se Sovětský svaz.“¹⁸⁰

Na článek *Dvě revoluce* navazuje stať *Třicet let Sovětského svazu*¹⁸¹, která opět oslavuje říjnovou revoluci, stejně jako příspěvek Kviala z roku 1945 označuje tehdejší Rusko za jednu z nejzaostalejších zemí. Kritizuje vládu cara, naopak vyzdvihuje úlohu dělnických vůdců Lenina a Stalina. Zde je také poprvé zmiňován výstřel z lodi Aurora, který zahájil revoluci.

Přestože *Klas* otiskoval politicky orientované texty méně než *Český domov*, jako jediný ze zvolených časopisů vydal článek, který se zabýval tvorbou nové československé ústavy¹⁸². V prosinci 1947 vyšla stať *Stalinská ústava*¹⁸³, která vyzdvihovala Stalinskou ústavu¹⁸⁴ jako nejpokrokovější ústavu doby a vyjadřovala naději, že i nová ústava Československé republiky bude stejně progresivní a zajistí, aby měl každý jedinec právo na práci. „K nám už nikdy nenajde cestu bída a nezaměstnanost. I my budeme šťastným státem svobodných lidí.“¹⁸⁵

Odkazuje-li článek na bídu a nezaměstnanost, má na mysli hospodářskou krizi, která sužovala Evropu na začátku třicátých let. Sovětský svaz, u kterého hospodářská krize nepropukla, neboť nebyl závislý na půjčkách ze Spojených států, naopak v době krize nastoupil cestu hospodářského rozvoje, a tak je jeho hospodářský vzestup v článku vnímán jako důkaz, že nová ústava¹⁸⁶ zajistila lidu práci. Svůj podíl na prosperitě Svazu měl mít i sovětský lid, jenž podle textu pracuje horlivě a pro svůj stát.

---

¹⁸⁰ Dvě revoluce. *Klas: časopis mladých*. KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, **23**(4/5), s. 37.

¹⁸¹ Třicet let Sovětského svazu. *Klas: časopis mladých*. KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, **23**(4/5), s. 37.

¹⁸² Znění nové tzv. Ústavy 9. května z roku 1948 vyšlo v *Klasu* v dvojčísle 18/19 23. ročníku.

¹⁸³ Stalinská ústava. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1946, **22**(7), s. 79.

¹⁸⁴ Stať citovala z článku 118 Hlavy X Základního zákona SSSR, jenž praví: „Občané SSSR mají právo na práci, t. j. právo dostat zaměstnání a odměnu za svoji práci podle jejího množství a jakosti. Právo na práci zajišťuje socialistická organizace národního hospodářství, ustavičný vzrůst produktivních sil sovětské společnosti, odstranění hospodářských krisí a odstranění nezaměstnanosti.“ Stalinská ústava. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1946, **22**(7), s. 79.

¹⁸⁵ Stalinská ústava. *Klas: časopis mladých*. Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1946, **22**(7), s. 79.

¹⁸⁶ Stalinská ústava však vyšla až v prosinci 1936, zatímco v Evropě krize vrcholila v letech 1931–1933.

3.3 Radostné mládí

Ačkoli se časopis věnoval politickému a společenskému dění v minimální míře, zdůrazňovány byly hlavně aktuality týkající se křesťanských svátků a svatých, na jeho osudu se nejvíce odráží tísnivá atmosféra přelomu let 1947 a 1948. Po komunistickém nástupu k moci se v časopise projevuje předzvěst jeho konce.

3.3.1 Osobnost T. G. Masaryka

Stejně jako v předchozích dvou periodikách i v *Radostném mládí* vycházely články, jež se věnovaly osobnosti Tomáše G. Masaryka. V průběhu let 1946–1948 bylo otištěno několik článků, které zprostředkovávaly čtenářům Masarykovy myšlenky, nebo se věnovaly zásluhám prezidenta pro národ Čechů a Slováků. Prezidentova dobarvená fotografie vyšla na obálce 13. čísla druhého ročníku k příležitosti jeho nedožitých 97 let. (viz příloha č. 1, fotografie č. 4) Jedná se o jedinou barevnou fotografii zesnulého prezidenta, která na stranách analyzovaných časopisů vyšla. Masaryk je na ní zachycen společně se svými vnuky, kteří zahynuli za druhé světové války.¹⁸⁷

Stejně jako v *Klasu* i v *Radostném mládí* vyšla stať s názvem *Jak pracovat*¹⁸⁸. Zde se však Masaryk zabývá myšlenkou vzdělání. Konkrétně se věnuje otázkám: Jak číst? Co číst? Tvrdí, že podle čtení poznáme člověka. Neboť číst by se mělo pozorně a hlavně i mezi řádky. Knihu Masaryk vnímá jako odraz duše člověka, jako nejlepšího přítele. Skrze knihy je národ spojen s dušemi jiných národů. Důraz také klade na sebevzdělání každého, zvláště v malém československém státě. „*Malý národ se nemůže měřit s velkým, ale právě proto musíme o to usilovat, aby naše vzdělání všeobecné, čím světovější, bylo zároveň tím národnější, t. j. pochopením pravého ducha českého i naší historie.*“¹⁸⁹

Prostřednictvím Masarykových slov vede článek čtenáře k uvědomění si důležitosti sebevzdělání skrze knihy. Jedinec by si měl umět vybrat knihu, která naplní jeho duši. Knihu, která mu rozšíří obzory. Každý, i ten nejchudší, ať si vytváří vlastní knihovnu.

K příležitosti nedožitých 97. narozenin prvního československého prezidenta vyšel také ve 13. čísle třetího ročníku příspěvek s názvem *T. G. Masaryk: První kovář*

---

¹⁸⁷ Stejně jako v případě smrti Jana Masaryka i smrt Masarykových vnuků, zvláště mladšího Herberta, vyvolává řadu otázek.

¹⁸⁸ Jak pracovat. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1947, 2(12), s. 193. Na rozdíl od *Klasu* v nadpisu článku chybí spojení *pro národ*.

¹⁸⁹ Tamtéž.

v republice¹⁹⁰, jenž čtenářům přibližuje osobnost prezidenta. Autor článku zde vypráví, že byl součástí delegace žáků všech škol, kteří měli možnost popřát prezidentu republiky k výročí 28. října. S úctou hovoří o události na hradním nádvoří. Projev¹⁹¹, který tehdy prezident pronesl mládeži a jenž byl žákům darován v tištěné formě, si dal MP zarámovat pod sklo a pověsit na stěnu. O Masarykovi hovoří jako o tatíčkovi Masarykovi¹⁹², který pocházel z lidu a učil se kovářskému řemeslu. „*Je to čest pro černé kovářské řemeslo, že z něj vyšel president. President Masaryk se učil poctivé řemeslo, učil se dělat poctivou práci, a proto vždy jako dobrý mistr připomínal, že ať je člověk kdekoliv, ať dělá cokoliv, pak musí pracovat pořádně a poctivě.*“¹⁹³

Radostné mládí mělo jako křesťanský časopis i výchovný ráz, proto byl Masaryk dáván dětem za příklad poctivého člověka, který žil v duchu křesťanských tradic. I poslední věty článku sloužily k zdůraznění jeho pevného charakteru a přinášely čtenáři poselství. „*Nebát se a nekrást, to bylo Masarykovo heslo. Vezměte si je k srdci, protože jsou to slova, která žhnou žárem pravdy, jako výheň kovářské pece v Čejči, u níž stával chlapec, o němž tehdy ještě nikdo nemohl ni tušit, že ten umouněný kovářský učedník bude jednou prvním občanem státu.*“¹⁹⁴

Ve 13. čísle třetího ročníku vyšel i oddíl *Myšlenky T. G. Masaryka*, v němž byly citovány některé Masarykovy názory, řada z nich byla použita ve výše zmiňovaných článcích v *Klasu* či v *Českém domově*. Oddíl v čísle nahradil citace svatých či slavných osobností, které příležitostně redakce na stranách časopisu otiskovala a jež měly poučný charakter.¹⁹⁵ Vydané citáty Masaryka měly být nejen odkazem moudrého muže, ale měly se stát i prostředkem k výchově čtenáře. „*My musíme mít pořád na mysli, že jsme malý národ v nepříznivém postavení zeměpisném. Prakticky nám to ukládá, abychom se měli víc k světu,*

---

¹⁹⁰ M. P. T. G. Masaryk: První kovář v republice. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1948, 3(13), s. 193.

¹⁹¹ Část projevu je citována na s. 48.

¹⁹² Zde se poprvé v analyzovaných článcích objevuje tato přezdívka prvního prezidenta.

¹⁹³ M. P. T. G. Masaryk: První kovář v republice. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1948, 3(13), s. 193.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ V šestém čísle druhého ročníku nalezneme citát Maxima Gorkého „*Žij v stálém nadšení, zaujat jsa pro cokoliv nedostupného... Člověku přibývá vzrůstu od toho, že se pne vzhůru.*“ Maxim Gorkij. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1946, 2(6), s. 82.

*víc myslili, víc dokázali nežli ti druzí, čili podle Palackého: Každý uvědomělý Čech a Slovák musí udělat třikrát tolik, co členové národů velikých a výhodněji položených.*¹⁹⁶

3.3.2 Osobnost Edvarda Beneše

Na rozdíl od předchozích dvou časopisů, zvláště pak *Klasu*, není osobě prezidenta Edvarda Beneše věnována přílišná pozornost. Na analyzovaných stranách *Radostného mládí*, vyšly pouze dva články, jež se věnovaly Edvardu Benešovi.¹⁹⁷ První příspěvek byl otištěn v roce 1947 k příležitosti prezidentových narozenin. Druhý článek vyšel v říjnu 1948 a oznamuje úmrtí Edvarda Beneše, k této smutné příležitosti byla otištěna jediná portrétová fotografie Edvarda Beneše na stranách periodika, a to konkrétně na titulní straně dvojčísla 3/4. (viz příloha č. 1, fotografie č. 5)

Důvodem, proč v *Radostném mládí* vyšly pouze dva články, může být odmlka ve vydávání periodika, která nastala po tisku 14. čísla třetího ročníku na jaře 1948. V květnu časopis nevycházel, a tudíž nemohlo být čtenářům připomenuto výročí narozenin prezidenta.

Příspěvek, který vyšel k příležitosti narozenin Edvarda Beneše, pojímá osobnost Edvarda Beneše netradičně. Namísto dat o životě prezidenta si mohly děti přečíst krátkou povídku z jeho života, která vyšla v knize Hany Klenkové¹⁹⁸ *Náš prezident*¹⁹⁹. Příběh vypráví o muži, jenž se vydal na procházku do pražské Šárky. Tam spatřil pár, muže a ženu. Muž s radostí přeskakoval bílé silniční patníky. Žena jej s veselým smíchem pozorovala a sbírala ze silnice jeho spadlý klobouk. Muž dění pozoroval s lehkou závistí, neboť i on by chtěl umět takto bezstarostně přeskakovat patníky. Dříve, než se otočil a změnil směr své cesty, si povšiml, kdo oním párem je. Poznal ve šťastné dvojici prezidenta Edvarda Beneše a jeho manželku Hanu. O tom, co onoho dne muž zažil, později v poklidu přemýšlel. „*Tak tohle je Dr. Beneš? Tohle je velký pán, který prý neudělá ani krok bez auta? A jak si tu jde po našem a jak se chlapecky baví. Člověk, který si umí takhle hrát, nemůže být špatný. Kdybych mohl, šel bych k němu a řekl bych mu: Mnohému jste mne v této chvíli naučil, pane*

---

¹⁹⁶ Myšlenky T. G. Masaryka. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1948, 3(13), s. 201.

¹⁹⁷ Nepřímo k prezidentu Benešovi odkazuje ukázka z připravované knihy Františka Klátily *Beneš zblízka*, která byla otištěna na titulní straně prvního čísla prvního ročníku *Radostného mládí* 15. března 1946.

¹⁹⁸ Česká prozaička a autorka literatury pro mládež Hana Klenková (Klenková-Benešová) byla neteří Edvarda Beneše.

¹⁹⁹ Kniha vyšla s podtitulem *Listy o životě doktora Edvarda Beneše* v roce 1947 v nakladatelství Melantrich.

presidente. Umíte se tak pěkně a chlapecky prostě radovat. To je velké umění. A mohou jej umět jen dobří lidé.“²⁰⁰

Myšlenky svědka radostného jednání prezidenta nastavily zrcadlo myšlenkám mladých čtenářů. Kdo z nich by si v oné době, nebýt povídky, představil elegantního Edvarda Beneše jinak než jako vážného muže? Příběh dobový ideál, prezidenta Beneše, přibližuje dětem. Z nedosažitelné osobnosti se stává prostý člověk, který se rád těší z drobností, jako je přeskakování patníků.

Doslov povídky vybízí čtenáře k tomu, aby zapomněli na zlobu a malichernosti, kterými si lidé zbytečně kazí život. Po vzoru prezidenta by se měli smát a užívat si každodenních radostí.

Dvojčíslo 3/4 čtvrtého ročníku, které vyšlo 1. října roku 1948, přineslo oznámení o úmrtí bývalého prezidenta. Jedná se o nejrozsáhlejší text, který na stranách analyzovaných časopisů při této příležitosti vyšel.²⁰¹

„Druhý prezident Čs. republiky Dr Edvard Beneš zemřel v pátek 3. září 1948 o 18.10 hod. ve svém sídle v Sezimově Ústí. Celý svět byl naplněn smutkem a soucitem nad jeho předčasnou smrtí. Dr Edvard Beneš zemřel ve věku, kdy jeho učitel a předchůdce T. G. Masaryk teprve začínal svůj velký boj za samostatnost národa. (...) Světový tisk věnoval smrti Dr Beneše dlouhé posmrtné úvahy a jednomyslně ho uznal za nejvýraznějšího státníka v období mezi oběma světovými válkami. My pak želíme jeho smrti tím více, že s ním odešel nám muž, který spolu s T. G. Masarykem dovršil základy naší obnovené samostatnosti, které po dlouhá léta před nimi kladla celá pokolení vlastenců.“²⁰²

Za jednu z příčin náhlého skonu prezidenta považuje redakce periodika úmornou pracovitost Beneše, neboť veškeré své síly obětoval pro svůj národ, pro jeho svobodu, rozvoj. Zdůrazňuje Benešovu víru v Boha a v nesmrtelnost lidské duše. Právě tato víra jej měla podle článku uchránit před cynismem či úplným zhroucením po mnichovských událostech.

---

²⁰⁰ 28. května – narozeniny Dr Edvarda Beneše. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1947, 2(18), s. 287.

²⁰¹ Připomínáme, že v *Českém domově* vyšlo stručné oznámení o smrti Edvarda Beneše. *Klas* již v dané době nevycházel.

²⁰² *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 4(3/4), s. 18.

3.3.3 Válka a svoboda

Články, které by cíleně reflektovaly válečné dění let 1939–1945, v časopise *Radostné mládí* nevyšly. Avšak ve druhém čísle druhého ročníku byla otištěna krátká povídka, jejíž děj se odehrává na pozadí osvobozovacích bojů v Praze. Příběh vypráví o hrdinství dvou mužů, kteří se po letech setkávají. Jeden z nich jménem František je těžce raněný, neboť bojoval proti Němcům na barikádách a nyní byl odnesen do podloubí domu, aby zde vyčkal na lékařskou pomoc. Zde jej také míjí jeho přítel, který ho v prvním okamžiku nepoznává. V posledních chvílích života mu František předává automatický samopal se slovy: „*Tady vem, potřebují tě, já jsem vyřizen, nemohu.*“²⁰³ V té chvíli Františkův druh poznává, že se v muži na začátku války mýlil, když mu vyčítal „*národní nespolehlivost a vlašnost*“²⁰⁴. Skrze povídku o dvou hrdinných mužích je čtenářům zprostředkováno poselství. Lidé by neměli odsuzovat jednání ostatních, aniž by znali jejich pohnutky. Ne vždy je vše takové, jaké se zdá být.

V březnu 1946 vyšel na stranách *Radostného mládí* článek, který dětem připomínal události 15. března 1939. Název příspěvku *15. březen*²⁰⁵ je doprovázen ilustrací hákového kříže, jehož střed tvoří lebka umrlce. Příchod německých vojsk autor vnímá jako násilný akt, kterému vzdorovala nejen země, ale i příroda. „*Hustě sněžilo. Noc předtím byla bouřlivá – a zdálo se, jako by všichni světci, celá země i příroda odporovali tomuto násilí.*“²⁰⁶ A tak se v zemi, která zůstala téměř celým světem opuštěna, rozpínali cizinci. Z oken pražského hradu, sídla českých králů a prvních dvou prezidentů, zároveň pýchy národa, se Hitler díval na podrobenou zemi.

„*Od toho dne nastala Kalvarie*²⁰⁷ našeho národa. Nejlepší synové a dcery byli zavírání, mučení a střílení. Ale národ jako zázrakem se sjednotil a začal mlčenlivě, ale s největším úsilím odporovat. Marně se Němci pokoušeli národ rozdělit, marně se snažili národu zošklivit přední muže národa.“²⁰⁸ Článek líčí národ jako pospolité společenství, v jehož řadách se objevovalo jen minimum zrádců a zbabělců. I přes postihy, které byly na český lid uvaleny (zavírání vysokých škol, odvod do dolů, pracovních a koncentračních táborů), neztrácelo obyvatelstvo víru a naději v porážku nepřítele. Odpor kladli kněží,

²⁰³ M. Š. Shledání. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1946, 2(2), s. 18.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ M. J. 15. březen. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1946, 2(14), s. 211–212.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 211.

²⁰⁷ Kalvárie, či hora Golgota, v přeneseném významu se jedná o označení utrpení.

²⁰⁸ Tamtéž.

vzdělání i prostí lidé. Učitelé i přes přísné zákazy vedli děti k pravdě. Ve dnech osvobození opět národ hrdě stál a bojoval o vítězství.

Nezlomnost národa má, podle článku, svůj původ v soudržnosti obyvatelstva, v jeho píli a práci, v odhodlání neustoupit a nezradit své morální zásady, své tradice. V době války se nejvíce projevila víra ve spravedlnost, jež se projevovala nesobečností a obětavostí lidí, kteří si navzájem podávali pomocnou ruku, s odvahou porušovali vyhlášky a nařízení, jen proto, aby ochránili životy druhých.

Na 15. březen by se mělo vzpomínat „*proto, abychom nezapomněli, že prospěch rodiny je víc než prospěch jednotlivce, prospěch národa více než zájmy vlastní, sobecké. (...) I v míru, pracují-li všichni obětavě a s láskou, vzájemným pochopením, je-li všechno naše konání podloženo mravností, obětavostí úctou jednoho k druhému, vždy je naděje, že tato loď²⁰⁹ se zachrání a to i ve chvíli, když se zdá, že je příliš zle. A mír není nic jiného, nežli změněná forma boje. Národ i v míru a v klidu potřebuje obětavosti, pracovitosti, odvahy, hrdinství, poněvadž by jinak stejně i bez války zahynul. Proto nezapomínejme na 15. březen!*“²¹⁰ Události 15. března a následujících let článek tedy vnímá jako okamžiky, které posílily národ, a je třeba dbát na to, aby pospolitost lidu fungovala i během let míru.

3.3.4 Předzvěst konce

V prosincovém čísle třetího ročníku v době, kdy se přiostrňovala politická situace, vyšel na první pohled nenápadný desetiřádkový úryvek ze *Zápisků* Josefa Jungmanna, který pojednával o svobodě a rovnosti. Všichni lidé jsou si rovni rodem i ve smrti a měli by si být rovni i ve své mravnosti. S rovností přichází i svoboda. Svoboda, která činí to, „*co nikomu na újmu, co zákonům přírodním, božským i rozumným lidským přiměřeno.*“²¹¹ Svobodný člověk je ten, který koná dobro a nenechá se zotročit ctižádostivostí. Měl by být moudrý a ctnostný.

Z dnešního pohledu se můžeme domnívat, zda byly myšlenky Jungmanna otištěny jako možné varování před zneužitím svobody. Jungmann své *Zápisky* psal v roce 1845, tedy v době, kdy v českých zemích panovala nerovnost a nesvoboda. Po roce 1945 získalo Československo opět samostatnost na Třetí říši. Je tedy třeba si svobody a rovnosti vážít

---

²⁰⁹ Lodí je myšlen národ.

²¹⁰ 15. březen. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1946, 2(14), s. 212.

²¹¹ SVOBODA a ROVNOST. *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1947, 3(7), s. 107.

a hájit ji. Pokud nahlížíme na prosincový příspěvek jako na skryté vyjádření se k politickému dění, jedná se o jediný článek, který by situaci reflektoval.

V průběhu čtvrtého ročníku nenalzáme na stranách *Radostného mládí* náznak jeho budoucího konce. Ba právě naopak, několikrát bylo v ročníku otištěno oznámení, v němž se redakce vyjadřovala k navýšení počtu přihlášek do ročníkové velké pracovní soutěže ve skládání papírového modelu lodi. Redakce kvůli zvýšenému zájmu prodlužovala soutěž do konce února 1948.²¹² Taktéž veškeré změny, které se týkaly hlavně románů na pokračování, redakce čtenářům oznamovala.²¹³ Překvapující pro čtenáře muselo být náhlé ukončení vydávání *Radostného mládí*, které nastalo po dubnu 1948. Časopis se na dva měsíce odmlčel. Obnoveného tisku se periodikum dočkalo až v červnu 1948. Vzhled nových čísel ničím nepřipomínal předchozí náklady. Pryč byla pestrobarevná obálka a kvalitní pevný papír. Tenký sešitek čísla 15/20 v ceně 3 Kčs měl na titulní straně otištěnou nápodobu poštovní známky s Karlem IV., jež vyšla k příležitosti výročí založení Univerzity Karlovy v roce 1348.

Na první straně čísla nalzáme vyjádření redakce ke změnám, které nastaly. „*Milý čtenáři! Společnost ATLAS nám náhle oznámila, že není již schopna plnit své závazky jako nakladatelka Radostného mládí. Chceme zmenšit škody, které vznikly čtenářům. Proto a v zájmu nerušeného vydávání Radostného mládí odhodlali jsme se přinést obět, doplatili jsme částku nezbytnou k vydávání časopisu a vydáváme tedy aspoň dva sešity na ukončení ročníku. (...) Dá-li Pán Bůh, počneme od 1. září 1948 vydávat další ročník Radostného mládí sami, za redakce Jaroslava Janoucha s redakčním kruhem, což je zárukou, že Radostné mládí bude prodchnuto opravdu duchem katolickým*“²¹⁴ Postupná likvidace katolického tisku již byla zahájena. Periodikum úspěšně odolávalo do prosince 1948, kdy vyšlo poslední číslo, a časopis byl zrušen.

---

²¹² Soutěž byla vyhlášena na poslední straně prvního čísla třetího ročníku. Celková hodnota výher činila 31 000 Kčs. Vítěz soutěže mohl získat 5 000 Kčs. Vypracování lodičky měl schválit kněz či učitel náboženství. Nebylo třeba, aby děti papírové modely do redakce posílaly. Stačilo, když do redakce zaslaly potvrzení, že lodičku zhotovily. Toto potvrzení muselo být podepsáno knězem. Do slosování o výhry se zařadily kupóny těch, kteří zaslali své potvrzení.

²¹³ Například v devátém čísle třetího ročníku vyšlo oznámení redakce: „*V dnešním čísle není z technických důvodů román na pokračování, který bude zase otiskován v příštím čísle a v některém z dalších vám bude vynahrazeno pokračování z tohoto čísla.*“ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Atlas, 1948, 3(9), s. 141.

²¹⁴ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 3(15/20), první strana čísla.

Obnovené červnové číslo obsahovalo kromě vyjádření redakce oblíbené komiksové zpracování Zlatého ostrova (znám spíše jako Ostrov pokladů) spisovatele Roberta Louise Stevensona, které vycházelo v průběhu celého ročníku.

V tenkém sešitku 21. čísla nacházíme kromě Zlatého ostrova také článek o volbě nového prezidenta Klementa Gottwalda. K této příležitosti byl otištěn projev předsedy Národního shromáždění doktora práv Oldřicha Johna²¹⁵, který pronesl v den volby 14. června 1948. Hovoří zde o významu Tomáše G. Masaryka, prezidenta Osvoboditele, jehož lid zvolil, neboť bojoval za národní a státní svobodu Čechů a Slováků. Roli prezidenta Edvarda Beneše, Budovatele, vnímá John jako ochránce státní samostatnosti. Avšak Klement Gottwald je prezidentem pro současný lid, zemi a dobu. Dělník, který „v čele dělnické třídy a s ní sjednotil všechny pracující lid Československa ve městech i na vesnicích, a který spojil Čechy a Slováky navždy v jediném státě. (...) V čele všech pracujících našeho státu vybuduje spravedlivou socialistickou republiku Československa.“²¹⁶ Redakce se k volbě Klementa Gottwalda více nevyjadřuje.

K článku byla na protilehlou stranu otištěna stylisticky a jazykově upravená verze *Modlitby za vlast* Václava Beneše Třebízského. Vydání této modlitby můžeme vnímat jako projev pocitu nejistoty, který redakce pociťovala. Přichází nová doba, nová republika.

„Neopouštěj, Hospodine, národ ten, jehož krev je krví naší a jehož srdce tlukot je i našich srdcí tlukotem, chraň jej, střež a opatruj, zachovej ho před veškerým zlem a před každou zhoubou. Dej, aby v něm nikdy nevznikly domácí rŕŕznice a nesváry, chraň jej před zlými úklady nepřátel a popřej, aby jedině ve svornosti, lásce bratrské a v dokonalém míru hledal a našel své blaho. Vznitiž v srdcích našich, v srdcích celého národa pravou, ryzí lásku k vlasti: nechť všichni milujeme svou rodnou zemi jako svou matičku, roditelku, a hotovi jsme v každém okamžiku svou sílu, ducha svého a svůj rozum zcela zasvětit její službě.“²¹⁷

Od září 1948 vychází *Radostné mládí* jako dvojčíslo vždy prvního v měsíci. Svým skromným vzhledem navazuje na poslední dvě dvojčísla předcházejícího ročníku, papír je tenký, nekvalitní. Redakce se snažila nahradit chybějící pestrobarevnost předchozích ročníků červeně tištěnými nadpisy příspěvků. Za zajímavý považujeme i fakt, že jediné

²¹⁵ Oldřich John byl právník a politik. Jako bývalý starosta Prostějova a významný občan byl v září 1939 zatčen. Válku prožil v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald. Po skončení války do roku 1948 byl členem Československé sociálně demokratické strany. Po jejím sloučení s Komunistickou stranou v červnu 1948 se stal významným komunistickým funkcionářem.

²¹⁶ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 3(21), chybí číslo strany.

²¹⁷ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 3(21), chybí číslo strany.

barevné titulní strany²¹⁸ zobrazovaly svaté, k nimž byla přidružena krátká modlitba. V září vyšel na titulní straně dvojčísla 1/2 kreslený obrázek sv. Václava s úryvkem z modlitby k sv. Václavovi „*Nedej zahynouti*“²¹⁹. V prosincovém dvojčíslu 7/8 bylo otištěno kreslené vyobrazení Panny Marie s modlitbou „*Ó Maria bez hříchu počatá pros za nás, kteří k tobě utíkáme*.“²²⁰ Zatímco výzva v prvním dvojčíslu nese ještě naději, v prosincové modlitbě již dochází ke změně. Zde je již nutné hledat ochranu světce před nadcházejícím dnem.

Prohlášení o ceně a podobě časopisu uveřejnila redakce v zářijovém dvojčíslu. Slibuje v něm poskytování nejlepšího počtení. Vyzývá čtenáře k psaní připomínek. Slibuje, že společně s nakladatelstvím vyhoví dobrým podnětům v okamžiku, kdy bude mít dostatek papíru. „*Prozatím byl nám přiděl papíru podstatně snížen, takže možná budeme moci vydávati měsíčně zpravidla jen dvojčíslu o 16 stranách a za 3 Kčs. Ale i naše nouze o papír s pomocí Boží pomine a tak ne všechna Vaše přání dříve či později dojde a ponese své ovoce. (...) Jakmile nám bude přidělen dostatek papíru zvětšíme počet stran a obsah*.“²²¹

Navýšení počtu stran se čtenáři již nedočkali. Avšak na jejich četné žádosti o znovuoobnovení kreslených obrazů ze života svatých zareagovala redakce přidáním jednostranného černobílého komiksu²²² o životě sv. Václava, který poprvé vyšel v říjnovém dvojčíslu 3/4. (viz příloha č. 3, obrázek č. 4) Jednoduchou formu zpracování sledu obrázků komentovala redakce slovy: „*Kreslila jej mladá umělkyně opravdu novým slohem, vyrůstajícím však z prastarého podání křesťanského umění. Odchylujeme se od běžných, vyšlapaných cestiček falešného kýče a strojeného braku*.“²²³ Zároveň však také dodává, že je nakloněna připomínkám ze stran čtenářů a jejich návrhům, jak nové obrazy vylepšit, neboť komiks přeci jen vychází na jejich přání. Změny v uměleckém pojetí života sv. Václava nenastaly. Příběh zůstal nedokončený.

---

²¹⁸ Opět se jednalo pouze o různé odstíny červené barvy.

²¹⁹ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 4(1/2), titulní strana.

²²⁰ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 4(7/8), titulní strana.

²²¹ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 4(1/2), s. 3.

²²² Jediný barevný (červeno-černo-bílý) komiks s názvem *Kašpárek s se svými kamarády Pipínka vzali si do parády* vyšel na poslední straně prosincového dvojčísla. Text napsal Karel Vinohradský.

²²³ *Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí*. Praha: Svatováclavská liga, 1948, 4(3/4), s. 29.

Závěr

Cílem práce byla analýza a interpretace článků ze stránek vybraných časopisů pro děti a mládež, které vycházely v letech 1945–1948. Obdobím a společensko-politickým děním, v němž časopisy vycházely, jsme se zabývali v první kapitole práce. Zaměřovali jsme se na vzestup Komunistické strany Československa a její politickou strategii, která vedla k úspěšným volbám v květnu 1948. Oporou nám byly četné odborné publikace.

Ve druhé části práce jsme se věnovali obecné charakteristice vybraných časopisů, měsíčníku *Český domov*, čtrnáctideníku *Klas: časopis mladých* a čtrnáctideníku *Radostné mládí*. U periodik jsme se orientovali hlavně na případnou změnu názvu, tou si prošel *Český domov*, na periodicitu, na obsah a grafickou úpravu. Zjistili jsme, že všechny analyzované časopisy do svých čísel zařadily sekci, která se věnovala křížovkám a hádankám. Každé periodikum mělo svou charakteristickou grafickou úpravu. Největším počtem doprovodného obrazového materiálu disponoval *Český domov*, naopak nejbarevnějším zpracováním obálek čísel se mohly do ročníku 1947–1948 pyšnit *Klas* a *Radostné mládí*. Následně přestal *Klas* vycházet a *Radostné mládí* bylo nuceno kvůli nedostatku papíru a tiskařského materiálu svůj vzhled upravit.

V hlavní části diplomové práce jsme se zabývali analýzou článků. Zjistili jsme, že ve zpracování témat se periodika navzájem lišila, což bylo dáno i jejich rozdílným zaměřením. Nejvíce se levicový příklon redakce projevoval v *Českém domově* a nejméně v katolickém *Radostném mládí*, na jehož stranách dokonce nevyšel ani jeden článek, který by se věnoval Sovětskému svazu. Ten byl naopak v *Klasu* a *Českém domově* glorifikován a vnímán jako velký slovanský bratr československého národa, jenž mu poskytne ochranu a nezradí jej. Josif Vissarionovič Stalin se stával příkladem silného vůdce, který dbá o svůj národ i další slovanské národy.

Nejčastějšími tématy, která se v časopisech objevovala, byla osobnost Tomáše G. Masaryka, v menší míře osobnost prezidenta Edvarda Beneše a válka. Při analyzování článků jsme zjistili, že jediný *Český domov* vydal přehled v datech nejen k osobnosti prvního prezidenta Československé republiky, ale i k vývoji druhé světové války. Masaryk byl ve všech periodikách vnímán jako moudrý muž, který bojoval za svobodu Čechů a Slováků. Skrze historky z jeho života jej dětských čtenářům přibližovaly *Klas* a *Radostné mládí*. Na jejich pojetí osobnosti Tomáše G. Masaryka nahlížíme jako na snahu „polidštit“ tento republikový ideál. Naopak k osobnosti Edvarda Beneše nebyla upírána taková pozornost, jaká

by se dala očekávat. Nejméně se prezidentu věnoval *Český domov*. Za zajímavý považujeme způsob, jakým toto periodikum zpravilo své čtenáře o smrti druhého prezidenta. Velmi stručné vyjádření o skonu Edvarda Beneše v říjnovém čísle vnímáme jako projev příklonu časopisu ke komunistické ideologii. Za nepravděpodobný pokládáme i fakt, že by se redakce o úmrtí bývalého prezidenta dozvěděla až v době, kdy šlo říjnové číslo do tisku.

Při analýze článků s tematikou války jsme se setkali s trojím typem zpracování. Převažovalo faktografické pojetí, v němž byly líčeny útrapy českého národa, statečnost vojáků i civilistů, osvobození Rudou armádou. S beletristickým přístupem k námětu více pracoval *Klas*, na jehož stranách jsme našli i dobové vtipy o poražených nacistech. A právě tyto vtipy, které odrážely pocity euforie, jež přinesla porážka Německa a osvobození Československa, považujeme za osobitý projev dobových postojů k ožehavému tématu nacistické okupace a války.

Společenské i politické pojetí soudržnosti národa se nejvíce projevovalo ve výzvách, které časopisy otiskly. I mládež se měla podílet na budování nového státu a mohla tak činit pomocí sbírky materiálu, jak vyzývalo *Radostné mládí*, či se fyzicky zapojit do práce, k čemuž naopak pobízel své čtenáře *Český domov*, popřípadě zlepšit ve škole svůj prospěch, po vzoru žáků z povídky v *Klasu*. Nikdo tedy nesměl zůstat nečinným.

Na základě provedené analýzy článků můžeme prohlásit, že nejvíce ve svých příspěvcích reflektoval politické a společenské dění *Český domov*. Nástup Komunistické strany Československa k moci a její následná nařízení, jež se vztahovala k tisku, se nejvíce projevily na osudu katolického čtrnáctideníku *Radostné mládí*. Z periodika, které nabízelo svým čtenářům na kvalitním papíru různorodou kvalitní četbu, soutěže, barevné obrázky ze života svatých, se stal okleštěný tenký sešitek z nekvalitního papíru. I přes nedostatek papíru se však redakce snažila své čtenáře do posledního čísla potěšit.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Literatura

- BYSTROV, Vladimír. *Svobodná nesvoboda. Některé příklady postupující komunizace a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006. 131 s. ISBN 80-903757-0-7
- CUHRA, Jaroslav a kol. *České země v evropských dějinách*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 358 s. ISBN 80-7185-794-7
- ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X
- DOKOUPIL, Blahoslav a kol. *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945–2000*. 1. vyd. Brno: Host, 2002. 334 s. ISBN 80-7291-041-4
- GOTTWALD, Klement. *Výbor z díla*. 2. 1. vyd. Praha, 1971.
- JANOUSĚK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989, 1. 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 431 s. ISBN 978-80-200-1527-3
- KAPLAN, Karel. *Pravda o Československu 1945–1948*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 245 s. ISBN 80-7038-193-0
- KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. 447 s. Archiv; Sv. 68. ISBN 80-204-0145-8.
- KOCIAN, Jiří. *Československá strana národně socialistická v letech 1945–1948: organizace, program, politika*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 262 s. ISBN 80-7239-138-0.
- KOCIAN, Jiří, KOKOŠKA, Stanislav & KOKOŠKOVÁ, Zuzana. *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody: sborník z konference k 60. výročí konce druhé světové války*. Praha: Národní archiv, 2005. 419 s. ISBN 80-86712-32-X.
- SUM, Antonín et al. *Jan Masaryk: (úvahy o jeho smrti)*. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2005. 495 s. ISBN 80-86621-10-3.
- ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850–1989)*. 1. vyd. Praha: Karolinum – Národní muzeum, 2014. 707 s. ISBN 978-80-246-2478-5

VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 426 s. Česká historie; sv. 17. ISBN 978-80-7106-941-6.

Prameny

BÍLEK, Bohumil. Běda uhlí! *Dnešek*. Praha: Melantrich, 28. 8. 1947, s. 333.

J. M. P. O dobrý časopis pro mládež 10 – 14 letou. *Štěpnice*. Praha: Práce, 1946, 1(5), s. 169–172.

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1945–1946.

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1946–1947.

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1947–1948.

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1948.

Klas: časopis mladých. Praha: Ústřední učitelství, 1945–1946.

Klas: časopis mladých. Praha: KOMENIUM, učitelství, 1946–1947.

Klas: časopis mladých. Praha: KOMENIUM, učitelství, 1947–1948.

KOPECKÝ, Václav. K výstavě „Krásné české knihy pro mládež. *Štěpnice*. Praha: Práce, 1946, 1(1), s. 1–4.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Atlas, 1946.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Atlas, 1946–1947.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Atlas, 1947–1948.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Svatováclavská liga, 1948.

Zvláštní vydání. *Rudé právo. Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: ÚV KSČ, 27. 5. 1946, titulní strana.

Internetové zdroje

www.nkp.cz – databáze Národní knihovny České republiky

www.slovníkceskeliteratury.cz – Slovník české literatury po roce 1945

Zdroje příloh

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1945, **2(1)**, titulní strana.

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1946, **2(7)**, titulní strana.

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1946, **2(7)**, s. 104–105.

Český domov: vlastivědný časopis pro mládež. Praha: Státní nakladatelství, 1946, **2(8/9)**, titulní strana.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Atlas, 1947, **2(13)**, titulní strana.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Svatováclavská liga, 1948, **4(3/4)**, titulní strana.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Svatováclavská liga, 1948, **3(15/20)**, titulní strana.

Radostné mládí: čtrnáctideník katolických dětí. Praha: Svatováclavská liga, 1948, **4(3/4)**, s. 31.

Soutěž o odznak. *Klas: časopis mladých.* Praha: KOMENIUM, učitelské nakladatelství, 1947, **22(3)**, zadní strana obálky.

To nám udělali Němci! *Český domov: vlastivědný časopis pro mládež.* Praha: Státní nakladatelství, 1945, **2(4)**, s. 55.

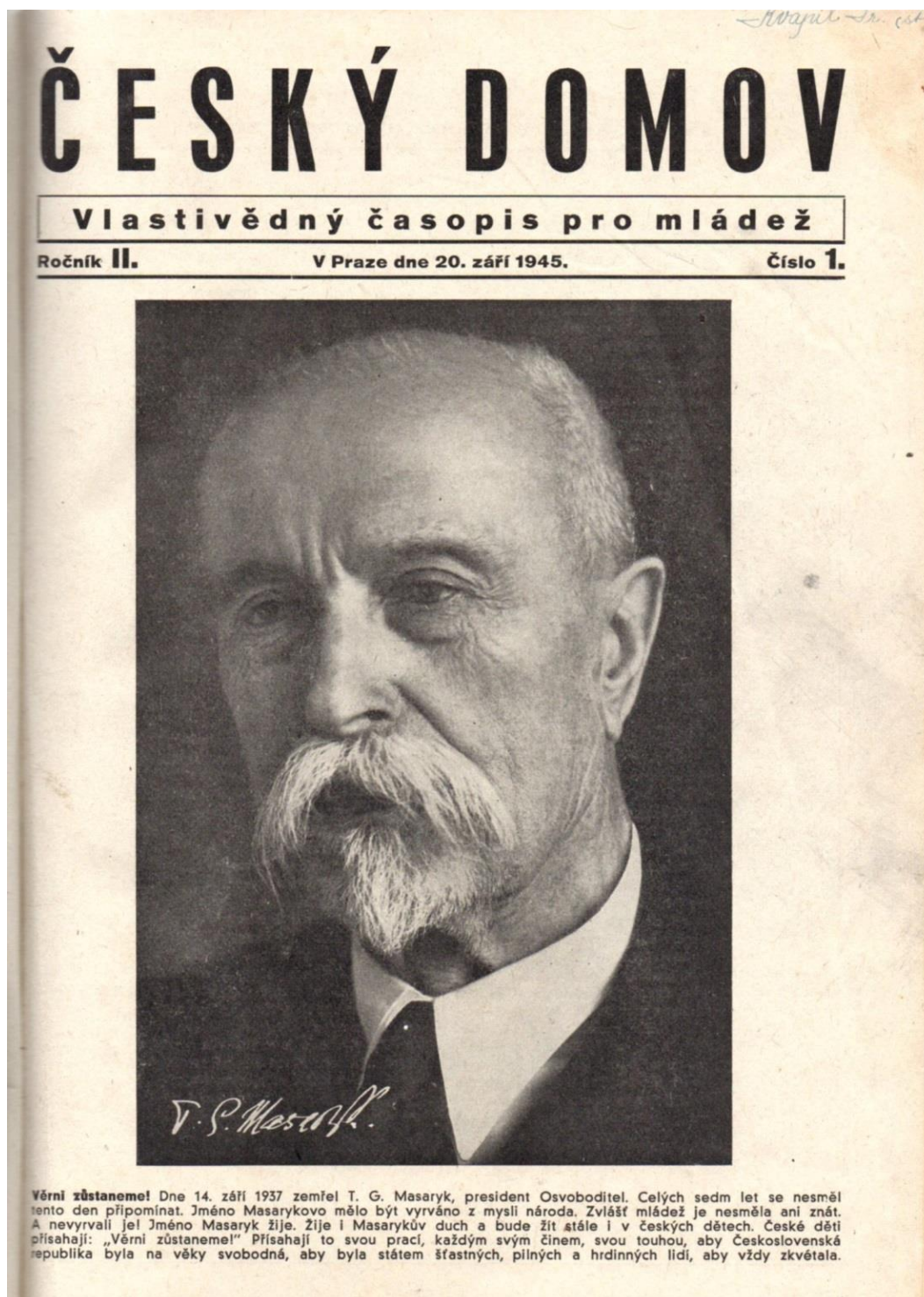
Seznam příloh

Příloha č. 1 Fotografie prezidentů na titulních stranách periodik *Český domov*, *Radostné mládí*

Příloha č. 2 Kreslená mapa Masarykových cest

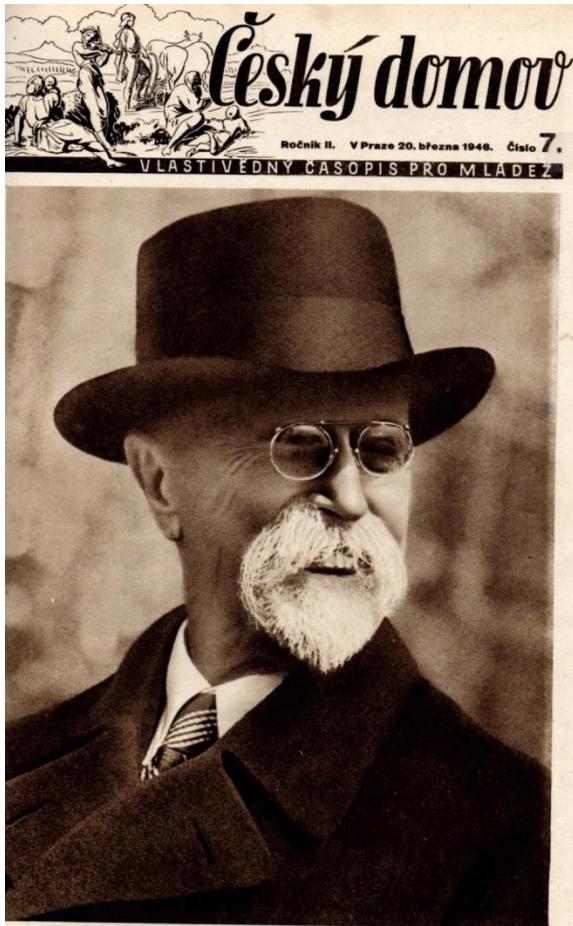
Příloha č. 3 Doprovodný obrazový materiál časopisů

Příloha č. 1 – Fotografie prezidentů na titulních stranách periodik *Český domov*, *Radostné mládí*

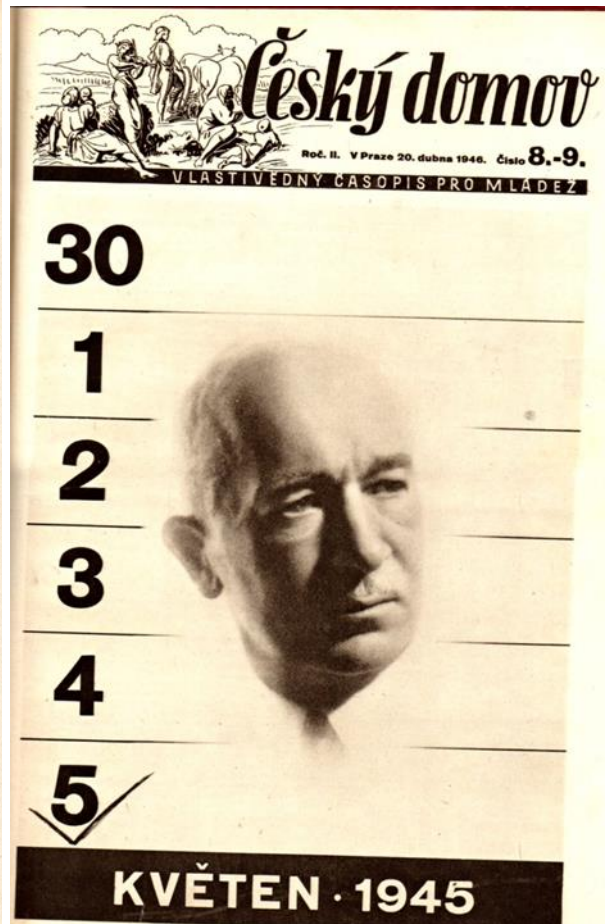

Fotografie č. 1: Tomáš Garrigue Masaryk na titulní straně zářijového čísla Českého domova 1945.

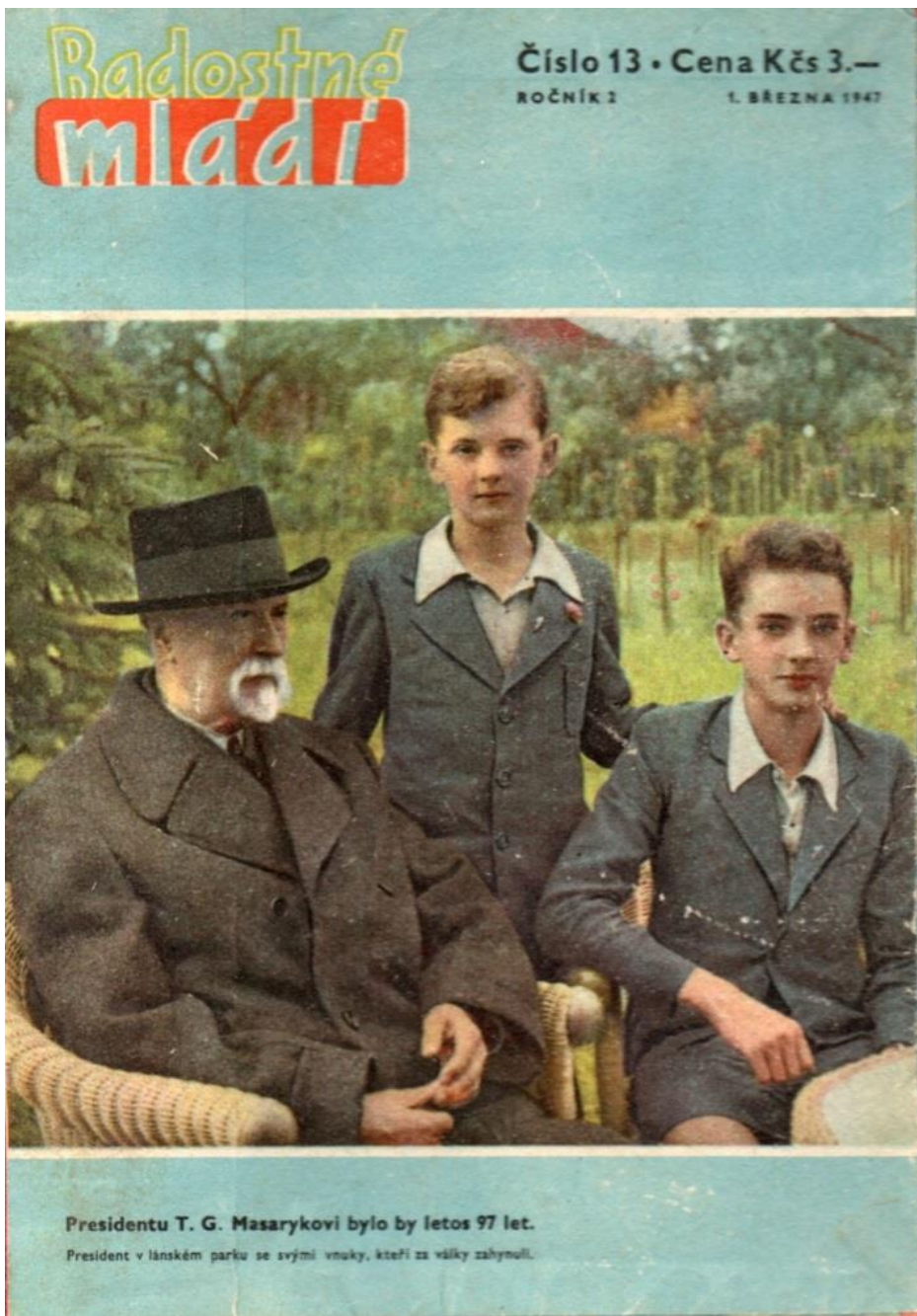

Fotografie č. 2: Tomáš Garrigue Masaryk na titulní straně březnového čísla Českého domova 1946.

Fotografie č. 3: Edvard Beneš na titulní straně květnového čísla Českého domova roku 1946.

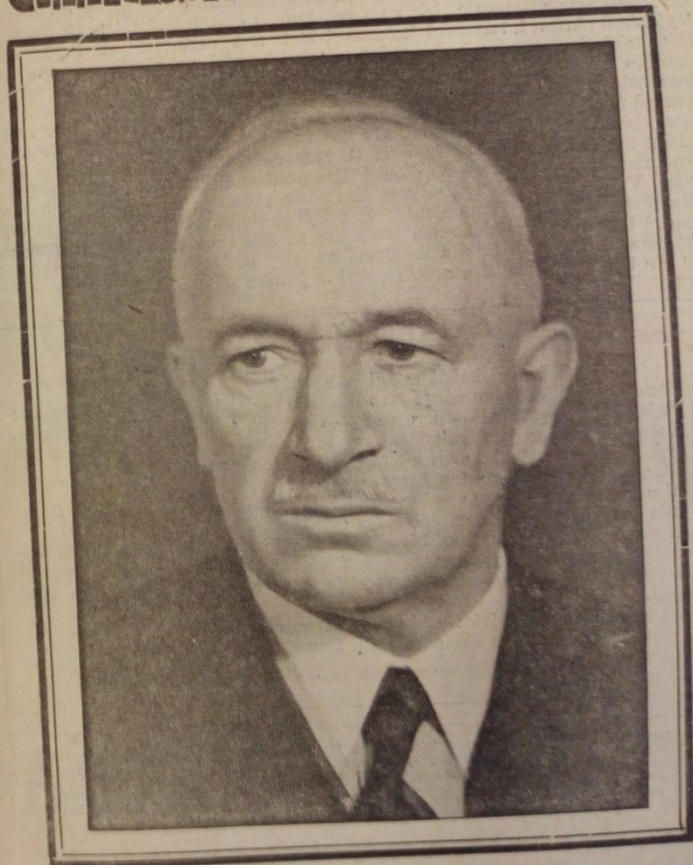
Fotografie č. 4: Barevná fotografie Tomáše Garriguea Masaryka a jeho vnuků na titulní straně březnového čísla Radostného mládí roku 1947.

**Radostné
mládí**

Číslo 3-4   Ročník IV

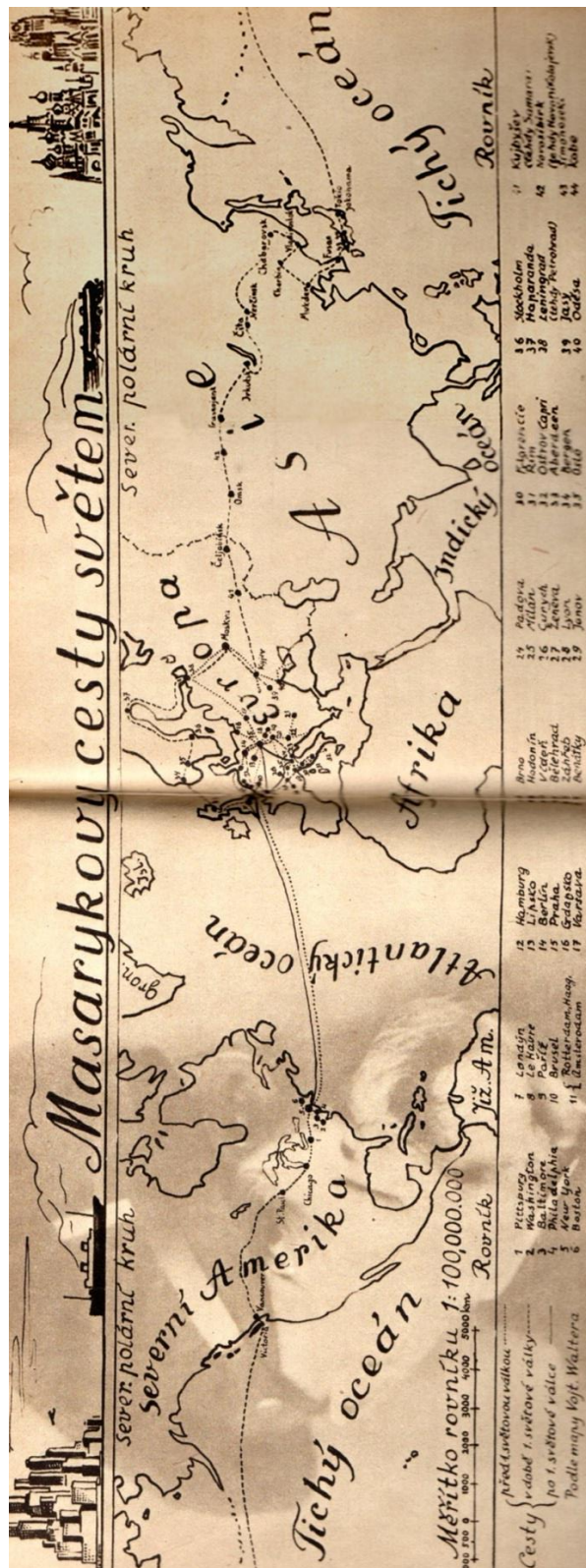
1. října 1948

Kčs 3·

Fotografie č. 5: Edvard Beneš na titulní straně říjnového dvojčísla Radostného mládí roku 1948 k příležitosti uctění jeho památky.

Příloha č. 2 – Kreslená mapa Masarykových cest

Příloha č. 3 – Doprovodný obrazový materiál časopisů

návrhů na odznak
**KLUBU ČTENÁŘŮ
 KLASU MLADÝCH**

Slibili jsme vám odznak pro čtenářské kluby. Pomůžete nám jej vybrat? Poradíte, jak jej zlepšit? Do konce října čekáme na váš posudek. Pošlete jej na adresu: Redakce KLASU mladých (soutěž), Praha VII, Belcrediho 6. V prosincovém čísle KLASU mladých uveřejníme šťastné výherce a rozešleme hned odměny, abyste je měli pod stromčkem.

A

B

C

D

E

1 VYBERTE
 z olištené pětky nejvhodnější návrh odznaku. Vybrané písmeno zapíšete do hlasovacího kuponu v levém dolním rohu. Kupon oddělte a nalepte na přední stranu korespondenčního listku pod svou (odesílatelovu) zpáteční adresu, ke které také připišete své stáří a školu.

2 PORAĎTE
 nám podle vybraného návrhu, které barvy byste volili, aby se vám odznak líbil. Poradte i drobné změny v jeho rozvržení.

3 NAKRESLETE
 vlastní návrh odznaku na zadní stranu korespondenčního listku. Tady zvolíte barvy sami.

Odměny budou v každé skupině

1. Ze skupiny písmene o největším počtu hlasů vyloujeme tři účastníky. Mohou si vybrat po jedné knize z těch, co uveřejňujeme v rubrice „Co číst“.
2. Za nejlepší rady dostanou tři účastníci po jednom plnicím peru (v hodnotě 150, 100 a 80 Kčs).
3. Nejvhodnější návrhy tří účastníků odměníme po jedné soupravě z kreslicích potřeb (v ceně 300, 200 a 100 Kčs).
 Těšíme se na plné náruče soulěžných listků!

Ilasují
 ro odznak označený
 soutěží písmenem

Do 31. října 1946!

Obrázek č. 1: Vyhlášení soutěže návrhů o odznak klubu čtenářů KLASU ve třetím čísle 22. ročníku.

To nám udělali Němci!

Vy všichni, kdo se těšíte na vánoce, kdo máte celý dům, teplo a zdravé údy, vzpomeňte o těchto svátcích radosti na své bližní, kteří válkou trpěli. Jak smutné budou vánoce těch lidí, kteří bydlivali v domcích, jejichž trosky vidíte na našem obrázku. Jsou to domky v Hrabyni ve Slezsku, o nichž psal v 3. čísle Českého domova spisovatel A. C. Nor. Takovou spoušť

zanechala válka ve Slezsku, na Moravě, na Slovensku, na Ukrajině i v některých obcích v Čechách. Až u vás zaplanou světla na stromečku, až se rozezní písně, věnujte aspoň vzpomínku těm, kdo nemají teplého domova. A kde můžete, pomáhejte jim, přijímejte trpící s opravdovou bratrskou láskou. Nikdo z nás by se nemohl radovat, dokud druzí trpí.

PROSINEC

Šla do Betlema rovná cesta,
zářila hvězda, všechno bylo prosté.
A za nábožných písní
sny otců našich věčně putovaly
po starém mostě.

Byl, nebyl Betlem?
Však na tom mostě rozmarýna roste
a poutnickové věrní tíše obrátí se,
když místo spasitele
čeládku chlěvní najdou.

A vracejí se domů s vírou,
že za rok hvězda stane ještě nad
Betlemem
a ta již neoklame.

Měsíce

Karel Toman

POMOZTE!

My, slezské děti obecné školy v Podvihově, obracíme se na Vás s prosbou. Naše vesnička Podvihov u Opavy byla válkou téměř úplně zničena. Před 14 dny u nás zuřila válka a my jsme se musely ukrývat ve sklepích, neboť se stále bombardovalo a střílelo. Téměř všechny naše domky byly těžce poškozeny, mnohé úplně rozbity. V troskách našich domečků byly zničeny všechny knihy a psací potřeby. Šatstvo, prádlo a boty nám buď shořely nebo je němečtí vojáci ukradli. Jen takřka polonáhle zachránily jsme si holé životy. 8 našich spolužáků a spolužaček při bombardování zahynulo, 5 z nich za živa uhořelo ve svém rodném domečku. Také naši školu granáty a bomby hrozně poškodily. Všechny knihy, obrazy a učební pomůcky padly v oběť.

Proto se obracíme k Vám šťastnějším s prosbou na Vaše štedrá srdčka, zda byste nám nemohli nějakým dárkem pomoci v našem neštěstí. Budeme Vám vděční.

Záci obecné školy v Podvihově,
p. Komárov u Opavy

Obrázek č. 2: Doprovodná fotografie poničených domů ve Slezsku v prosincovém čísle Českého domova 1945.

Obrázek č. 3: Poslední strana dubnového čísla 1948 a titulní strana obnoveného červnového dvojčísla 1948.

Obrázek č. 4: Černobílý komiks o životě svatého Václava z říjnového dvojčísla 3/4 čtvrtého ročníku Radostného mládí roku 1948.